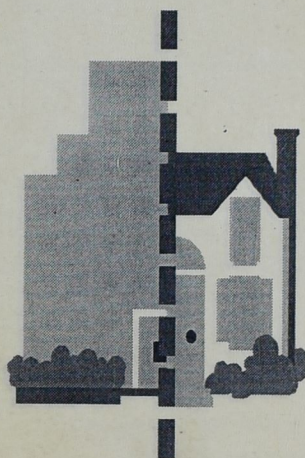

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Μελέτη και παρουσίαση των τρόπων βελτίωσης
των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας
στο Δήμο Λάρισας

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ

Κ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
Β. ΣΤΑΥΡΙΝΟΣ
Γ. ΧΟΝΔΡΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ

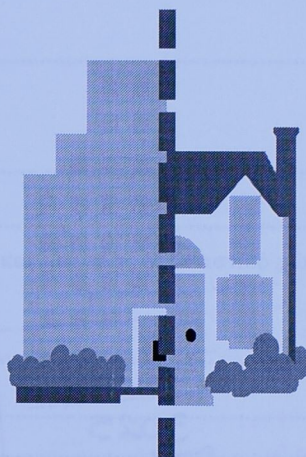
ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΚΑΡΑΒΑΚΑ

ΑΘΗΝΑ
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1998

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Μελέτη και παρουσίαση των τρόπων βελτίωσης
των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας
στο Δήμο Λάρισας**

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ

**Κ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
Β. ΣΤΑΥΡΙΝΟΣ
Γ. ΧΟΝΔΡΟΓΙΑΝΝΗΣ**

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΚΑΡΑΒΑΚΑ

**ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ**

**ΑΘΗΝΑ
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1998**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	2
1. Ο ΑΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΚΑΙ Η ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΑΣ	4
1.1 Φυσιογνωμία της πόλης.....	4
1.2 Ορισμένες σκέψεις για τις συνθήκες διαβίωσης και εργασίας στον αστικό χώρο	8
2. ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	11
2.1 Γενικά	11
2.2 Ελληνική Αστική Οικογένεια	11
2.3 Το φαινόμενο της αστικοποίησης	16
2.4 Η στέγαση στον αστικό χώρο	19
2.5 Η εργασία στον αστικό χώρο.....	23
2.6 Γυναικεία απασχόληση και οικογένεια	30
2.7 Ατυχήματα και μέτρα ασφαλείας στον αστικό χώρο	33
2.8 Σχολιασμός	39
3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	42
3.1 Σκοπός της έρευνας και διαδικασία επιλογής του δείγματος.....	42
3.2 Επεξεργασία των στοιχείων του ερωτηματολογίου	45
4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	46
4.1 Γενικά χαρακτηριστικά του δείγματος.....	46
4.1.1 Γενικές πληροφορίες.....	46
4.1.2 Οικογενειακά χαρακτηριστικά	48
4.1.3 Κατοικία	49
4.1.4 Εκμετάλλευση ελεύθερου χρόνου - Διασκέδαση.....	53
4.1.5 Διατροφικές συνήθειες	56
4.1.6 Κυκλοφοριακή κατάσταση	57
4.1.7 Εργασία	59
4.1.8 Μέτρα ασφαλείας στο χώρο εργασίας.....	60

4.2 Θεωρητικό μοντέλο ανάλυσης.....	63
4.2.1 Διερεύνηση των συσχετίσεων μεταξύ των μεταβλητών	63
4.3 Γενικός σχολιασμός.....	67
 5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ.....	69
 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	73
 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	1
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ	1
ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ.....	18
ΠΙΝΑΚΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ.....	25

Θα ήταν μεγάλη παράβλεψη να μην εκφράσω τις ευχαριστίες μου προς όλους εκείνους με τους οποίους συνεργάστηκα και με βοήθησαν για την ολοκλήρωση της εργασίας. Ιδιαίτερα δέλω να ευχαριστήσω τον καθηγητή μου κ. Κων/νο Αποστολόπουλο, για τις οδηγίες του και κυρίως για τις συμβουλές του. Θα πρέπει επίσης να αναφέρω και τα άλλα δύο μέλη της τριμελούς επιτροπής αξιολόγησης, τον κ. Β. Σταυρινό και τον κ. Γ. Χονδρογιάννη, των οποίων η βοήθεια ήταν επίσης καθοριστική.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στο πλαίσιο της πτυχιακής αυτής εργασίας πραγματεύτηκα το θέμα: "Μελέτη και παρουσίαση των τρόπων βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας στο Δήμο της Λάρισας".

Για την επιλογή του θέματος αυτού σημαντικό ρόλο έπαιξε το γεγονός ότι τα θέματα των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας είναι πάντα επίκαιρα και τυγχάνουν ιδιαίτερης προσοχής και συζήτησης, τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τα στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν για την ανάλυση του θέματος είναι πρωτογενή και δευτερογενή. Τα πρωτογενή στοιχεία είναι τα αποτελέσματα της διανομής του ερωτηματολογίου που καταρτίστηκε γι αυτό το σκοπό. Τα δευτερογενή στοιχεία αποτελούν βιβλία και άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά καθώς και στοιχεία από την ΕΣΥΕ (πραγματικός πληθυσμός). Η επεξεργασία του ερωτηματολογίου έγινε με τη βοήθεια του λογισμικού στατιστικής επεξεργασίας SAS.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην μελέτη αυτή επιχειρείται να προσδιορισθούν, όσο είναι βέβαια δυνατό, οι συνθήκες διαβίωσης και εργασίας στο Δήμο της Λάρισας και να προταθούν στη συνέχεια κάποιες προτάσεις με τις οποίες οι υπάρχουσες συνθήκες θα μπορούσαν να βελτιωθούν.

Η επιλογή αυτή του θέματος έγινε για δύο κυρίως λόγους. Κατ' αρχήν η Λάρισα είναι για τη φοιτήτρια ένα γνωστό μέρος, αφού αποτελεί τον τόπο καταγωγής της και επομένως θα μπορεί να πλησιάσει περισσότερο τους κατοίκους, αλλά και να εκφράσει μια πιο εμπεριστατομένη άποψη πάνω σ' αυτά τα θέματα.

Από την άλλη τα θέματα που αφορούν τόσο τη διαβίωση όσο και την εργασία είναι πάντοτε επίκαιρα. Οι συνθήκες διαβίωσης ταυτίζονται με την επιλογή της περιοχής κατοικίας αλλά και το είδος της. Για τα αστικά στρώματα η απόκτηση κατοικίας αποτελεί δείγμα κοινωνικής ανέλιξης αλλά και προβολής.

Οι συνθήκες εργασίας που επικρατούν σε κάθε εργασιακό χώρο είναι αυτές που διαμορφώνουν ανάλογα και την ψυχολογία των εργαζομένων. Έτσι λοιπόν, τόσο η συμπεριφορά τους όσο και η παραγωγικότητά τους εξαρτώνται άμεσα από τις συνθήκες εργασίας.

Στο πρώτο κεφάλαιο - εισαγωγή γίνεται μία αναφορά στη φυσιογνωμία της πόλης της Λάρισας, τόσο κατά το παρελθόν όσο και στη σημερινή της κατάσταση. Επισημαίνεται ο ρόλος της πόλης σήμερα, κάνοντας μία αναφορά στις υπηρεσίες, στις λειτουργίες της και στις τάσεις ανάπτυξης που εμφανίζει.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται μία προσπάθεια να προσδιοριστούν έννοιες που σχετίζονται με το ελληνικό αστικό κέντρο. Το σημαντικότερο ρόλο καλείται να διαδραματίσει η ελληνική οικογένεια, η οποία δεν μένει ανεπηρέαστη στο πέρασμα των χρόνων, ιδιαίτερα με την έξοδο της γυναίκας στην αγορά εργασίας. Γίνεται επίσης αναφορά στο φαινόμενο της αστικοποίησης και στα διάφορα προβλήματα που προκαλούνται εξαιτίας της. Ένα από τα σημαντικότερα είναι το πρόβλημα της στέγασης και η έλλειψη ακάλυπτων χώρων, κατάλληλων για αναψυχή και ξεκούραση. Τέλος, θίγεται και το θέμα της απασχόλησης, όπου γίνεται αναφορά στις συνθήκες εργασίας, στις εργασιακές σχέσεις, στα συνδικαλιστικά σωματεία, στα

εργατικά ατυχήματα και στα μέτρα ασφαλείας, που πρέπει να τηρούνται στον εργασιακό χώρο.

Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται στο σκοπό για τον οποίο έχει γίνει η παρούσα έρευνα, καθώς και η διαδικασία επιλογής του δείγματος. Επίσης, γίνεται μία μικρή αναφορά στον τρόπο με τον οποίο έχει γίνει η επεξεργασία του ερωτηματολογίου.

Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται η ανάλυση των στατιστικών δεδομένων. Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από οκτώ ενότητες. Κάθε ενότητα ερωτήσεων δίδει ορισμένα αποτελέσματα, τα οποία οδηγούν σε ανάλογα συμπεράσματα. Στο τέλος του κεφαλαίου αυτού γίνεται η διερεύνηση των συσχετίσεων που πραγματοποιήθηκαν.

Στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται μία σύντομη ανακεφαλαίωση των ζητημάτων που αναλύθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια, επικεντρώνοντας στα πιο σημαντικά σημεία. Επίσης, επιχειρείται η εξαγωγή συμπερασμάτων σε ό,τι αφορά τα ζητήματα διαβίωσης και εργασίας στο Δήμο της Λάρισας, όπως αυτά προέκυψαν από την επεξεργασία των στοιχείων του ερωτηματολογίου.

Τέλος, παρατίθεται παράρτημα στο οποίο παρουσιάζονται το ερωτηματολόγιο, οι μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν και οι πίνακες των αποτελεσμάτων.

1. Ο ΑΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΚΑΙ Η ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΑΣ

1.1 Φυσιογνωμία της πόλης

Η επαρχία Λάρισας βρίσκεται στο κέντρο της Θεσσαλίας και οριοθετείται βόρεια με τον Τύρναβο, ανατολικά με την Αγιά, νότια με το Βόλο και τα Φάρσαλα και δυτικά με τους νομούς Καρδίτσας και Τρικάλων. Πολλές είναι οι απόψεις και οι εκδοχές για το κτίσιμο και την ονομασία της Λάρισας και αυτό δικαιολογείται για μία πόλη, που η δημιουργία της χρονολογείται τουλάχιστον στη λίθινη εποχή από τους Πελασγούς. Υπάρχουν, άλλωστε, πολλές απόψεις και εκδοχές για το κτίσιμο και την ονομασία της Λάρισας. Πιο λογική πάντως φαίνεται η άποψη η αναφερόμενη στους Πελασγούς, αφού και η λέξη "Λάρισα" είναι Πελασγική και σημαίνει "Ακρόπολη" (ύψωμα, λόφος, "τούμπα"). (ΜΟΣ 1966)

Η Λάρισα πρωτοέπεσε στα χέρια των Τούρκων το 1396. Το 1403 όμως, τόσο η Λάρισα όσο και οι άλλες θεσσαλικές πόλεις ξαναδόθηκαν στο Βυζάντιο για να ξαναέλθει στα χέρια των Τούρκων το 1423. Η πόλη ελευθερώθηκε οριστικά από τους Τούρκους στις 31 Αυγούστου του 1881.

Κατά την απελευθέρωσή της η Λάρισα ήταν η μεγαλύτερη πόλη της Θεσσαλίας. Το 1770 μάλιστα αναγνωρίστηκε ως πρωτεύουσα της Θεσσαλίας. Πολλά μαγαζιά κατελάμβαναν ολόκληρο σχεδόν το κέντρο της πόλης. Εκτός από την εμπορική και τη γεωργική κίνηση αναπτύχθηκαν βιομηχανίες βάμβακος, μεταξιού, καπνού, δερμάτων, καθώς και σημαντικός αριθμός εργαστηρίων (καρροποιεία, σιδηρουργεία, βυρσοδεψεία κλπ). Ένα άλλο γεγονός που συνετέλεσε στην ανάπτυξη αυτή ήταν και η απόφαση, αρχικά, για τη σιδηροδρομική σύνδεση της Λάρισας με το Βόλο και την έναρξη του έργου το Δεκέμβριο του 1881.

Στον πόλεμο του 1897 βρέθηκε πάλι στα χέρια των Τούρκων, αφού εγκαταλείφθηκε από τον Ελληνικό Στρατό και κυριαρχήθηκε ειρηνικά έπειτα από συμφωνία. Από τότε και μέχρι του Βαλκανικού πολέμου και τα μετέπειτα χρόνια διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη των γεγονότων, χωρίς όμως να σταματήσει να εξελίσσεται και να εκσυγχρονίζεται ως πόλη. Ένα από τα πρώτα βήματα ήταν ο εξηλεκτρισμός της πόλης.

Μετά τον εξηλεκτρισμό της σειρά είχε το πρόβλημα της ύδρευσης. Έτσι, το έργο ανέλαβε ο οργανισμός που ηλεκτροδοτούσε την πόλη και ο οποίος ονομάστηκε Εταιρεία Ύδρευσης και Ηλεκτροφωτισμού Λαρίσης (Ε.Υ.Η.Λ.) που αργότερα έγινε Ο.Υ.Η.Λ. (1931). Ο οργανισμός αυτός διατηρήθηκε και εξυπηρέτησε την πόλη της Λαρίσας μέχρι το 1960, οπότε τον ηλεκτροφωτισμό ανέλαβε η Δ.Ε.Η., ενώ ο Ο.Υ.Η.Λ. περιορίστηκε μόνο στον τομέα της ύδρευσης. (Θεσσαλικά χρονικά 1881-1931)

Ο πόλεμος του 1940 ανέκοψε αυτήν την πορεία. Οι βομβαρδισμοί από τον αέρα και ο μεγάλος σεισμός το 1941 έπληξαν αποφασιστικά την πόλη. Οι Γερμανοί εγκατέλειψαν την πόλη στις 22 Οκτωβρίου του 1944. Οι αρχές της δεκαετίας του 1950 βρίσκουν τη Λάρισα να ανοικοδομείται, ενώ αξιοσημείωτη ήταν η δουλειά που παρατηρήθηκε στον τομέα της οδοποιίας και είχε ως αποτέλεσμα ένα ολοκληρωμένο οδικό δίκτυο μέσα στην πόλη. Ταυτόχρονα, έγιναν και κάποιες προσπάθειες καλωπισμού της πόλης, με τη δημιουργία πλατειών, πάρκων κ.α.

Στο διάστημα αυτό η Λάρισα γνώρισε δύο ακόμη σεισμούς, το 1954 και το 1957 οι οποίοι προκάλεσαν σημαντικές καταστροφές. Ένα αξιόλογο έργο που έγινε εκείνη την περίοδο είναι το υπόγειο αποχετευτικό δίκτυο, που συνετέλεσε στη βελτίωση της ζωής στην πόλη. Λίγο αργότερα, το 1961 ιδρύθηκε το πρώτο εργοστάσιο ζακχάρεως. Την ίδια ημέρα έγιναν και τα εγκαίνια του νέου σταθμού των Σ.Ε.Κ. Παράλληλα πρόοδος σημειώνεται και στον πολιτιστικό τομέα. Έτσι, το Δημοτικό Ωδείο, η Φιλαρμονική, ο Μουσικός Σύλλογος, η Λαρισαϊκή χορωδία αποκτούν το δικό τους χώρο στη ζωή της πόλης.

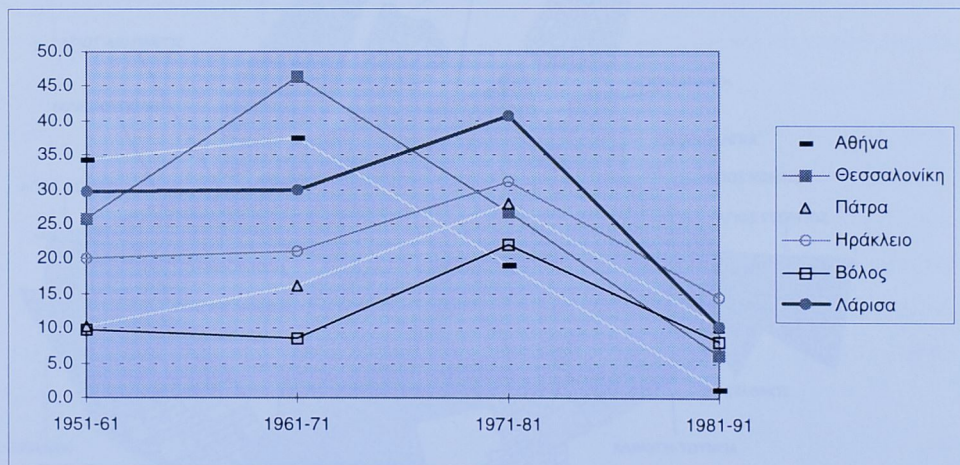
Τα επόμενα χρόνια η Λάρισα συνέχισε να αναπτύσσεται σε ό,τι αφορά το εμπόριο και τη βιομηχανία. Από τις σημαντικότερες βιομηχανίες που λειτουργούσαν ήταν το εργοστάσιο χαρτομάζας, το εργοστάσιο επεξεργασίας γάλακτος και τα πρώτα μεγάλα σφαγεία - ψυγεία. Παράλληλα, οικοδομήθηκαν κτίρια που στέγασαν υπηρεσίες του δημοσίου τομέα όπως το Διοικητήριο, το Δικαστικό Μέγαρο και το Δημαρχείο.

Σήμερα, η Λάρισα αποτελεί ένα σημαντικό εμπορικό και βιομηχανικό κέντρο. Είναι έδρα της Γενικής Γραμματείας Περιφέρειας Θεσσαλίας, γεγονός που την καθιστά σημαντικό κέντρο στην περιοχή. Επίσης, φιλοξενεί Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, με σημαντικό αριθμό σπουδαστών καθώς και ένα τμήμα Ιατρικής. Στο άμεσο μέλλον πρόκειται να λειτουργήσει και το Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο. Απέκτησε όμως και υποδομές σε ό,τι αφορά τον πολιτισμό, όπως το νέο Δημοτικό

Ωδείο, η Πινακοθήκη, ενώ στην πόλη λειτουργεί το Θεσσαλικό Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο (ΔΗΠΕΘΕ), με πολύ σημαντικό έργο.

Η πόλη της Λάρισας συγκαταλέγεται πλέον μεταξύ των έξι μεγαλύτερων πόλεων της χώρας, εκείνων που αριθμούν περισσότερους από 100.000 κατοίκους. Κατά την περίοδο 1951-1991 ο πληθυσμός της σχεδόν τριπλασιάστηκε, και με την έννοια αυτή αποτελεί, σε μεγάλο βαθμό, δημιούργημα της μεταπολεμικής περιόδου. Όπως φαίνεται και στο διάγραμμα 1.1 καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου αυτής παρουσίασε ρυθμούς πληθυσμιακής αύξησης σημαντικά ανώτερους από εκείνους των υπόλοιπων πόλεων συγκρίσιμου μεγέθους (Πάτρα, Ηράκλειο, Βόλος), και ήταν η μόνη που σημείωσε κατά τις δύο πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες ποσοστό αύξησης ανάλογο με των δύο μεγαλύτερων αστικών κέντρων (Αθήνα, Θεσσαλονίκη)

Διάγραμμα 1.1: Ποσοστιαία αύξηση του πραγματικού πληθυσμού στις πόλεις άνω των 100.000 κατοίκων 1951-1991

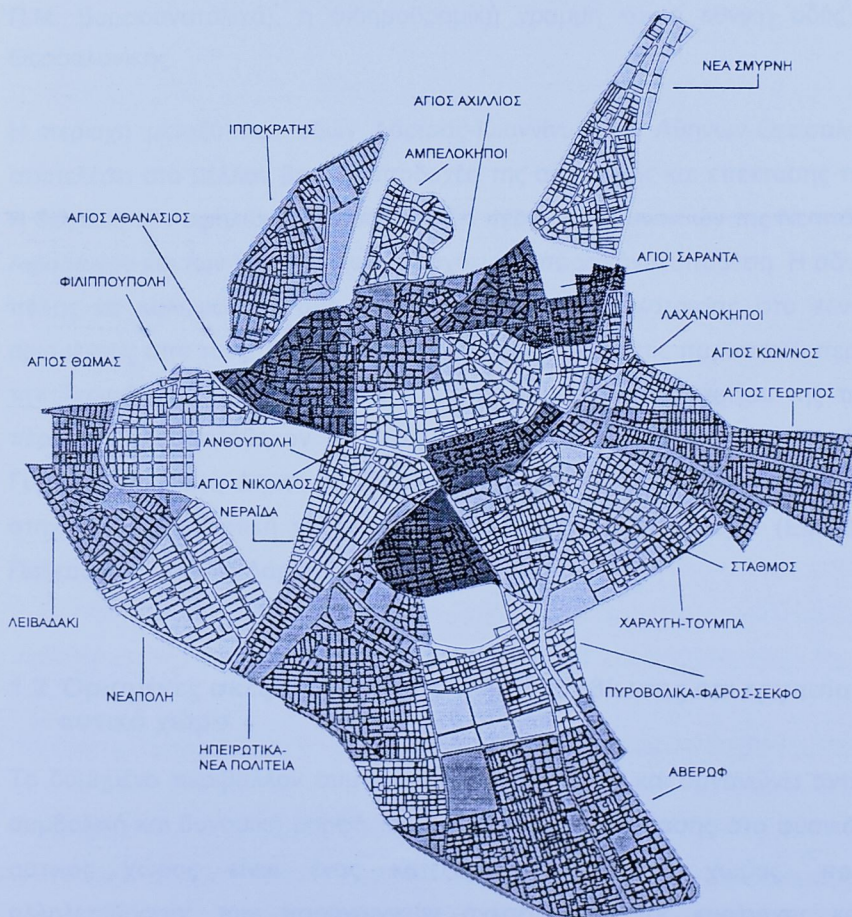
Τόσο στο κέντρο της πόλης, όσο και κυρίως στην περιφέρεια (συνοικίες), υπάρχουν πλατείες, πάρκα και παιδικές χαρές. Στην ευρύτερη περιοχή υπάρχουν βιοτεχνίες, ξενοδοχειακές μονάδες, επιχειρήσεις λιανικού εμπορίου, δύο κρατικά νοσοκομεία και άλλα νοσηλευτικά ιδρύματα.

Η κοινωνικοεπαγγελματική συγκρότηση της Λάρισας δεν παρουσιάζει σημαντική διαφορά από εκείνη των υπολοίπων πέντε μεγάλων πόλεων, όπως αυτές αναφέρθηκαν προηγουμένως. Μόνον οι αγρότες παρουσιάζουν ποσοστό σημαντικά μεγαλύτερο των υπολοίπων πόλεων. Αν και κάποιος θα περίμενε το ποσοστό των

αγροτών (μέρος της κατηγορίας "ελεύθεροι επαγγελματίες") στην παρούσα έρευνα να παρουσίαζε μεγαλύτερο ποσοστό, αυτό ερμηνεύεται από το γεγονός ότι το ερωτηματολόγιο μοιράστηκε μόνο στους κατοίκους της πόλης και όχι στις κοινότητες που βρίσκονται πολύ κοντά στην πόλη της Λάρισας. (Θ. Μαζούτας 1996b)

Σε ό,τι αφορά την οικιστική ανάπτυξη της πόλης, παρουσιάζονται σαφείς τάσεις εξάπλωσης του αστικού ιστού προς την περιφέρεια. Στο χάρτη που ακολουθεί παρουσιάζονται οι συνοικίες της πόλης της Λάρισας και δίδονται ενδεικτικά οι προοπτικές επέκτασης της πόλης.

Χάρτης 1.1 : Συνοικίες της Λάρισας

Ο Πηνειός (λόγω των πλημμυρών) και η εύφορη γεωργική γη αποτελούν τροχοπέδη στην ανάπτυξη της πόλης προς το βορρά. Άλλωστε, πολύ κοντά στη συνοικία του Ιπποκράτη βρίσκεται η κοινότητα της Γιάννουλης, η οποία ενώνεται πλέον με την

αστική περιοχή της Λάρισας, με τις νέες εργατικές κατοικίες. Έτσι, δεν υπάρχει δυνατότητα η πόλη να επεκταθεί πέραν της Γιάννουλης, χωρίς πρώτα να την ενσωματώσει, ενώ τόσο οι εργατικές κατοικίες όσο και ο αγροτικός χαρακτήρας της Γιάννουλης προδικάζουν, σε μεγάλο βαθμό, το κοινωνικό περιεχόμενο της επέκτασης προς αυτήν την κατεύθυνση.

Προς τα ανατολικά είναι αδύνατη η επέκταση, αφού σημαντικά εμπόδια αποτελούν η εύφορη γεωργική γη αλλά και η ανάπτυξη της βιομηχανίας (νοτιοανατολικά στον άξονα της παλιάς εθνικής οδού Λάρισας - Βόλου). Δεδομένων των ιδιομορφιών της ελληνικής αγοράς γης, δεν είναι εύκολο να αλλάξουν οι υφιστάμενες χρήσεις γης και να μετατραπούν σε αστικές. Στην παρεμπόδιση της επέκτασης της πόλης προς την κατεύθυνση αυτή συμβάλλει επίσης το στρατόπεδο της Αεροπορίας (Α.Τ.Α. και 110 Π.Μ. βορειοανατολικά), η σιδηροδρομική γραμμή και η εθνική οδός Αθηνών-Θεσσαλονίκης.

Η περιοχή μεταξύ των οδών Λάρισας-Ιωαννίνων και Αθηνών-Θεσσαλονίκης θα αποτελέσει στο μέλλον βασικό υποδοχέα της ανάπτυξης και επέκτασης της πόλης. Η διάχυση των υψηλών και μεσαίων ΚΕΚ πέραν των συνοικιών της Νεαπόλεως, του Λιβαδακίου και των Ηπειρώτικων, ενισχύει την παραπάνω υπόθεση. Η αδυναμία της πόλης να καλύψει την ανάγκη για ορισμένο τύπο κατοικίας στο κέντρο, ωθεί ορισμένους από τους κατοίκους της να εγκαθίστανται στις παραπάνω περιοχές (ως την Τερψιθέα και τη Νίκαια). Επιπλέον, στο νοτιοδυτικό τμήμα της παραπάνω περιοχής εγκαταστάθηκαν το Περιφερειακό Νοσοκομείο Λάρισας, το νέο κλειστό Γυμναστήριο και η Δημοτική Πινακοθήκη. Άλλωστε, αυτή η περιοχή είναι η μόνη στην οποία η οικιστική χρήση μπορεί να επεκταθεί με συνοχή. (ΕΜΠ&Σ, Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο Λάρισας 1987)

1.2 Ορισμένες σκέψεις για τις συνθήκες διαβίωσης και εργασίας στον αστικό χώρο

Το δομημένο περιβάλλον συμπυκνώνει, σηματοδοτεί και οργανώνει αντίστοιχα τη συμβολική και δυναμική μορφή της ανθρώπινης παρέμβασης στο φυσικό χώρο. Ο αστικός χώρος είναι ένας κατεξοχήν ανθρωπίνος χώρος, προϊόν της αλληλεπίδρασης των παραγωγικών σχέσεων και της κυρίαρχης κουλτούρας (ιδεολογία, πολιτιστικές αξίες, πρότυπα και πεποιθήσεις). (Δ. Οικονόμου 1984)

Η επιλογή της περιοχής κατοικίας στις σύγχρονες πόλεις ταυτίστηκε γενικότερα με την κοινωνική καταξίωση και την ενσωμάτωση των διαφόρων κοινωνικών ομάδων

στο αστικό περιβάλλον. Η ανώτερη τάξη χρησιμοποίησε πάντα την κατοικία ως μέσο κοινωνικής προβολής και η μορφή της κατοικίας επισκίαζε συχνά τη λειτουργική της δομή. Για τα μεσοαστικά και αστικά στρώματα, η κατοικία μετατρέπεται σε κριτήριο κοινωνικής ανέλιξης και καταξίωσης, ενώ για τα λαϊκά στρώματα και την εργατική τάξη η εμπορευματοποίηση της κατοικίας κάνουν σχεδόν αδύνατη την αγορά της, με αποτέλεσμα το πρόβλημα στέγης να αποτελεί το βασικότερο πρόβλημα αυτών των στρωμάτων. (Θ. Μαλούτας 1996 γ)

Πάντως, στον ελληνικό αστικό χώρο, η εμπορευματοποίηση της κατοικίας προχωρά με σχετικά βραδείς ρυθμούς, δεδομένου του υψηλού ποσοστού ιδιόκτητης γης, των οικογενειακών δικτύων συνεργασίας που περιορίζουν στο ελάχιστο το κόστος κατασκευής (αυτοστέγαση) και των ιδιότυπων τρόπων οικειοποίησης αστικής γης (καταπάτηση και αυθαίρετη δόμηση). (Θ. Μαλούτας, 1990)

Η πόλη της Λάρισας αποτελεί το νεοελληνικό μοντέλο ανάπτυξης, με την έντονη δόμηση του κέντρου και τη σταδιακή ενσωμάτωση του περιαστικού χώρου, χωρίς τον έλεγχο του κράτους. Έτσι, έχει τη δυνατότητα να καλύψει τις ανάγκες των κατοίκων της για στέγαση. Είναι ένα αναπτυσσόμενο αστικό κέντρο που δεν έχει αποκτήσει όλες τις δομές ενός αστικού κέντρου (π.χ. αυξημένο ποσοστό μονοκατοικίας) και έχει τις δυνατότητες, αξιοποιώντας τα θετικά στοιχεία που διαθέτει, να προσφέρει καλές συνθήκες διαβίωσης στους κατοίκους της. Η παρατήρηση αυτή δεν αφορά μόνο στο ζήτημα της στέγασης, αλλά και σε άλλους τομείς, όπως είναι η άνετη μετακίνηση στην πόλη, η ψυχαγωγία, ο πολιτισμός. (Δ. Οικονόμου 1988)

Ο άνθρωπος σήμερα, μέσα από τον τρόπο οργάνωσης των συνθηκών εργασίας και παρά την πολύπλοκη τεχνολογία που διαθέτει, μοιάζει να έχει μετατραπεί αυτός σε μέσο και η εργασία σε σκοπό. Κατ' επέκταση και ο εργασιακός χώρος, λόγω της σχέσης εξάρτησης με τις παραγωγικές διαδικασίες, επηρεάζει άρρηκτα τη σχέση του εργαζόμενου με αυτόν. Αν ληφθεί υπόψη ότι οι εργαζόμενοι καταναλώνουν τουλάχιστον το 1/3 των ωρών του 24ώρου στο χώρο εργασίας τους, τότε η συμπεριφορά τους μέσα σ' αυτόν, καθώς και η επίδραση που αυτός ασκεί πάνω τους έχει σημαντικές επιπτώσεις στην απόδοσή τους (παραγωγική δραστηριότητα), στην ψυχο - βιολογική τους εξέλιξη (τρόπος βίωσης του εργασιακού χώρου), στην ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους και στην επικοινωνία με τους συναδέλφους τους. (Λ. Λεοντίδου 1989)

Στην πόλη της Λάρισας η έλλειψη δευτερογενών δραστηριοτήτων (μεταποίηση), με την ταυτόχρονη ύπαρξη σημαντικών λειτουργιών δημόσιας διοίκησης και άμυνας (έδρα περιφερειακής διοίκησης, στρατόπεδα), μάλλον δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την ύπαρξη τουλάχιστον αποδεκτών συνθηκών εργασίας.

2. ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

2.1 Γενικά

Στο κεφάλαιο αυτό επιχειρείται μία συνοπτική προσέγγιση των θεωρητικών ζητημάτων που άπτονται του αντικείμενου της παρούσας πτυχιακής εργασίας. Οι έννοιες “συνθήκες διαβίωσης” και “συνθήκες εργασίας” θεωρούνται πολύ γενικές. Για να αναλυθούν και ερμηνευτούν τα αποτελέσματα της έρευνας, που έγινε μέσω του ερωτηματολογίου, είναι σκόπιμο να γίνει σχετική αναφορά σε ορισμένες έννοιες (ελληνική αστική οικογένεια, αστικοποίηση, στέγαση και εργασία στον αστικό χώρο, γυναικεία απασχόληση, ατυχήματα και μέτρα ασφαλείας), ώστε να διαφανεί πως οι έννοιες αυτές ήταν κατά το παρελθόν και με ποια μορφή εμφανίζονται σήμερα.

2.2 Ελληνική Αστική Οικογένεια

Τα τελευταία πενήντα χρόνια, με διαρκώς αυξανόμενο ρυθμό, η Ελληνική αστική οικογένεια βρίσκεται σε μία πρωτόγνωρη κοινωνική κινητικότητα.

Η Ελλάδα είναι ένας ιστορικός χώρος όπου έχουν διεξαχθεί πολλά παιχνίδια, τα οποία δυστυχώς τις περισσότερες φορές δεν έχει κερδίσει. Όπως όλες οι μικρές χώρες, αλλά και λόγω της γεωγραφικής της θέσης, επηρεάζεται όχι μόνο από τα μεγάλα ρεύματα των τεχνολογικά αναπτυγμένων χωρών, αλλά και από τον τουρισμό, τη μετανάστευση, την καταναλωτική λαίλαπα, αλλά και την ιδιοσυγκρασία του Έλληνα. Κατά την Καλλιόπη Παπαϊωάννου, η οικογένεια αποτελεί τον πυρήνα, το πρωταρχικό και φυσικό κύτταρο της κοινωνίας. Είναι μία θεσμοποιημένη βιοκοινωνική ομάδα. Ένας θεσμός που υπάρχει σε όλα τα είδη των κοινωνιών. Περιλαμβάνει πρόσωπα που ζουν μαζί, δρουν συλλογικά και ακολουθούν συγκεκριμένα πρότυπα και κανόνες δράσης. Σημαίνει ακόμη ότι οι θεσμοί ποικίλουν από εποχή σε εποχή και κατά γεωγραφικό χώρο, ανάλογα με τους σκοπούς που εξυπηρετούν.

Έτσι, στην κλασσική περίοδο, η Ελληνική οικογένεια παίρνει χαρακτήρα θρησκευτικό και τα μέλη της συνδέονται με την κοινή λατρεία και τις αμοιβαίες υποχρεώσεις. Οι αρχαίοι Έλληνες ήταν περήφανοι για την οικογένειά τους και τη δομή της, γιατί τη θεωρούσαν τη μεγαλύτερη απόδειξη ηθικής υπεροχής. Ξεχώριζε ο

κύριος σκοπός, που ήταν η δημιουργία απογόνων και η διατήρηση, αν όχι η επαύξηση, της οικογενειακής περιουσίας.

Με τη διάδοση ωστόσο του Χριστιανισμού και την ανύψωση της αξίας του ατόμου, η οικογένεια με το γάμο μεταβλήθηκε σε δισυπόστατο αστικό και ηθικο-θρησκευτικό θεσμό, ενώ διαμορφώθηκε ανάλογα η εσωτερική της δομή και οι αμοιβαίες υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των μελών. Με την πάροδο των χρόνων, η γυναίκα δεν θεωρείται πλέον κατώτερη ύπαρξη και μέσο ηδονής, αλλά, με τη συμμετοχή της στη μόρφωση και στην οικονομική ζωή, αποτελεί παράγοντα οικογενειακής ευμάρειας. Σταδιακά λοιπόν και μέχρι σήμερα η Ελληνική αστική οικογένεια χάνει όλο και περισσότερο τον πατριαρχικό της χαρακτήρα και γίνεται πυρηνική. Ο ρόλος που καλούνται να παίξουν οι σύζυγοι είναι ουσιαστικός με κοινωνικές προεκτάσεις, είτε αναφέρεται στη δομή της οικογένειας και στις σχέσεις των γονέων με τα παιδιά τους, είτε στις σχέσεις της οικογένειας με την κοινωνία. (Κ. Παπαϊωάννου 1994)

Ως κοινωνικός θεσμός, η αστική οικογένεια έχει σημαντικούς σκοπούς που συνοψίζονται στην εξασφάλιση της συνέχειας της κοινωνίας και που αναλύονται στη μεταβίβαση, από τη μία γενιά στην άλλη, του πολιτισμού ως τρόπου ζωής και τρόπου ύπαρξης, των (υλικών) πραγμάτων και των κοινωνικών θέσεων. (Μουσούρου 1989)

Η αστική οικογένεια συχνά συγχέεται με τον όρο νοικοκυριό. Κακώς όμως γιατί νοικοκυριό (όρος ευρύτερος από εκείνον της αστικής οικογένειας) είναι το σύνολο των ατόμων που συγκατοικούν και συντρώνουν, σε περιόδους και κοινωνίες που με την οικογένεια συγκατοικούσαν μαθητευόμενοι, εργάτες, υπηρέτες και οικότροφοι. Η διαφορά αυτή μεταξύ οικογένειας και νοικοκυριού ήταν περισσότερο έντονη στο παρελθόν, αφού στη σύγχρονη κοινωνία το νοικοκυριό περιλαμβάνει συνήθως την οικογένεια. (Μουσούρου 1989)

Κατά τον Πάρσονς η αστική οικογένεια είναι η οικογένεια που είναι απομονωμένη από την ευρεία ομάδα των συγγενών, συμπεριφέρεται με ορθολογικό τρόπο και διαμορφώνεται σε σύστημα κοινωνικής ένταξης, διαφοροποιώντας τους αντρικούς και γυναικείους ρόλους, όπως και τους ρόλους του αγοριού και του κοριτσιού. Ο Πάρσονς μιλώντας για απομόνωση, αναφέρεται στη γεωγραφική απομόνωση, ή στη διαβίωση της αστικής οικογένειας σ' ένα διαμέρισμα ή σ' ένα σπίτι μακριά από τους συγγενείς. (Μουσούρου 1987)

Παραδοσιακά, οι θέσεις και οι ρόλοι μέσα στην αστική οικογένεια εξαρτώνται από το φύλο και την ηλικία, δηλαδή από χαρακτηριστικά που είναι δεδομένα για το άτομο και δεν επηρεάζονται από την προσωπικότητα, τις ικανότητες ή τις επιθυμίες του. Το παραδοσιακό, λοιπόν, σχήμα αστικής οικογενειακής δομής εξαρτάται από ένα χαρακτηριστικό που δεν αλλάζει κατά τη διάρκεια της ζωής του ατόμου (δηλαδή το φύλο) και από ένα χαρακτηριστικό που εξ ορισμού μεταβάλλεται (δηλαδή την ηλικία). Αυτό σημαίνει πως η θέση και ο ρόλος του ατόμου προσδιορίζονται από ένα σταθερό και ένα ρευστό, συνεχώς μεταβαλλόμενο χαρακτηριστικό. (Μουσούρου 1989)

Κατά τον Πάρσονς οι ρόλοι του άνδρα και της γυναίκας μέσα στην οικογένεια δεν αναφέρονται μόνο σε αξίες και σε κανόνες, αλλά και σε λειτουργίες μέσα στο οικογενειακό υποσύστημα.

Ο εκτελεστικός ρόλος του συζύγου συνδέεται με τη λειτουργία του στην όλη οικογενειακή ζωή: "Έχοντας μία απασχόληση και ένα παραδεκτό εισόδημα, (ο σύζυγος-πατέρας) επιτελεί μία λειτουργία ή ένα σύνολο λειτουργιών, που είναι ουσιαστικές στην οικογένεια ως σύστημα δηλαδή της εξασφαλίζει μία θέση στην κοινότητα. Ακόμη κι αν επιτελεί κι άλλες σημαντικές λειτουργίες μέσα στην οικογένεια, χάρη στη σημασία του στην επαγγελματική ζωή, μπορεί να χαρακτηριστεί ως εκτελεστής ηγέτη". Με τον ίδιο τρόπο, η σύζυγος-μητέρα οφείλει να διατηρεί τη συνοχή της οικογένειας και ως προς το σκοπό αυτό διαδραματίζει το ρόλο της. Επομένως "ο γυναικείος ρόλος δεν έπαυσε να είναι προσκολλημένος στις εσωτερικές υποθέσεις της οικογένειας, ως ρόλος συζύγου, μητέρας και νοικοκυράς". Αν η έγγαμη γυναίκα ασκούσε ρόλο εκτελεστικό, θα κινδύνευε να ανταγωνισθεί το σύζυγό της, πράγμα που, κατά τον Πάρσονς, θα μπορούσε να βλάψει την οικογενειακή συνοχή. (Μουσούρου 1987)

Η Μουσούρου, ωστόσο, επισημαίνει τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι αστικές οικογένειες από τη διάκριση αυτή των ρόλων μεταξύ του άνδρα και της γυναίκας. Έτσι, ο σύζυγος-πατέρας, που κατά την παραδοσιακή κατανομή των ρόλων είναι ο προμηθευτής, χάνει τον απόλυτο έλεγχο του ιδιωτικού χώρου και τα παιδιά επικοινωνούν με το δημόσιο χώρο μέσω της μητέρας τους. (Μουσούρου 1989) Έτσι η κοινωνικοποίηση των παιδιών, που αποτελεί μία από τις βασικές λειτουργίες της σύγχρονης αστικής οικογένειας, δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα παρ' όλο που από ψυχολογικής και κοινωνιολογικής πλευράς είναι ιδιαίτερα σημαντική για τη διαμόρφωση της προσωπικότητας του ατόμου. (Μαδιανός 1988)

Σήμερα παρουσιάζονται μεγάλες αλλαγές στον αστικό χώρο που βέβαια δεν αφήνουν ανεπηρέαστη και την Ελληνική αστική οικογένεια. Κατ' αρχήν ως προς τη δομή η σημερινή αστική οικογένεια μπορεί να λεχθεί ότι είναι, ως επί το πλείστον, "συζυγική" ή πυρηνική (Συγκατοίκηση γονέων και ανύπαντρων παιδιών), (Συμεωνίδου 1995)

Από τα βασικότερα φαινόμενα που μπορούν να διακριθούν είναι η εξομοίωση των δύο φύλων στις ευκαιρίες για εκπαίδευση και η μαζική είσοδος των γυναικών στην αγορά της αμειβόμενης εργασίας. Οι εξελίξεις αυτές κλόνισαν τα παραδοσιακά πρότυπα ρόλων, όπως του πατέρα εργαζομένου και της μητέρας νοικοκυράς, και όπως ήταν φυσικό επηρέασαν σημαντικούς τομείς των συζυγικών σχέσεων, όπως τη δομή εξουσίας στην αστική οικογένεια, τη σεξουαλική ζωή, την ικανοποίηση από το γάμο, την απόφαση για απόκτηση παιδιών κ.ά.. Κάτω από την πίεση των κοινωνικών εξελίξεων η διαφοροποίηση στους συζυγικούς ρόλους μειώνεται, με ανάλογη εξομοίωση των δύο συζύγων και στους άλλους τομείς της συζυγικής και οικογενειακής ζωής. (Μαδιανός 1988)

Η αλλαγή των ρόλων μέσα στην αστική οικογένεια αποτελεί μία από τις σημαντικότερες αλλαγές της κοινωνίας μας. Η αλλαγή όμως αυτή δεν είναι ενιαία, δεν ακολουθεί τους ίδιους ρυθμούς, δεν έχει την ίδια έννοια ούτε είναι ομοιόμορφη για το σύνολο της κοινωνίας. Έτσι όλες αυτές οι αλλαγές που συντελούνται, προσδιορίζονται με αναφορά σε τρεις κυρίως παράγοντες:

- **Παιδιά:** Ενώ γενικά στις βιομηχανικά αναπτυγμένες κοινωνίες η εξουσία του συζύγου είναι αντιστρόφως ανάλογη του αριθμού των παιδιών, δηλαδή όσο περισσότερα είναι τα παιδιά τόσο πιο ανισότιμοι είναι οι ρόλοι των συζύγων, στην Ελλάδα η κατάσταση που επικρατεί είναι διαφορετική. Η Σαφιλίου αποδίδει το γεγονός αυτό στη βοήθεια που η Ελληνίδα έχει, κατά κανόνα, από γυναίκες συγγενείς (κυρίως από τη μητέρα της). Μία βοήθεια που της επιτρέπει αφενός να μην εξαρτάται τόσο από τον σύζυγο και, αφετέρου, να εξακολουθεί να εργάζεται.
- **Εκπαιδευτικό επίπεδο:** πρόκειται για παράγοντα διπλής σημασίας, εφόσον η δομή της οικογένειας φαίνεται να επηρεάζεται τόσο από το εκπαιδευτικό επίπεδο των συζύγων, όσο και από τη διαφορά του επιπέδου αυτού μεταξύ τους. Στην Ελληνική αστική οικογένεια, καθώς το εκπαιδευτικό επίπεδο του συζύγου ανεβαίνει, αυξάνεται η συνεργασία του ζεύγους και πληθαίνουν οι ευκαιρίες ανάληψης πρωτοβουλίας από τη σύζυγο. Επίσης, βελτιώνονται οι σχέσεις

γονέων και παιδιών, αφού η επικοινωνία τους γίνεται πιο άμεση και πιο αποδοτική.

- **Απασχόληση:** Στην Ελληνική αστική οικογένεια όσο πιο εξειδικευμένη είναι η απασχόληση του συζύγου, τόσο υψηλότερο είναι το γόητρο που έχει (όχι όμως αναγκαστικά και οι αποδοχές του) και τόσο περισσότερο η σχέση του με τη σύζυγό του στηρίζεται στη συνεργασία και όχι στην εξουσία πάνω της. (Μουσούρου 1989)

Όπως βλέπουμε, αν και η Ελληνίδα παραμένει βασικά η κύρια υπεύθυνη για την πραγματοποίηση των οικιακών εργασιών, οι νέοι πατέρες ασχολούνται ολοένα και περισσότερο με τα κοινά του σπιτιού και ιδιαίτερα με την φροντίδα των παιδιών. (Αποστολόπουλος, 1995)

Τώρα, όσον αφορά τις ενδοοικογενειακές σχέσεις η θέση του πατέρα ως αρχηγού εξασθενεί, ενώ η κοινωνικοποίηση των νέων εξακολουθεί να περνάει από τα οικογενειακά κανάλια (Βλοντάκη 1980). Εξάλλου, παρά τη διαπίστωση ότι οι γονείς και τα παιδιά αποφασίζουν από κοινού για ορισμένα θέματα, ωστόσο, σημαντικές αποφάσεις εξακολουθούν, σε μεγάλο βαθμό, να λαμβάνονται από τους γονείς (Συμεωνίδου, 1995).

Τέλος, σχετικά με τις σχέσεις που διατηρεί η αστική οικογένεια με τους συγγενείς, σε αντίθεση με την αντίληψη ότι η σύγχρονη αστική οικογένεια απομονώνεται από το συγγενικό της δίκτυο, οι δεσμοί και οι σχέσεις ανάμεσα στα μέλη της παραμένουν αρκετά ισχυροί. Οπωσδήποτε, οι σύγχρονες κοινωνικές συνθήκες και η απομάκρυνση ορισμένων συγγενών εξαιτίας της εσωτερικής μετανάστευσης, καθιστούν αναπόφευκτη την αλλαγή της υπάρχουσας ισορροπίας και συντελούν στη σχετική εξασθένηση των παραπάνω τάσεων και αξιών μεταξύ των νεοτέρων. (Γεώργας, 1986)

Πάντως, οι σχέσεις και οι ανταλλαγές τόσο μεταξύ των στενών συγγενών, όσο και με το ευρύτερο συγγενικό δίκτυο δεν περιορίζονται μόνο στο επίπεδο της κοινωνικότητας, δηλαδή συχνές επαφές και επισκέψεις. Αφορούν σε ανταλλαγές, σε σχέσεις αλληλοβοήθειας και γενικότερα στη συμπαράσταση, στο πλαίσιο της καθημερινής ζωής, όπως π.χ. βοήθεια στην ανατροφή και στη φύλαξη των παιδιών προσχολικής ηλικίας, σε περίπτωση ασθένειας κ.λ.π. (Συμεωνίδου, 1995).

2.3 Το φαινόμενο της αστικοποίησης

Το φαινόμενο της αστικοποίησης συνδέεται αναπόσπαστα με τη δημιουργία και ανάπτυξη μεγάλων συσσωρεύσεων στην πόλη. Η πληθυσμιακή συσώρευση αποτελεί την ποσοτική διάσταση του φαινομένου της αστικοποίησης και συγχρόνως τη βάση μίας σειράς επιπτώσεων και εξελίξεων, που διαμορφώνουν ποιοτικά το φαινόμενο της αστικοποίησης. (Τσουγιόπουλος 1984)

Ένας άλλος ορισμός του όρου της αστικοποίησης αναφέρεται στη διαδικασία συγκέντρωσης του πληθυσμού σε πόλεις ή σε "αστικά κέντρα". Η διαδικασία αυτή προχωρεί με δύο διαφορετικούς τρόπους:

- Με την ενδογενή αύξηση του πληθυσμού των αστικών κέντρων και
- Με την αύξηση του πληθυσμού που εισρέει στα αστικά κέντρα, είτε για λόγους μετανάστευσης είτε για την εξυπηρέτησή τους από τις λειτουργίες των αστικών κέντρων.

Το αστικό κέντρο (ή η πόλη) μπορεί να ορισθεί με τόσους πολλούς τρόπους, όσες είναι και οι οπτικές γωνίες από τις οποίες εξετάζεται αρχιτεκτονικά, γεωγραφικά, οικονομικά, πολιτικά κ.λ.π.. Για ευκολία όμως αλλά και για λόγους σύγκρισης, το αστικό κέντρο ορίζεται γενικά με δημογραφικούς όρους, δηλαδή με κριτήριο κάποιο κατώτατο αριθμό κατοίκων.

Στον όρο "αστικό κέντρο" προβλήματα ορισμού θέτει και η λέξη "κέντρο". Αυτό συμβαίνει επειδή τα σύνορα μιας πόλης αλλάζουν με την ένταξη νέων περιοχών σ' αυτή ή με την απόσπαση τμημάτων της. Άλλωστε τα όρια των πόλεων είναι ασαφώς προσδιορισμένα ή μπορεί να μην έχουν καν προσδιορισθεί. (Πάπυρος Larus Britanica)

Ο M. Weber στον ορισμό που δίνει στην έννοια της πόλης, αναφερόμενος στο μέγεθος, σημειώνει πως "η συνηθισμένη αντίληψη" συνδέει τη λέξη "πόλη" με "καθαρά ποσοτικά χαρακτηριστικά: πρόκειται πάντα για ένα μεγάλο τόπο". Στη συνέχεια διαπιστώνει πως αυτό το χαρακτηριστικό δεν είναι ανακριβές και από κοινωνιολογική άποψη σημαίνει έναν τόπο με συνεχή και πυκνό οικιστικό ιστό, όπου από την έννοια της γειτνίασης των κατοίκων λείπει το χαρακτηριστικό της προσωπικής αλληλογνωριμίας των ατόμων. Καταλήγει, λοιπόν, στο ότι το μέγεθος δεν μπορεί να είναι αποφασιστικό κριτήριο για το χαρακτηριστικό ενός τόπου ως πόλη, αλλά θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και πολλά άλλα κριτήρια. (Τσουγιόπουλος 1984)

Έτσι, το 1834 η επιλογή της Αθήνας ως πρωτεύουσας αποτελεί το ξεκίνημα για τη δημιουργία στον Ελληνικό χώρο ενός δικτύου αστικών κέντρων, με επικεφαλής την πρωτεύουσα, η οποία σχετικά γρήγορα αποτέλεσε αστικό πόλο έλξης ενός όλο και μεγαλύτερου μέρους του πληθυσμού, καθώς και της οικονομικής, κοινωνικής, πολιτιστικής, διοικητικής και διαχειριστικής δραστηριότητας της χώρας.

Το 1848 το ποσοστό αστικοποίησης είναι 10%. Το δίκτυο των αστικών κέντρων αποτελείται από την Αθήνα και δύο ακόμα κέντρα, που κατά σειρά μεγέθους από το μεγαλύτερο προς το μικρότερο είναι η Ερμούπολη και η Πάτρα. Η Ερμούπολη οφείλει το μέγεθός της στο ότι είναι σημαντικό λιμάνι και πρώτο βιομηχανικό κέντρο της χώρας. Το μέγεθος της Πάτρας οφείλεται στο ότι αποτελεί το κέντρο μιας ευρύτερης σταφιδοπαγωγικής περιοχής. Πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι το 1848 δεν υπήρχε ακόμα στη χώρα αξιόλογη χερσαία συγκοινωνιακή υποδομή, ούτε άλλη θεσμική και οργανωτική βάση. Βασικό ρόλο παίζει η ύπαρξη λιμανιού, αφού όλα τα σημαντικά κέντρα της εποχής αυτής είναι εμπορικά λιμάνια (Κατοχιανού-Μαρκογιαννάκη 1989).

Ο άνθρωπος, δημιουργώντας τον πολιτισμό του στη διάρκεια των 2-4 εκατομμυρίων χρόνων που ζει στον πλανήτη, προκάλεσε τρεις εξελίξεις οι οποίες οδήγησαν στην αστικοποίηση:

- Την **πληθυσμιακή έκρηξη**: αναφέρεται στη σημαντική επιτάχυνση του ρυθμού αύξησης του παγκόσμιου πληθυσμού, ιδίως στη διάρκεια των τριών τελευταίων αιώνων.
- Την **πληθυσμιακή ενδόρρηση**: αναφέρεται στην αυξανόμενη συγκέντρωση του παγκόσμιου πληθυσμού σε σχετικά μικρά τμήματα της γης. Το φαινόμενο αυτό είναι σχετικά πρόσφατο. Μόνιμοι οικισμοί του ανθρώπου άρχισαν να εμφανίζονται μόνο κατά τα τελευταία 10.000 χρόνια, δηλαδή κατά τη νεολιθική εποχή. Οικισμοί, όμως, με κατοίκους πάνω από 100.000 εμφανίζονται, για πρώτη φορά, μόνο στην Ελληνορωμαϊκή περίοδο, ενώ οι πόλεις του 1.000.000 κατοίκων είναι δημιούργημα του 19ου αιώνα.
- Την **πληθυσμιακή διαφοροποίηση**: αναφέρεται στην αυξανόμενη ετερογένεια των ανθρώπων, που διαμένουν στον ίδιο γεωγραφικό χώρο και μετέχουν στις ίδιες οικονομικές και πολιτικές δραστηριότητες. Η ετερογένεια υποδηλώνει τη διαφοροποίηση του πληθυσμού από άποψη πολιτισμού, γλώσσας, θρησκείας, συστήματος αξιών, εθνικότητας και φυλής. Το φαινόμενο αυτό είναι επίσης πρόσφατο. Η επίτευξή του, σε παγκόσμια κλίμακα, έγινε δυνατή μόνο χάρη στη

σμίκρυνση των αποστάσεων, που επέφεραν οι σύγχρονες επικοινωνίες και μεταφορές (Πάπυρος Larus Britanica).

Ωστόσο μεγάλες είναι οι διαφορές που μπορεί να διακρίνει κάποιος ανάμεσα στο αστικό και μη αστικό περιβάλλον και που μπορούν να οδηγήσουν στην αστικοποίηση. Πρώτον, η μείωση των παραδοσιακών καταναγκασμών αποτελεί συνέπεια του περάσματος από το μη αστικό στο αστικό περιβάλλον. Η διαμόρφωση της συμπεριφοράς είναι αποτέλεσμα ατομικών αποφάσεων και όχι εξαναγκασμού για τη συμμόρφωση κάποιον κώδικα ομαδικής συμπεριφοράς.

Το δεύτερο σημείο, που αποτελεί και συνέπεια του πρώτου, είναι η διερεύνηση του φάσματος των ατομικών επιλογών που προσφέρει το αστικό περιβάλλον. Οι επιλογές αυτές μπορεί να αφορούν όλους τους βασικούς τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας: εκπαίδευση, επάγγελμα και απασχόληση, επιλογή του/της συζύγου και μέγεθος της οικογένειας, πολιτική ένταξη, θρησκευτική πρακτική, τόπος κατοικίας, διάθεση του ελεύθερου χρόνου κ.λ.π..

Ένα άλλο σημείο είναι η αντικατάσταση των άτυπων τρόπων κοινωνικού ελέγχου από τοπικούς. Εκτός από τη σταδιακή εξαφάνιση των παραδοσιακών ηθών, εδώ περιλαμβάνεται και η τυπική έκφραση της οργάνωσης της αστικής ζωής, που επιδρά και στην ψυχολογία του αστικοποιημένου ατόμου, αλλά και στη διαμόρφωση του χαρακτήρα του.

Δεν θα ήταν βέβαια σωστό να μην τονιστούν οι αλλαγές στη δομή της οικογένειας καθώς και οι αλλαγές στη συμπεριφορά των μελών της μεταξύ τους, όπως επίσης και η αλλαγή του ρόλου της γυναίκας. Η οικογένεια παραμένει και στην αστικοποιημένη κοινωνία, παρ' όλες τις αλλαγές της, το βασικότερο στοιχείο της δημόσιας και ιδιωτικής ζωής. (Τσουγιόπουλος 1984)

Μεγάλο ενδιαφέρον για τη μελέτη του φαινομένου της αστικοποίησης παρουσιάζουν οι μεγάλες πληθυσμιακές συσσωρεύσεις στον αστικό χώρο. Η αλλαγή αυτή του περιβάλλοντος δεν οδηγεί σε καμμία αλλαγή του χαρακτήρα τους και της συμπεριφοράς τους, αλλά συμβάλλει μόνο στην αδυναμία της τεχνικής οργάνωσης της πόλης. Οι κάτοικοι των συσσωρεύσεων μεταφέρουν απλώς στην πόλη τις παραδοσιακές αγροτικές τους συνήθειες και συγκεντρώνονται στις διάφορες περιοχές κατά ομάδες, σύμφωνα με τον τόπο της προέλευσής τους, έτσι που να ζουν απομονωμένοι όπως πριν καταφύγουν στην πόλη. Η απομόνωση αυτή είναι

τόσο πιο μεγάλη, όσο μεγαλύτερη είναι και η ετερογένεια του πληθυσμού. Η ετερογένεια μπορεί να είναι γεωγραφική, θρησκευτική, φυλετική, ενώ ένα μεγάλο μέρος αυτού του πληθυσμού αποτελείται από πρόσφυγες διαφόρων ειδών. Η συσσώρευση που παρατηρείται στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι αποτέλεσμα της αστυφιλίας.

Αιτία της αστυφιλίας πρέπει να θεωρηθεί η οικονομική αδυναμία των περιοχών αυτών. Στόχος της αστυφιλίας είναι βέβαια η εξεύρεση εργασίας και η εξασφάλιση της φυσικής επιβίωσης. Όμως, οι θέσεις εργασίας που υπάρχουν καλύπτουν ένα ελάχιστο μέρος του πλήθους των μεταναστών. Έτσι, οι κάτοικοι των συσσωρεύσεων παραμένουν κατά κανόνα χωρίς εργασία και ζουν, πολλές φορές κάτω από άσχημες συνθήκες στέγασης και εισοδήματος.

Όσον αφορά την κατοικία, η δόμηση είναι αυθαίρετη. Η αυθαιρεσία έγκειται στο ότι η κατασκευή αυτών των κατοικιών γίνεται τυχαία, χωρίς να υπάρχει προηγούμενη σχεδιαστική πρόβλεψη για τις περιοχές αυτές. Ωστόσο το αυθαίρετο κτίσμα κατασκευάζεται σε ιδιόκτητη γη. (Τσουγιόπουλος 1984)

Στις μέρες μας είναι ιδιαίτερα έντονη η ανάπτυξη των προαστίων. Τα προάστια είναι εδαφικά διαχωρισμένοι τόποι διαμονής, αλλά εξαρτώνται οικονομικά από την πόλη. Η τάση αυτή του προαστισμού έχει τις ρίζες της στις αρχές του 19ου αιώνα και ενισχύθηκε ακόμη περισσότερο στη διάρκεια του 20ου αιώνα.

Η ανάπτυξη των προαστίων αποδίδεται συχνά σε μία τάση "φυγής" από την πόλη. Ταυτόχρονα όμως, η κεντρική πόλη γεμίζει ξανά, εξαιτίας της εισόδου των μεταναστών από αγροτικές ή άλλες αστικές περιοχές. Άρα, είναι πιο σωστό να θεωρήσουμε το προάστιο όχι ως αποτέλεσμα φυγής από την κεντρική πόλη, αλλά ως συνέπεια της αδιάκοπης αύξησης της πόλης και της επέκτασης των ορίων της στις παρακείμενες περιοχές.

2.4 Η στέγαση στον αστικό χώρο

Είναι γνωστό ότι οι συνθήκες κατοικίας, και το περιβάλλον γενικότερα μέσα στο οποίο ζει ο άνθρωπος, αποτελούν βασικό παράγοντα για τη βιολογική και ψυχική του ισορροπία. Ειδικότερα, η ύπαρξη οργανωμένου περιβάλλοντος με ελεύθερους χώρους (πράσινο, παιδικές χαρές, πλατείες κ.λ.π.), η καθαρή ατμόσφαιρα, η απαραίτητη τεχνική υποδομή, βοηθούν τον άνθρωπο να επιβιώνει και να

κοινωνικοποιείται με ομαλό τρόπο. Εξάλλου, η ευρύχωρη και υγιεινή κατοικία αποτελεί βασικό παράγοντα για την προαγωγή της υγείας του ανθρώπου, εφ' όσον τις περισσότερες ώρες ο άνθρωπος τις περνά μέσα στην οικία του.

Πράγματι, η κατοικία αποτελεί ουσιαστική προϋπόθεση για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής. Η έννοια της κατοικίας είναι κατ' εξοχή κοινωνική, γιατί η διαμόρφωσή της (εσωτερικοί χώροι, περιοχή, γειτονιά κ.λ.π.) υπόκειται σε κοινωνικές επιδράσεις και γιατί η κατοικία επιδρά στην κοινωνικοποίηση του ατόμου και στην ευρύτερη κοινωνική δομή ως χώρος επιλογής για εγκατάσταση. (Μαδιανός 1988)

Εξάλλου, από την αρχή της εμφάνισης του ανθρώπου, το ένστικτο της αυτοσυντήρησης τον οδήγησε στην κατασκευή της κατοικίας, για να προφυλαχθεί από τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες και από τους κινδύνους που προέρχονταν από άλλους ανθρώπους και από ζώα. Στη συνέχεια, η κατοικία άρχισε να καλύπτει τις πρωταρχικές οργανικές ανάγκες του ανθρώπου για θέρμανση, παρασκευή τροφής, ανάπαυση και σεξουαλικότητα-αναπαραγωγή. Αυτές οι ανάγκες, καθώς και οι λειτουργίες που συνεπάγονταν, αποτελούν τις βασικές συνισταμένες για τη διαμόρφωση της κατοικίας.

Εκτός όμως από τα παραπάνω, άλλοι παράγοντες που καθορίζουν τη διαμόρφωση της κατοικίας είναι και ορισμένες επιπλέον λειτουργίες, που είναι δυνατόν να επιτελούνται στο χώρο της, όπως εργασία, καθαριότητα του σώματος, ανατροφή των παιδιών, φιλοξενία κ.ά..

Επιπλέον, ο άνθρωπος διαμορφώνει την κατοικία του ανάλογα με το πολιτιστικό και γεωγραφικό περιβάλλον στο οποίο ζει, την τεχνολογία και την οικονομία του τόπου του, καθώς και την προσωπική του οικογενειακή και κοινωνικοοικονομική κατάσταση, την προσωπικότητά του και τις αισθητικές του προτιμήσεις.

Η κατοικία, επομένως, δεν έχει μόνο ωφελιμιστικό χαρακτήρα, αλλά εκφράζει άμεσα τους ενοίκους της, καθώς και το χώρο και το χρόνο στους οποίους ζουν. (Γεωργιτσογιάννη 1995)

Από διάφορες μελέτες στον τομέα της κατοικίας στον ελληνικό χώρο έχει διαπιστωθεί ότι η φυσική αύξηση του πληθυσμού και η μετακίνηση πληθυσμού από αγροτικές και ημιαστικές περιοχές προς τα αστικά κέντρα, σε συνδυασμό με το

χαμηλό εισόδημα του μεγαλύτερου τμήματος του Ελληνικού λαού και το υψηλό κόστος της κατοικίας, δημιούργησαν στη χώρα μας δυσμενείς συνθήκες κατοίκησης. Επίσης, ένα μεγάλο μέρος των κατοικιών, που ήδη υπάρχουν, αλλά και των νέων που οικοδομούνται κάθε χρόνο στις αστικές περιοχές, είναι ποιοτικά χαμηλού επιπέδου, τόσο από την άποψη της αρχιτεκτονικής της κατοικίας και του εξοπλισμού της, όσο και από άποψη περιβάλλοντος. Γενικά, φαίνεται ότι το πρόβλημα σήμερα της κατοικίας στη χώρα μας είναι, κυρίως, ποιοτικής, κοινωνικής και πολεοδομικής υφής και κατά δεύτερο λόγο πρόβλημα ποσοτικών αναγκών. (Μαδιανός 1988)

Οι επικρατέστεροι τύποι κατοικίας σήμερα στα αστικά κέντρα είναι το διαμέρισμα ορόφου πολυκατοικίας και η μονοκατοικία ή διπλοκατοικία.

Η πολυκατοικία δεν είναι καινούριος τρόπος στέγασης. Σε μεγαλουπόλεις του παρελθόντος, όπως η Κωνσταντινούπολη ή η Ρώμη, στεγάζονταν κατά ανάλογο τρόπο ο πληθυσμός χαμηλών κυρίως εισοδημάτων. Η ιστορία επαναλήφθηκε με τις μεσαιωνικές πόλεις, που ήταν κτισμένες μέσα σε υψηλούς τοίχους (Γεωργιτσογιάννη 1995), αλλά και αργότερα με τα αστικά κέντρα στη Δύση, κυρίως από τη βιομηχανική επανάσταση και μετά. Παράλληλα, στην ιστορία των αστικών κέντρων των δύο τελευταίων αιώνων, εμφανίζεται και η μορφή της πολυκατοικίας διαμερισμάτων για στέγαση αστικών οικογενειών.

Στη σύγχρονη Ελλάδα δεν υπήρχε παράδοση πολυκατοικιών μεγάλου ύψους. Οι εξαιρέσεις είναι πολύ λίγες και περιορίζονται σε τόπους με έντονη επιρροή από ξένες χώρες. Αντίθετα, περισσότερο διαδεδομένες ήταν οι μονοκατοικίες ή οι διπλοκατοικίες και σε ορισμένες περιπτώσεις οικοδομές μέχρι τρεις ορόφους, με μικρό όμως αριθμό διαμερισμάτων. Μπορεί επομένως να υποστηριχθεί, ότι η πολυώροφη πολυκατοικία, στη μορφή που παρουσιάζεται σήμερα στον τόπο μας, είναι ένα στοιχείο που εμφανίστηκε κάτω από ξένες επιδράσεις και επιρροές.

Για να διερευνηθούν οι παράγοντες που δημιούργησαν την πολυκατοικία στη χώρα μας και τα κύρια χαρακτηριστικά της, έγινε μία προσπάθεια να εντοπισθούν οι διάφορες χρονικές φάσεις και μορφές που παρουσιάστηκαν. Έτσι, η πρώτη φάση φτάνει μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '50, η δεύτερη τερματίζει στις αρχές της δεκαετίας του '70 και η τρίτη συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

Η πολυκατοικία της πρώτης φάσης εμφανίζεται από τις πρώτες δεκαετίες του αιώνα μας και τα θετικά στοιχεία της είναι:

- i. Η κεντρικότητα της θέσης της, έτσι ώστε να βρίσκεται κοντά τόσο στις θέσεις απασχόλησης, όσο και στις θέσεις ενδιαφερόντων των ατόμων.
- ii. Η ύπαρξη διαφόρων ανέσεων και ιδιαίτερα θυρωρού, κεντρικής θέρμανσης και ασανσέρ.
- iii. Οι βελτιωμένες συνθήκες φωτισμού, αερισμού και θέας.

Το πρότυπο αυτό δεν ακολουθήθηκε μόνο από τους παλαιότερους κατοίκους των αστικών κέντρων, αλλά και από αυτούς που ήρθαν από την ύπαιθρο, παρ' όλο που δεν ανταποκρινόταν στις προηγούμενες συνθήκες διαβίωσής τους.

Στη συνέχεια έρχεται η δεύτερη φάση της πολυκατοικίας στην Ελλάδα, που άρχισε να διαμορφώνεται στη δεκαετία του '50, και έφτασε στην αιχμή της τη δεκαετία του '60. Η φάση αυτή χαρακτηρίζεται από μία έντονη ζήτηση, για διαμέρισμα σε πολυκατοικίες, από ένα μεγάλο καταναλωτικό κοινό (Α.Αραβαντινού, Π. Γετίμη, Γ. Πρωτοψάλτη, Δ. Χριστοφιλοπούλου) που ανήκει σε διάφορα κοινωνικά στρώματα.

Από τη δεκαετία του '70, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι αρχίζει μία τρίτη φάση για την πολυκατοικία. Οι πολυκατοικίες αυτές είναι χτισμένες σε μεγάλα οικοπέδα, έχουν συνήθως πέντε ή έξι ορόφους και μικρό ή μεσαίο αριθμό διαμερισμάτων. Αρκετά συχνά έχουν περισσότερα από ένα υπνοδωμάτια και διάφορους βοηθητικούς χώρους, όπως δεύτερο μπάνιο, χωριστό WC, parking για το αυτοκίνητο, αποθήκη. Υπάρχει ασανσέρ, θερμαίνονται με καλοριφέρ και η ποιότητα κατασκευής είναι καλή.

Όπως προαναφέρθηκε, ο δεύτερος επικρατέστερος τύπος κατοικίας στα αστικά κέντρα είναι η μονοκατοικία ή διπλοκατοικία. Στην περίπτωση αυτή επικρατεί το χαμηλώροφο κτίριο, αποτελούμενο είτε μόνο από το ισόγειο, είτε από το ισόγειο και τον πρώτο όροφο. Τα κτίρια αυτά συνήθως δεν έχουν υπόγειο και το ισόγειο χρησιμοποιείται είτε ως κατοικία, είτε ως κατάστημα, είτε ως χώρος στάθμευσης. Οι κατοικίες αυτές είναι συνήθως διαμπερείς, γωνιακές, φωτίζονται και αερίζονται καλά. Έχουν σχεδόν όλες έναν τουλάχιστον χώρο υποδοχής, εσωτερικές ή εξωτερικές αποθήκες. Οι υπαίθριοι χώροι της κατοικίας είναι ικανοποιητικοί, αφού συνήθως διαθέτουν αυλές, βεράντες ή μεγάλα μπαλκόνια, καθώς και ταρατσες. (Κουβέλη 1995)

Και οι δύο αυτοί τύποι κατοικίας είναι αρκετά γνωστοί και η δόμησή τους δεν δημιουργεί κανένα πρόβλημα, όταν γίνεται κανονικά. Προβλήματα, και μάλιστα ιδιαίτερα έντονα, παρουσιάζονται σε πυκνοκατοικημένες περιοχές. Έτσι,

παρουσιάζονται δυσκολίες όσον αφορά το διαχωρισμό των γειτονιών, αλλά δεν υπάρχουν και οι προϋποθέσεις για κοινωνικότητα και επικοινωνία. Χαρακτηριστικό είναι ότι οι ένοικοι μίας πολυκατοικίας παραμένουν μεταξύ τους άγνωστοι, μη έχοντας έναν κοινό τόπο συνάντησης. Αλλά και για τους κατοίκους του ίδιου δρόμου συμβαίνει το ίδιο. Ο τόπος που θα μπορούσε να τους συνδέσει, ο δρόμος δηλαδή, δεν τους συνδέει πια. Έχει καταληφθεί από κινούμενα ή σταθμευμένα αυτοκίνητα, σκουπίδια ή οικοδομικά υλικά και οι κίνδυνοι που διατρέχει κάποιος είναι αρκετοί, ώστε να φοβάται ακόμη και να περπατήσει.

Τα πράγματα δεν θα ήταν τόσο προβληματικά, αν εκτός από τους δρόμους υπήρχαν και άλλοι ελεύθεροι χώροι, στους οποίους θα μπορούσε να διοχετευθεί ο πληθυσμός, αν όχι και τα τροχοφόρα. Δυστυχώς όμως οι δρόμοι είναι σχεδόν οι μόνοι κοινόχρηστοι χώροι που έχουν απομείνει.

Αλλά και ορισμένα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος, που θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν ως ελεύθεροι χώροι ή ακατάλληλες περιοχές για οικοδόμηση (π.χ. λόφοι, απόκρημνες πλαγιές, ρέματα, βάλτοι ή τα δασωμένα τμήματα κ.λ.π.) και αυτά έχουν τελείως καταληφθεί. Εδώ μάλιστα θα πρέπει να αναλογιστεί κανείς και τους κινδύνους από φυσικές καταστροφές (πλημμύρες, κατολισθήσεις κ.α.) που προκαλεί η οικοπεδοποίηση και η οικοδόμηση των φυσικών αυτών περιοχών. (Α. Αραβαντινού, Π. Γετίμη, Γ. Πρωτοψάλτη, Δ. Χριστοφιλοπούλου)

2.5 Η εργασία στον αστικό χώρο

Πολύ μεγάλη επίδραση στην αποδοτική συμπεριφορά των εργαζομένων ασκούν και οι συνθήκες κάτω από τις οποίες εργάζονται. Ως τέτοιες νοούνται οι συνθήκες του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο εργάζεται το άτομο (εργασιακό περιβάλλον, συνθήκες εργασιακού χώρου). Το περιβάλλον αυτό πρέπει να είναι προσαρμοσμένο προς τις φυσιολογικές, ανατομικές και ψυχολογικές ιδιότητες των εργαζομένων, γιατί στην αντίθετη περίπτωση, το άτομο κουράζεται τόσο ψυχικά όσο και σωματικά, με αποτέλεσμα να μειώνεται η απόδοσή του.

Η έρευνα των συνθηκών του περιβάλλοντος εργασίας, αποτελεί αντικείμενο μίας νέας επιστήμης, της εργονομίας, βασικός σκοπός της οποίας είναι η δημιουργία συνθηκών κατάλληλων για την ασφαλή, άνετη και οικονομική εκτέλεση της εργασίας. Τα βασικότερα στοιχεία που μελετά η εργονομία είναι:

i. **Φωτισμός.** Ο φωτισμός, καθώς και ο χρωματισμός των επιφανειών, ασκούν έντονη ψυχολογική επίδραση και δημιουργούν στον εργαζόμενο ευχάριστα συναισθήματα ή δυσάρεστες καταστάσεις (ατονία, κατάθλιψη κ.ά.). Ο κατάλληλος φωτισμός των χώρων εργασίας αποτελεί βασικό παράγοντα καταπολέμησης της κόπωσης και αύξηση της επίδοσης.

ii. **Θερμοκρασία και εργασία.** Όπως είναι γνωστό, ο ανθρώπινος οργανισμός παράγει θερμότητα και ταυτόχρονα παίρνει θερμότητα από το περιβάλλον. Όσο βαρύτερη είναι η εργασία που εκτελεί ο εργαζόμενος, τόσο μεγαλύτερη είναι η θερμότητα που παράγεται και τόσο χαμηλότερη πρέπει να είναι η θερμοκρασία του περιβάλλοντος. Είναι ευνόητο ότι στην αντίστροφη περίπτωση η θερμοκρασία του περιβάλλοντος πρέπει να είναι υψηλότερη.

Παράλληλα με τη θερμότητα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και η υγρασία του περιβάλλοντος. Έτσι, όταν η θερμοκρασία του περιβάλλοντος είναι υψηλή, η υγρασία πρέπει να είναι χαμηλή. Υψηλή θερμοκρασία και ταυτόχρονα υψηλή υγρασία διαμορφώνουν πολύ άσχημες συνθήκες για τον ανθρώπινο οργανισμό.

Εκτός από τη θερμοκρασία και την υγρασία, θα πρέπει να δίδεται ιδιαίτερη σημασία και στον εξαερισμό των χώρων εργασίας, γιατί ο καθαρός αέρας δημιουργεί ευχάριστη διάθεση στους εργαζόμενους.

iii. **Χρωματισμός των επιφανειών.** Υπάρχουν ενδείξεις ότι, όπως ο φωτισμός, έτσι και τα χρώματα επηρεάζουν την ψυχική διάθεση του ατόμου και γενικότερα τη διαγωγή του. Τα ανοιχτά χρώματα θεωρούνται ότι τονώνουν και προκαλούν αισθήματα αισιοδοξίας, ενώ τα σκούρα θεωρούνται κουραστικά και προκαλούν μελαγχολία.

Πρέπει επίσης να δίδεται σημασία στους συνδυασμούς των διαφόρων χρωμάτων. Γενικά, αποφεύγονται οι έντονες αντιθέσεις των χρωμάτων, εκτός αν πρόκειται για χώρο παραγωγής, όπου για λόγους ασφαλείας, τα μηχανήματα και τα τμήματά τους, που απαιτούν ιδιαίτερη προσοχή, χρωματίζονται με έντονα αντίθετα χρώματα.

Για τους τοίχους και την ενδυμασία των εργαζομένων προτιμώνται απαλοί και ξεκούραστοι χρωματισμοί.

iv. **Θόρυβος.** Θόρυβος είναι το αποτέλεσμα που παράγει ένα σύμπλεγμα από δονήσεις, που δεν βρίσκεται σε αρμονική αναλογία. Είναι δηλαδή ένας ήχος που προέρχεται από ακανόνιστες δονήσεις. Θόρυβος γενικά θεωρείται ο ανεπιθύμητος ήχος που έχει δυσάρεστη ποιότητα. (Ξηροτύρη – Κουφίδου 1991)

Τα αποτελέσματα της επίδρασης των θορύβων στην ακουστική οξύτητα και στο νευροφυτικό σύστημα, καθώς επίσης και οι πνευματικές και ψυχικές αντιδράσεις του ανθρώπου στην εργασία με θόρυβο, έχουν μελετηθεί τόσο στους χώρους εργασίας, όσο και σε συνθήκες εργαστηρίου. Στα πορίσματα αυτά των ερευνών δεν υπάρχει ομοφωνία, γιατί είναι πολύ δύσκολο να απομονωθούν οι παράγοντες (ψυχολογικοί, υποβολής, ιδιοσυγκρασίας), οι οποίοι επιδρούν συγχρόνως στον εργαζόμενο.

Από έρευνες που έγιναν διαπιστώθηκε ότι:

- Η ανθρώπινη φωνή είναι ιδιαίτερα ενοχλητική, γιατί διασπά την προσοχή του εργαζομένου.
- Οι συνεχείς θόρυβοι είναι λιγότερο ενοχλητικοί από τους περιοδικούς.
- Οι περισσότερες έρευνες συμφωνούν ως προς το ότι οι θόρυβοι επηρεάζουν αρνητικά την επίδοση.
- Η διανοητική εργασία σε θορυβώδες περιβάλλον επιτείνει την κόπωση, γιατί το άτομο καταβάλλει μεγαλύτερη προσπάθεια για να συγκεντρωθεί.
- Οι θόρυβοι επηρεάζουν το νευροφυτικό σύστημα και προκαλούν πολλές φορές, ιδιαίτερα όταν είναι έντονοι, ζάλη, ίλιγγο ή και απώλεια ισορροπίας.
- Από τους θορύβους επηρεάζονται περισσότερο εργασίες που είναι στο στάδιο της μάθησης, παρά εργασίες στις οποίες ο εργαζόμενος έχει αποκτήσει πείρα.

Με τα δυσμενή αυτά αποτελέσματα των θορύβων στην αποδοτική συμπεριφορά των εργαζομένων, γίνεται μία προσπάθεια κατασκευής όσο το δυνατόν αθόρυβων μηχανημάτων. Παράλληλα, και οι επιχειρήσεις, με τη λήψη κατάλληλων μέτρων, είναι σε θέση να περιορίζουν σημαντικά τους θορύβους, ώστε να αποφεύγονται οι δυσμενείς επιδράσεις. (Κανελλόπουλος 1991)

- v. **Μετάδοση μουσικών προγραμμάτων.** Η μετάδοση μουσικής στους χώρους εργασίας, εφόσον βέβαια το επιτρέπει η φύση του έργου που εκτελείται, δημιουργεί ευχάριστη διάθεση στον εργαζόμενο και επηρεάζει την επίδοσή του.
- vi. **Εργαλεία και μηχανήματα.** Είναι αυτονόητο ότι ο παράγοντας αυτός ασκεί επίδραση στην αποδοτική συμπεριφορά του εργαζομένου. Σύγχρονα και κατάλληλα μηχανήματα, ορθολογικά τοποθετημένα, ώστε να ανταποκρίνονται στα φυσιολογικά χαρακτηριστικά του εργαζομένου, υποβοηθούν οπωσδήποτε την επίδοση του ατόμου. (Ξηροτύρη-Κουφίδου 1995)

Πολύ σημαντικό όμως ρόλο παίζουν και οι εργασιακές σχέσεις που αναπτύσσονται. Αντικείμενο των εργασιακών σχέσεων αποτελεί η μελέτη των επίσημων και

αντεπίσημων σχέσεων μισθωτών, εργοδοτών και κράτους. Στην "τριγωνική" αυτή σχέση μετέχουν οι εργαζόμενοι ως οργανωμένα σύνολα (συνδικαλιστικές οργανώσεις, ενώσεις ή αντιπροσωπευτικά όργανα), οι εργοδότες με τις επαγγελματικές τους οργανώσεις και το κράτος, το οποίο είναι δυνατόν να μετέχει με τους εξής τρεις ρόλους:

- Του διαιτητή, όταν ως φορέας της κρατικής εξουσίας εκφράζει τα συμφέροντα της οργανωμένης κοινωνίας.
- Του εργοδότη, όταν προσδιορίζει ως άμεσα ενδιαφερόμενος τις εργασιακές σχέσεις ενός αριθμού εργαζομένων.
- Του διαπραγματευτή, όταν ως άμεσα ενδιαφερόμενος διαμορφώνει και προσδιορίζει το περιεχόμενό τους. (Ξηροτύρη-Κουφίδου 1995)

Η σχέση εργασίας λειτουργεί όταν μισθωτός και εργοδότης εκπληρώνουν αμοιβαία τις υποχρεώσεις τους. Δύο είναι οι βασικές υποχρεώσεις του μισθωτού:

- i. Η αυτοπρόσωπη παροχή ορισμένου είδους εργασίας στην υπηρεσία του εργοδότη, σύμφωνα με τις οδηγίες του. Είναι δυνατή απόκλιση από την υποχρέωση αυτή μόνον όταν συμφωνήσει ο μισθωτός.
- ii. Υποχρέωση πίστης είναι η άλλη βασική υποχρέωση του εργαζομένου. Η υποχρέωση πίστης συνίσταται αφενός στην εκτέλεση της εργασίας με επιμέλεια και αποδοτικότητα και αφετέρου στην αποφυγή κάθε πράξης, που βλάπτει τα συμφέροντα του εργοδότη.

Στις πιο πάνω δύο βασικές υποχρεώσεις του μισθωτού, αντιστοιχούν δύο βασικές υποχρεώσεις του εργοδότη:

- i. Η υποχρέωση καταβολής του μισθού, με την έννοια των κάθε μορφής τακτικών αποδοχών, όπως επιδόματα πολυετίας, οικογενειακών βαρών, δώρα Χριστουγέννων-Νέου έτους-Πάσχα, υπερωριών κ.ά..
- ii. Η υποχρέωση πρόνοιας, που εκδηλώνεται με τη λήψη μέτρων για την υγιεινή και ασφάλεια και τον εν γένει ευπρεπισμό των χώρων εργασίας.

Ο εργοδότης όμως έχει και άλλες υποχρεώσεις, όπως π.χ. τη χορήγηση άδειας, καταβολής ασφαλιστικών εισφορών, υποχρέωση για την ίση μεταχείριση των μισθωτών, την παροχή πιστοποιητικού εργασίας. (Πάπυρος Larus Britanica)

Η μελέτη των εργασιακών σχέσεων έχει ακολουθήσει δύο γενικές κατευθύνσεις. Η πρώτη αντιμετωπίζει τις εργασιακές σχέσεις ως τη διαδικασία, τους θεσμούς και

τους κανόνες των συλλογικών διαπραγματεύσεων. Οι μελέτες της διαδικασίας των συλλογικών διαπραγματεύσεων θεωρούν δεδομένα:

1. Την ύπαρξη και λειτουργία μαζικών εργατικών ενώσεων, στις οποίες ανήκει σημαντικό ποσοστό του συνολικού εργατικού δυναμικού.
2. Τη λειτουργία, αντίστοιχα, εργοδοτικών ενώσεων.
3. Την ύπαρξη κάποιων κοινών συμφερόντων.

Η δεύτερη βασική προσέγγιση στη μελέτη των εργασιακών σχέσεων αντιμετωπίζει τις εργασιακές σχέσεις ως "υποσύστημα" του κοινωνικού συστήματος. Το σύστημα ορίζεται ως το σύνολο στοιχείων που βρίσκονται σε αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση. (Ξ. Πετρινιώτης 1990)

Δεν είναι όμως σωστό να παραβλέπονται και οι σημαντικές επιδράσεις της διανομής των εισοδημάτων στους εργαζομένους. Έτσι, στον αστικό χώρο δύο είναι οι θεωρίες που επικρατούν σε ότι αφορά τη διανομή:

- Το εισόδημα εξαρτάται από τα προσωπικά χαρακτηριστικά (έμφυτα ή επίκτητα) του εργαζομένου και από τις επιλογές του, δηλαδή το ύψος του εισοδήματός του είναι κυρίως αποτέλεσμα των προσωπικών επιλογών του. Ως προσωπικά χαρακτηριστικά νοούνται ορισμένα σωματικά χαρακτηριστικά όπως η χειρωνακτική δύναμη και η επιδεξιότητα, η διανοητική ικανότητα, δηλαδή η αντίληψη και η ευφυΐα, και τέλος κάποια στοιχεία της προσωπικότητας και του χαρακτήρα όπως η ενεργητικότητα, η πρωτοβουλία, η αυτοπειθαρχία, η φιλοδοξία, η αποφασιστικότητα, η διάθεση για εργασία κ.ά..
- Η άλλη θεωρία υποστηρίζει ότι το εισόδημα προσδιορίζεται από παράγοντες όπως το κοινωνικό πλαίσιο, η αγορά εργασίας ή άλλοι τυχαίοι παράγοντες.

Τέλος, έχει παρατηρηθεί ότι το εισόδημα των ατόμων αυξάνει με την ηλικία, για να φτάσει στο μέγιστο ύψος του πριν από τη συνταξιοδότηση και να μειωθεί πάλι εξαιτίας της. Η παραπάνω παρατήρηση οδήγησε κάποιους οικονομολόγους στο συμπέρασμα ότι η ηλικία αποτελεί σημαντικό παράγοντα της μετρούμενης ανισότητας στην προσωπική διανομή του εισοδήματος. (Φετσή, 1991)

Στον αστικό χώρο μεγάλη διάδοση και απήχηση έχουν τα συνδικαλιστικά σωματεία. Σύμφωνα με την Ξηροτύρη-Κουφίδου, το συνδικαλιστικό σωματείο είναι μία τυπική οργάνωση η οποία αντιπροσωπεύει τα άτομα που απασχολούνται σε ένα επαγγελματικό φορέα ή σε ένα βιομηχανικό κλάδο ή σε έναν επαγγελματικό κλάδο. (Ξηροτύρη-Κουφίδου 1995)

Ο Ξ. Πετρινιώτης αναφέρει ότι τα συνδικαλιστικά σωματεία είναι οι πρωτοβάθμιες οργανώσεις, οι οποίες έχουν ως βασικό σκοπό τους την προάσπιση των συμφερόντων των μελών τους ως προς τις αμοιβές, τους όρους και τις συνθήκες εργασίας και δρουν ως ομάδα πίεσης στην κατάρτιση της οικονομικής πολιτικής. Ο ρόλος τους είναι κυρίως διαπραγματευτικός, με κυριότερα αντικείμενα διαπραγμάτευσης:

- Τις αμοιβές, τα επιδόματα και την προσαρμογή των αμοιβών στο κόστος ζωής.
- Το ύψος απασχόλησης στην επιχείρηση ή ακόμα και στον κλάδο. Πρόσφατα τα συνδικάτα προσπαθούν να ασκήσουν πολιτική αποτρεπτική των απολύσεων.
- Το ωράριο εργασίας και τις άδειες.
- Τα θέματα συνταξιοδότησης, ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και άλλα κοινωνικά δικαιώματα.
- Τις συνθήκες εργασίας και το εργασιακό περιβάλλον.
- Την κατοχύρωση και επέκταση των συνδικαλιστικών ελευθεριών και δικαιωμάτων (δικαίωμα πληροφόρησης των μελών, σχετικά με τα δικαιώματά τους, την πορεία της επιχείρησης, δικαίωμα απεργίας κ.λ.π.).
- Τη συμμετοχή των συνδικαλιστών στις διάφορες αποφάσεις της διοίκησης (αποφάσεις σχετικά με τις προαγωγές, την εκπαίδευση του προσωπικού, την εισαγωγή νέων τεχνικών παραγωγής κ.ά.). (Ξ. Πετρινιώτης 1995)

Οι δευτεροβάθμιες συνδικαλιστικές οργανώσεις είναι οι ομοσπονδίες και τα εργατικά κέντρα. Οι ομοσπονδίες είναι ενώσεις δύο τουλάχιστον σωματείων του ίδιου ή συναφών επαγγελματιών. Τα εργατικά κέντρα είναι ενώσεις δύο τουλάχιστον σωματείων και τοπικών παραρτημάτων, που έχουν την έδρα τους μέσα στην περιφέρεια του αντιστοίχου εργατικού κέντρου, ανεξάρτητα από τον τόπο απασχόλησης των μελών τους.

Οι τριτοβάθμιες συνδικαλιστικές οργανώσεις (ή συνομοσπονδίες) είναι ενώσεις ομοσπονδιών και εργατικών κέντρων. Στο επίπεδο αυτό ανήκει η Γ.Σ.Ε.Ε. που εκπροσωπεί εργατοϋπαλλήλους του ιδιωτικού τομέα και η Α.Δ.Ε.Δ.Υ. που εκπροσωπεί τους μονίμους δημοσίου υπάλληλους. (Ξηροτύρη-Κουφίδου, 1995)

Παρατηρείται ότι οι εργαζόμενοι στον αστικό χώρο μπορούν να προβάλλουν τα αιτήματά τους και να πετύχουν τους στόχους εκπροσωπούμενοι από μία σειρά οργανώσεων. Έτσι, λοιπόν, οι μακροχρόνιοι αγώνες τους οδήγησαν στη διαμόρφωση ενός πλαισίου που οριοθετεί την εργασία. Το πλαίσιο αυτό αφορά σε:

1. Δικαιώματα των εργαζομένων.

- Δικαίωμα να συνεταιρίζονται και να οργανώνονται (π.χ. οι εργαζόμενοι να σχηματίζουν εργατικές ενώσεις).
- Δικαίωμα συλλογικών διεκδικήσεων (π.χ. οι ενώσεις μπορούν να διαπραγματεύονται τους μισθούς και τις συνθήκες εργασίας με τους εργοδότες).
- Δικαίωμα για βιομηχανική δράση (π.χ. οι εργαζόμενοι μπορούν να απεργούν ή να προσπαθούν να εξασφαλίσουν ότι οι απαιτήσεις τους θα εκπληρωθούν).

2. Προστασία των αδυνάτων.

- Ελάχιστη ηλικία εργαζομένων (π.χ. παιδιά κάτω των 15 ετών δεν πρέπει να προσλαμβάνονται, η ελάχιστη ηλικία του εργαζομένου είναι 18 ετών, εφ' όσον η εργασία είναι επικίνδυνη στην υγεία, ασφάλεια ή ηθική των παιδιών).
- Ισότητα μισθών για όλους (π.χ. κανένας εργάτης δεν θα πληρώνεται μικρότερο μισθό για λόγους φύλου, φυλής, θρησκείας, εθνικότητας ή εθνικής καταγωγής).
- Ισότητα στις ευκαιρίες απασχόλησης (π.χ. οι εργάτες δεν εξαιρούνται από την απασχόληση με βάση το φύλο, τη φυλή, τη θρησκεία, την εθνικότητα ή την εθνική καταγωγή. Θετική δράση "affirmative action" χρησιμοποιείται για ιδιαίτερα μειονεκτούσες ομάδες).
- Εδικές προβλέψεις για τις γυναίκες εργαζόμενες (π.χ. οι γυναίκες εργαζόμενες χρειάζονται πρόβλεψη για άδεια μητρότητας).

3. Ελάχιστη αποζημίωση για εργασία.

- Ελάχιστος μισθός (π.χ. οι εργάτες μίας βιομηχανίας ή επαγγέλματος πρέπει να πληρώνονται με ελάχιστη ωριαία αποζημίωση).
- Ελάχιστες παροχές (εκτός μισθού) και υπερωρίες (π.χ. οι εργάτες πρέπει να έχουν στεγαστικές και ιατρικές παροχές, ελάχιστες ημέρες διακοπών το χρόνο και προκαθορισμένη αμοιβή για υπερωρίες, πέραν του ελάχιστου χρόνου εργασίας).
- Ελάχιστες συνθήκες επαγγελματικής υγιεινής και ασφάλειας (π.χ. οι χώροι εργασίας πρέπει να έχουν κατάλληλο φωτισμό και εξαερισμό και οι εργάτες χρειάζονται προστασία για επικίνδυνες δραστηριότητες).

4. Κατάλληλες συνθήκες εργασίας.

Όπως μέγιστος χρόνος εργασίας (π.χ. οι εργάτες δεν μπορεί να εργάζονται πέραν ορισμένων ωρών την εβδομάδα) συχνά χρειάζονται να έχουν τουλάχιστον μία ημέρα ανάπαυσης την εβδομάδα. (Κανελλόπουλος, 1991)

2.6 Γυναικεία απασχόληση και οικογένεια

Στο πλαίσιο της σύγχρονης δυτικής οικογένειας παρατηρούνται εξελίξεις και μετασχηματισμοί, λόγω της συνεχούς εκβιομηχάνισης και της ευρύτερης οικονομικής εξέλιξης. Οι ρόλοι των δύο φύλων στο πλαίσιο της οικογενειακής ζωής σταδιακά ομοιογενοποιούνται και τείνουν ολοένα προς πιο ισότιμα σχήματα.

Το πλαίσιο των κοινωνικών αξιών που επικρατεί στην Ελληνική κοινωνία αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα στην υιοθέτηση και αποδοχή πιο προοδευτικών αντιλήψεων, καθώς και στην επικράτηση πιο σύγχρονων τρόπων διαβίωσης στην καθημερινή οικογενειακή ζωή, ενώ συντελεί στην αναπαραγωγή του παραδοσιακού προτύπου της γυναίκας, αυτό της συζύγου-νοικοκυράς.

Γενικά, μπορούμε να πούμε ότι η Ελληνική οικογένεια βρίσκεται σε μεταβλητό στάδιο, διατηρεί τη συνοχή της και τον οικογενειοκεντρικό της χαρακτήρα, ενώ ακολουθεί με κάποια καθυστέρηση και με διαφορετικό ρυθμό το δυτικοευρωπαϊκό πρότυπο οικογένειας. (Συμεωνίδου 1995)

Σχέση μεταξύ οικογένειας και γυναικείας απασχόλησης

Αναμφισβήτητα τίθεται ζήτημα σχέσης μεταξύ οικογένειας και γυναικείας απασχόλησης. Το ζήτημα αυτό αναφέρεται στην αμφίδρομη σχέση μεταξύ οικογένειας και γυναικείας απασχόλησης που βρίσκεται σε μία συνεχή εξέλιξη καθώς μεταβάλλονται τα οικογενειακά σχήματα, αλλά και οι ίδιοι οι ρυθμοί μεταβολής τους και καθώς επιταχύνονται και πολλαπλασιάζονται οι καινοτομίες στο χώρο των μεθόδων και της οργάνωσης της παραγωγής. Οι αλληπάλληλες αλλαγές των συνθηκών απασχόλησης και των προοπτικών τους, αλλά και οι αλλαγές στις δυνατότητες επιλογών των συνθηκών αυτών, δεν μας επιτρέπουν να μιλάμε για τη γυναικεία απασχόληση (αλλά και την ανδρική) ως αποτέλεσμα οικογενειακής στρατηγικής.

Το ζήτημα της σχέσης μεταξύ οικογένειας και γυναικείας απασχόλησης διαφοροποιείται σημαντικά και αναγκαστικά, ανάλογα με το βαθμό εκσυγχρονισμού των κοινωνικοοικονομικών, αλλά και των πολιτισμικών, συνθηκών που προσδιορίζουν τα οικογενειακά σχήματα, όπως και τα περιθώρια και το είδος των ατομικών επιλογών προς τα σχήματα αυτά και στα πλαίσιά τους. (Μουσούρου 1985)

Η σύγχρονη γυναικεία απασχόληση αυξήθηκε λόγω της αύξησης των ευκαιριών και των δυνατοτήτων των γυναικών να εισέλθουν και να παραμείνουν στην αγορά εργασίας. Αυξήθηκε, επίσης, γιατί πλήθυναν και έγιναν σημαντικότερα τα κίνητρα για γυναικεία απασχόληση. Τα κυριότερα από τα κίνητρα αυτά είναι:

- Οι αυξημένες καταναλωτικές ανάγκες της σύγχρονης οικογένειας, τις οποίες σπάνια μπορεί να ικανοποιήσει το εισόδημα από την εργασία ενός μόνο μέλους της οικογένειας (του συζύγου).
- Η επιθυμία της γυναίκας να είναι και να παραμείνει οικονομικά ανεξάρτητη, μία επιθυμία που επιβάλλει η αστάθεια του σύγχρονου γάμου και η αβεβαιότητα για το μέλλον.
- Η επιθυμία της γυναίκας να ξεφύγει από την οικιακή ρουτίνα.
- Η ανάγκη για συντροφιά, που δημιουργεί η απομόνωση στο χώρο του σπιτιού.
- Η επιθυμία της γυναίκας για βελτίωση της δικής της κοινωνικής θέσης (με το γόητρο και την οικονομική ανεξαρτησία που παρέχει ένα επάγγελμα), αλλά και της οικογένειάς της. Και τέλος,
- Η αύξηση του ενδιαφέροντος των γυναικών για την εργασία που κάνουν, η υπέρβαση της παραδοσιακής αντίληψης ότι, για τη γυναίκα, δημιουργία είναι μόνον η απόκτηση και η ανατροφή των παιδιών, ο πολλαπλασιασμός των γυναικών εκείνων που αγαπούν τη δουλειά τους και αισθάνονται ότι αυτή τις ικανοποιεί ως δημιουργικούς ανθρώπους. (Μουσούρου, 1986)

Η είσοδος των γυναικών στην αγορά εργασίας και η ραγδαία αύξηση των διαζυγίων αποτέλεσαν το κυριότερο επιχείρημα, όσων υποστηρίζουν ότι η οικογένεια περνά "κρίση", η οποία έχει συνδεθεί με τις άμεσες όσο και μακροχρόνιες επιπτώσεις πάνω στα παιδιά. Από μεγάλη μερίδα του κοινωνικού συνόλου κύρια υπεύθυνη για τα διαζύγια (άρα και για την "κρίση" της οικογένειας και για τις επιπτώσεις που η "κρίση" γενικώς και το διαζύγιο ειδικότερα έχουν στα παιδιά) θεωρείται η γυναίκα. Τα κοινωνικο-δημογραφικά φαινόμενα, όπως η μείωση της γαμηλιότητας, η μείωση της γεννητικότητας και η αύξηση των διαζυγίων εμφανίζονται ταυτόχρονα με την αύξηση της απασχόλησης των γυναικών στις σύγχρονες κοινωνίες και εντάσσονται σ' ένα ευρύτερο πλέγμα φαινομένων. Τα φαινόμενα αυτά συνδέονται με τον κοινωνικο-οικονομικό εκσυγχρονισμό και περιλαμβάνουν: την άνοδο του εκπαιδευτικού επιπέδου, την εξασθένηση της κοινότητας και της κοινωνικής ομάδας, την έμφαση στις αξίες της δημοκρατίας, της ισότητας, της αυτοδιάθεσης, της υπευθυνότητας του πολίτη, αλλά και της παραγωγικότητας, καθώς και τη ρευστότητα του τρόπου οργάνωσης του ιδιωτικού βίου κ.ά..

Συμπερασματικά, η απόδοση ευθύνης στην γυναικεία απασχόληση για δυσάρεστες κοινωνικο-δημογραφικές εξελίξεις παρακάμπτει την ουσία των εξελίξεων αυτών και αποδεικνύει πόσο παραμένει επίκαιρη η γενικότερη αντίληψη του βυζαντινού αυτοκράτορα Θεόφιλου¹.

Στις υπό ανάπτυξη χώρες οι ρόλοι της μητρότητας και της επαγγελματικής απασχόλησης έξω από το σπίτι φαίνεται ότι συχνά συμβιβάζονται. Στις αστικές περιοχές, στις περιπτώσεις εργασίας στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα της οικονομίας, παρατηρείται αρνητική σχέση μεταξύ γυναικείας απασχόλησης και γεννητικότητας, σε περιπτώσεις όπου η φροντίδα των παιδιών και η εργασία δεν συμβιβάζονται μεταξύ τους. (Μουσούρου, 1986)

Στις αστικές περιοχές της Ελλάδας έχει παρατηρηθεί αρνητική σχέση μεταξύ των δύο μεταβλητών (εργασία, φροντίδα των παιδιών). (Μουσούρου 1986, Συμεωνίδου 1989) Αν εξασφαλίζονται οι απαραίτητες προϋποθέσεις για τη φύλαξη των παιδιών, η γεννητικότητα και η επαγγελματική απασχόληση μπορούν είτε να συμβιβάζονται, είτε να παρουσιάζουν πολύ μικρό βαθμό ασυμβατότητας.

Ένας παράγοντας που επιδρά στη συμπεριφορά των γυναικών, ως προς τους ρόλους της μητέρας και της εργαζόμενης, είναι οι αντιλήψεις τους για τους ρόλους των δύο φύλων. Οι στάσεις για τους ρόλους των δύο φύλων μπορούν να χαρακτηριστούν ως "ριζοσπαστικές" ή "παραδοσιακές".

Στην Ελλάδα έχει εντοπιστεί ότι οι σημαντικότεροι παράγοντες, που επιδρούν στη ζήτηση για γυναικεία απασχόληση στην αγορά εργασίας, είναι το επίπεδο των μισθών, το επίπεδο παραγωγής και η σύνθεση της οικονομίας. Με βάση τους κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες που αφορούν στην οικογένεια, στατιστικά σημαντική θετική επίδραση στη γυναικεία απασχόληση, μετά το γάμο, φαίνεται ότι ασκούν το κόστος ευκαιρίας των γυναικών, το επίπεδο εκπαίδευσής τους και η διάρκεια της απασχόλησής τους. (Συμεωνίδου, 1989)

¹ Η ιστορία είναι γνωστή: Ο αυτοκράτωρας Θεόφιλος, γιος και διάδοχος του Μιχαήλ Β' του Τραυλού, επέλεγε σύζυγο μεταξύ των ωραιότερων νέων γυναικών της Αυτοκρατορίας, οι οποίες είχαν προσκληθεί το 830 στην Κωνσταντινούπολη για το σκοπό αυτό. Η επικρατέστερη (λόγω της ομορφιάς, της μόρφωσης και της καταγωγής της) ήταν η Εικασία. Σ' αυτήν, για να την πειράξει ο Θεόφιλος, είπε "εκ γυναικός ερρύει τα φαύλα" (δηλαδή από γυναίκα προέρχονται όλα τα κακά στον κόσμο, υπονοώντας την Εύα). Και η Εικασία απάντησε "αλλά και διά γυναικός πηγάει τα κρείττω" (δηλαδή από τη γυναίκα πηγάζουν τα καλύτερα - υπονοώντας τη Θεοτόκο). Ο Θεόφιλος τη θεώρησε επικίνδυνα έξυπνη και προτίμησε άλλη.

Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας, ο οποίος επηρεάζει τη σχέση επαγγελματικής απασχόλησης – μητρότητας, είναι ο ρόλος των γυναικών ως προς τη λήψη των αποφάσεων. Συχνά, όταν μια σύζυγος εργάζεται και συμβάλλει στο οικογενειακό εισόδημα, είναι σημαντικότερη η συμμετοχή της στη λήψη των αποφάσεων μέσα στην οικογένεια, συμπεριλαμβανομένων και των αποφάσεων για την απόκτηση παιδιών. Γι' αυτό, όταν η γυναίκα έχει "λόγο" στις οικογενειακές υποθέσεις, ο αριθμός των παιδιών δεν υπερβαίνει τον αριθμό που αυτή επιθυμεί.

Η σταδιακή μεταβολή στις αντιλήψεις σχετικά με τους ρόλους των δύο φύλων (π.χ. αυξανόμενη συμμετοχή των ανδρών στη φύλαξη των παιδιών), αλλά και οι αυξανόμενες κοινωνικές παροχές (π.χ. παιδικοί σταθμοί) πιθανόν να οδηγήσουν στη σταδιακή εξάλειψη της αρνητικής σχέσης μεταξύ γεννητικότητας και απασχόλησης των γυναικών. Βασικό ρόλο πιστεύεται ότι θα παίξουν επίσης οι μεταβολές που συντελούνται στον τομέα της εργασίας, λόγω της τεχνολογικής εξέλιξης (π.χ. μείωση ωραρίων εργασίας, δυνατότητα απασχόλησης στο σπίτι κ.ά.). (Μουσούρου, 1987)

2.7 Ατυχήματα και μέτρα ασφαλείας στον αστικό χώρο

Η διαμόρφωση εργασιακού περιβάλλοντος χαμηλών προδιαγραφών έχει ως αποτέλεσμα μία σειρά από συνέπειες στην υγιεινή και ασφάλεια των εργαζομένων, καθώς και στην οικονομική και κοινωνική ζωή ενός κράτους.

Από οικονομικής πλευράς, τα εργατικά ατυχήματα προκαλούν μείωση της παραγωγικότητας, πτώση της παραγωγής, αύξηση των επιδομάτων ατυχήματος και συντάξεων με τεράστιο κόστος για τις επιχειρήσεις και την Εθνική οικονομία.

Από κοινωνικής πλευράς, ο θάνατος ενός εργαζομένου, η προσωρινή ή μόνιμη αναπηρία του λόγω ατυχήματος, προκαλούν μία σειρά από παρενέργειες στον άμεσο κοινωνικό περίγυρο. (Σπ. Μπράνης, 1996)

Παρ' όλα αυτά, κατά μέσο όρο, τέσσερις εργαζόμενοι στους εκατό έχουν εργατικό ατύχημα στη χώρα μας κάθε χρόνο. Αλλά μερικά επαγγέλματα, όπως οι εργάτες κατασκευών, έχουν περισσότερα ατυχήματα από άλλα, όπως οι υπάλληλοι γραφείου, έτσι που το ποσοστό για μερικούς εργαζομένους είναι χειρότερο από το τέσσερα προς εκατό (4%) κάθε χρόνο. (Κανελλόπουλος, 1991)

Κύριες πηγές για τα στατιστικά στοιχεία των εργατικών ατυχημάτων στην Ελλάδα είναι:

- Το Τμήμα Στατιστικής της Γενικής Διεύθυνσης Αναλογιστικών Μελετών και Στατιστικής του Ιδρύματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων (Ι.Κ.Α.), με στοιχεία για εργατικά ατυχήματα που δηλώθηκαν από ασφαλισμένους του Ι.Κ.Α.. Τα στοιχεία παρουσιάζονται στην ετήσια έκδοση: "Δελτίο Εργατικών ατυχημάτων Ι.Κ.Α.", και στον ετήσιο "Απολογισμό Ι.Κ.Α..".
- Η Γενική Γραμματεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος (Ε.Σ.Υ.Ε), που εκδίδει την "Ετήσια Έρευνα Δραστηριότητας των Οργανισμών Κοινωνικών Ασφαλίσεων". Παρουσιάζονται κατά βάση τα στοιχεία του Ι.Κ.Α..
- Η Γενική Διεύθυνση Διοικητικής Υποστήριξης, Διεύθυνση Επιθεώρησης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, με στοιχεία για τα εργατικά ατυχήματα (συνήθως σοβαρά), που έχουν δηλωθεί στις κατά Νομούς Τεχνικές Επιθεωρήσεις Εργασίας. Τα στοιχεία παρουσιάζονται στην ετήσια έκδοση "Πεπραγμένα Περιφερειακών Υπηρεσιών Υπ. Εργασίας".
- Το Υπουργείο Βιομηχανίας, Έρευνας και Τεχνολογίας, το οποίο καταγράφει τα εργατικά ατυχήματα των μεταλλείων, λατομείων και μονάδων ενέργειας.
- Το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας (θαλάσσια ατυχήματα), το Υπουργείο Μεταφορών και Τηλεπικοινωνιών (τροχαία ατυχήματα) και το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας (για ατυχήματα, δηλητηριάσεις και κακώσεις, γενικά όμως). Πολλά στοιχεία από τα παραπάνω τρία Υπουργεία παρουσιάζονται στην Ετήσια Στατιστική Επετηρίδα της Ε.Σ.Υ.Ε..

Εργατικό ατύχημα, κατά την ειδική εργατική νομοθεσία, είναι η μείωση ή απώλεια της εργασιακής ικανότητας του μισθωτού (εργάτη ή υπαλλήλου), που προκαλείται από βίαιο συμβάν κατά την εκτέλεση της εργασίας του ή εξ αφορμής της και εφόσον εξαιτίας του βίαιου αυτού συμβάντος προκλήθηκε στον μισθωτό ανικανότητα για εργασία που διαρκεί πάνω από τέσσερις ημέρες. (Ξηροτύρη – Κουφίδου, 1991)

Προϋπόθεση για την ύπαρξη εργατικού ατυχήματος είναι ότι η βλάβη πρέπει να οφείλεται σε αιφνίδιο εξωτερικό συμβάν και όχι στις κανονικές συνθήκες εργασίας, έστω και αν οι συνηθισμένες συνθήκες εργασίας είναι μεν δυσμενείς αλλά ταιριάζουν με τη φύση της παρεχόμενης εργασίας. Τα βλαβερά αποτελέσματα από το βίαιο συμβάν δεν είναι απαραίτητο να εκδηλωθούν αμέσως, αλλά είναι δυνατό να εκδηλωθούν και μεταγενέστερα.

Επίσης, θα πρέπει το βίαιο συμβάν να βρίσκεται σε άμεση σχέση με την παροχή εργασίας.

Τέλος, εργατικό ατύχημα είναι και αυτό που συμβαίνει στο μισθωτό κατά τη μετάβασή του από την οικία του στον τόπο εργασίας του και αντιθέτα, είτε γίνεται με μεταφορικό μέσο του εργοδότη, είτε με άλλο μέσο. (Νομαρχία Λάρισας / ΚΕΠΕΚ)

Υπεύθυνος για την υγεία και την ασφάλεια των εργαζομένων είναι κατ' αρχήν το επιχειρησιακό management, που πρέπει να είναι αρκετά υπεύθυνο και να έχει ως κυριότερο στόχο την υγεία και την ασφάλεια των υπαλλήλων της επιχείρησης. Επίσης, τα ηγετικά στελέχη είναι υπεύθυνα, αφού τα ατυχήματα συμβούν στον τόπο εργασίας και οι κίνδυνοι για την υγεία θα υπάρχουν και στη δική τους μονάδα εργασίας. Γι' αυτό, πρέπει να έχουν ενημερότητα των συνθηκών υγείας και ασφάλειας και να συνεργάζονται με τους ειδικούς, που μπορούν να τους βοηθήσουν για τη μείωση των ατυχημάτων και των επαγγελματικών ασθενειών. Η τρίτη ομάδα που είναι υπεύθυνη για την υγεία και την ασφάλεια είναι οι ειδικευμένοι της υπηρεσίας προσωπικού. Στις μεγάλες επιχειρήσεις η υπηρεσία προσωπικού έχει ένα ξεχωριστό τμήμα υγείας και ασφάλειας. (Κανελλόπουλος, 1991)

Ο βαθμός στον οποίο μία οργάνωση προσφέρει ασφαλές περιβάλλον έχει αντίκτυπο και στην ποιότητα του προσωπικού που προσλαμβάνει. Είναι σχεδόν βέβαιο ότι μία οργάνωση με υψηλό δείκτη ατυχημάτων και ανασφαλείς συνθήκες εργασίας δεν θα προσελκύσει τους καλύτερους εργαζόμενους. Εκτός όμως από την ποιότητα προσωπικού και τους ανθρωπιστικούς λόγους, οικονομικοί λόγοι επιβάλουν την παρακολούθηση των εξελίξεων των συνθηκών υγιεινής και ασφάλειας μέσα στο χώρο κάθε οργάνωσης. Οι αποζημιώσεις που πληρώνονται, αλλά και οι μέρες εργασίας που χάνονται, αποτελούν κόστος για κάθε οργάνωση.

Οι δείκτες, με τους οποίους παρακολουθείται η εξέλιξη των εργατικών ατυχημάτων, είναι οι εξής:

- Ο δείκτης συχνότητας: αντικατοπτρίζει το πόσο συχνά συμβαίνουν ατυχήματα σε ένα επαγγελματικό χώρο.
- Ο δείκτης σοβαρότητας: αντικατοπτρίζει τις χαμένες ώρες εργασίας λόγω τραυματισμών. Όλες οι κατηγορίες ατυχημάτων δεν είναι ίδιες. Βασικότερες αυτών είναι τέσσερις: θάνατος, ολική - μόνιμη ανικανότητα, ολική - μερική ανικανότητα και πρόσκαιρη - ολική ανικανότητα. Η νομοθεσία καθορίζει έναν

αριθμό χαμένων ωρών για κάθε κατηγορία ανικανότητας. Με τον τρόπο αυτόν είναι δυνατή η σύγκριση της σοβαρότητας των ατυχημάτων, μεταξύ των οργανώσεων, αλλά και μεταξύ των διαφόρων βιομηχανικών κλάδων, δεδομένου ότι όσο πιο σοβαρό είναι το ατύχημα, τόσο περισσότερο χρονικό διάστημα θα απουσιάσει από την εργασία του ο εργαζόμενος. (Ξηροτύρη-Κουφίδου 1995)

Οι ειδικοί θεωρούν ότι τρεις είναι οι βασικές αιτίες που μπορούν να προκαλέσουν ατύχημα:

- τυχαία συμβάντα,
- ανασφαλείς συνθήκες,
- ανασφαλείς ενέργειες από μέρους των εργαζομένων.

Αν και τα τυχαία συμβάντα είναι δυνατόν να προκαλέσουν ατυχήματα, ξεφεύγουν ωστόσο από τον έλεγχο της διοίκησης.

Ανασφαλείς συνθήκες νοούνται οι μηχανικές και φυσικές συνθήκες που προκαλούν ατυχήματα. Στις ανασφαλείς συνθήκες μπορούν να περιληφθούν τα εξής:

- ανεπαρκής φωτισμός και αερισμός,
- χρήση ανασφαλών μηχανημάτων και εργαλείων,
- λανθασμένη αποθήκευση υλών και υλικών,
- υπερφόρτωση,
- ελαττωματική ηλεκτρική εγκατάσταση,
- ανασφαλή στοιχεία χώρου (π.χ. ρυπαρό πάτωμα, προεξέχοντα αντικείμενα, φθαρμένα σχοινιά κ.ά.).

Περιλαμβάνονται επίσης και οι εξής παράγοντες:

- **Η φύση της εργασίας:** Ορισμένες εργασίες είναι από τη φύση τους περισσότερο επικίνδυνες. Οι εργασίες στο χώρο παραγωγής είναι οπωσδήποτε περισσότερο επικίνδυνες από τις εργασίες γραφείου. Η ανία θεωρείται βασικός παράγοντας στην πρόκληση ατυχημάτων.
- **Το πρόγραμμα εργασίας:** Τα ατυχήματα φαίνεται να είναι συχνότερα κατά το τέλος του ημερησίου προγράμματος εργασίας και κατά τη διάρκεια της νυχτερινής βάρδιας.
- **Το ψυχολογικό κλίμα** που επικρατεί στον εργασιακό χώρο φαίνεται να επηρεάζει το δείκτη ατυχημάτων. Έτσι, το εχθρικό κλίμα μεταξύ των

εργαζομένων, αλλά και η ψυχολογική ένταση που πολλές δημιουργείται στα άτομα, θεωρούνται παράγοντες που ευνοούν τη δημιουργία ατυχημάτων.

Οι ανασφαλείς ενέργειες από μέρους των εργαζομένων είναι μορφές συμπεριφοράς και ανεπιθύμητες ενέργειες εργαζομένων, οι οποίες προκαλούν ατυχήματα. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται:

- αμέλεια στη χρησιμοποίηση προστατευτικού εξοπλισμού και διαδικασιών,
- ρίψη αντικειμένων και υλικών,
- εξαιρετικά αργός ή γρήγορος ρυθμός εργασίας,
- λανθασμένη αξιοποίηση εξοπλισμού, εργαλείων, μηχανημάτων,
- πραγματοποίηση λανθασμένων χειρισμών,
- διάσπαση της προσοχής, πειράγματα μεταξύ εργαζομένων, καυγάδες κ.α.
(Ξηροτύρη-Κουφίδου 1991)

Για πολλά χρόνια οι βιομηχανικοί ψυχολόγοι ασχολήθηκαν με το εμπειρικά παρατηρημένο γεγονός ότι μερικά άτομα έχουν περισσότερα ατυχήματα απ' όσα μπορούσαν να αναμένονται με βάση την τύχη και ότι οι αναλογίες ατυχημάτων στις βιομηχανίες θα μπορούσαν να μειωθούν, αν οι εργαζόμενοι με ροπή προς το ατύχημα επισημαίνονταν και απορρίπτονταν κατά τη διαδικασία επιλογής για απασχόληση. (Κανελλόπουλος 1991)

Οπωσδήποτε, όμως, γίνεται σήμερα αποδεκτό ότι ορισμένα προσωπικά χαρακτηριστικά, κάτω από ορισμένες συνθήκες είναι δυνατόν να προκαλέσουν ατύχημα.

Παραδείγματα τέτοιων χαρακτηριστικών αποτελούν:

- **Η όραση:** Σε ορισμένα είδη εργασιών η όραση συνδέεται με τη συχνότητα των ατυχημάτων. Οδηγοί λεωφορείων ή χειριστές μηχανημάτων με υψηλή οξύτητα όρασης προκάλεσαν λιγότερα ατυχήματα από αυτούς με χαμηλή οξύτητα.
- **Οι αισθητήριες και οι κινητικές δεξιότητες:** Άτομα των οποίων οι αισθητήριες ικανότητες είναι ανώτερες των κινητικών θεωρείται λιγότερο πιθανό να προκαλέσουν ατύχημα, από άτομα των οποίων οι κινητικές δεξιότητες είναι ανώτερες των αισθητηρίων ικανοτήτων.
- **Οι ψυχολογικοί παράγοντες:** Εργαζόμενοι που βρίσκονται σε κατάσταση ψυχολογικής έντασης ή γενικά σε άσχημη ψυχολογική κατάσταση, είναι πιθανό να προκαλέσουν ατύχημα. (Ξηροτύρη-Κουφίδου 1991)

- **Ηλικία, εκπαίδευση και εμπειρία εργασίας:** Οι ενδείξεις από διάφορες έρευνες που έγιναν δείχνουν πως νέοι στην ηλικία εργάτες, χωρίς εκπαίδευση, και εργάτες καινούργιοι στην εργασία έχουν ουσιαστικά υψηλότερη συχνότητα εργατικών ατυχημάτων από παλαιότερους, από εκπαιδευμένους και πιο έμπειρους εργάτες. Πειραματικά, επίσης, έχει αποδειχθεί ότι η ηλικία έχει ισχυρότερη επίδραση πάνω στο ποσοστό των ατυχημάτων, παρά ο χρόνος στην εργασία. Δεν πρέπει άλλωστε να παραβλέπεται ότι η ανωριμότητα των υπαλλήλων είναι ένας σημαντικός παράγοντας για την ερμηνεία των ατυχημάτων των νεαρών εργατών. (Κανελλόπουλος 1991)

Οι οργανώσεις μπορούν να αποτρέψουν την πρόκληση ατυχημάτων, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή τόσο στην τεχνική πλευρά, όσο και στη συμπεριφορά των εργαζομένων.

Πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στο σχεδιασμό του εργασιακού περιβάλλοντος και στη χρήση μηχανημάτων, προστατευτικού εξοπλισμού και εργαλείων, ώστε δύσκολα να μπορεί να προκληθεί ατύχημα. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί αν τηρούνται πάντα οι απαιτούμενες προδιαγραφές ασφαλείας:

- **Στα μηχανήματα:** Διακόπτες ασφαλείας, προειδοποιητικοί λαμπτήρες, αυτόματη διακοπή λειτουργίας, αυτορυθμιζόμενοι μηχανισμοί, προφυλακτήρες κ.ά.. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι βέβαια τα μηχανήματα να συντηρούνται τακτικά και όπως πρέπει.
- **Στον προστατευτικό εξοπλισμό των εργαζομένων:** Πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα ώστε ο εξοπλισμός να είναι σωστά σχεδιασμένος και να χρησιμοποιείται άνετα από τους εργαζομένους, χωρίς να τους εμποδίζει στο έργο τους. Διαφορετικά, είναι πολύ πιθανό να προκληθεί κάποιο ατύχημα, αφού ο εργαζόμενος είναι αναγκασμένος να κάνει αδέξιες κινήσεις.
- **Στον εργασιακό χώρο:** Τοποθέτηση στους χώρους εργασίας και σε εμφανή σημεία των συγκεκριμένων σημάτων απαγορεύσεων (π.χ. για κάπνισμα, χρήση γυμνής φλόγας κ.ά.) σήματα προειδοποιήσεων (π.χ. θέση κουτιών πρώτων βοηθειών, εξόδων κινδύνου κ.ά.).

Ένας άλλος τρόπος για την ύπαρξη ασφάλειας στους εργασιακούς χώρους είναι το να σχεδιασθεί η ατομική εργασία έτσι, ώστε να εκτελείται όσο το δυνατόν πιο άνετα, προκαλώντας λιγότερη κούραση χωρίς περιττούς χειρισμούς.

Η κούραση και η ανία, όπως προαναφέρθηκε, είναι δυνατό να προκαλέσουν σοβαρά εργατικά ατυχήματα. Τα μέτρα που συνήθως χρησιμοποιούνται για να

αποφευχθούν είναι συχνά διαλείμματα, εναλλαγή εργασίας, ρυθμός προσαρμοσμένος στην ατομικότητα του ατόμου, μουσική κ.ά..

Τόσο το τμήμα ή ο υπεύθυνος προσωπικού, όσο και τα στελέχη της οργάνωσης, αλλά και η ανώτατη διοίκηση πρέπει να βοηθούν στην πρόληψη των εργατικών ατυχημάτων. Οι τρόποι με τους οποίους μπορεί αυτό να επιτευχθεί είναι:

- **Συστηματική καταγραφή των ατυχημάτων:** Η συστηματική καταγραφή των ατυχημάτων βοηθά τόσο στη διερεύνηση των αιτιών, όσο και στη διερεύνηση της συχνότητας και της σοβαρότητάς τους. Έτσι, μπορεί να αξιολογηθεί η στρατηγική που ακολουθείται στον τομέα της υγιεινής και ασφάλειας και να διορθωθούν τυχόν προβλήματα που παρουσιάζονται.
- **Δημιουργία επιτροπής υγιεινής και ασφάλειας:** Η επιτροπή αυτή βοηθά τόσο στο σχεδιασμό όσο και στην εφαρμογή της πολιτικής για την υγιεινή και την ασφάλεια των εργαζομένων. Το έργο της γίνεται ακόμη πιο εύκολο και αποδοτικό, όταν στην επιτροπή υπάρχει κάποιος εκπρόσωπος των εργαζομένων.
- **Καθιέρωση χρηματικών βραβείων:** Πολλές οργανώσεις δίνουν χρηματικά βραβεία σε εργαζόμενους, που για κάποιο χρονικό διάστημα εργάστηκαν χωρίς να προκαλέσουν κάποιο ατύχημα. Σκοπός αυτών των προγραμμάτων είναι η υποκίνηση των εργαζομένων, ώστε να είναι πιο προσεκτικοί.

(Ξηροτύρη-Κουφίδου 1991)

2.8 Σχολιασμός

Σήμερα στις αστικές περιοχές συνυπάρχουν και συχνά συγκρούονται όλες οι μορφές της Ελληνικής αστικής οικογένειας, εφόσον η μετακίνηση συνεχίζεται με αποτέλεσμα να ερμηνώνεται η ύπαιθρος και να ασφυκτιούν κυρίως τα μεγάλα αστικά κέντρα. Οι συνθήκες του βίαιου μετασχηματισμού οδηγούν σε αμφισβήτηση των παραδοσιακών αρχών και αξιών, με αποτέλεσμα τη διεύρυνση του χάσματος ανάμεσα στους γονείς και στα παιδιά, κάτι που γίνεται εμφανέστερο όσο μεγαλώνουν και ανεξαρτητοποιούνται τα παιδιά και ο κοινωνικός κύκλος διευρύνεται.

Οι ρόλοι των μελών μέσα στην οικογένεια έχουν πια αλλάξει. Ο πατέρας χάνει την ηγετική θέση μέσα στην οικογένεια και τα κύρια χαρακτηριστικά της πυρηνικής, σημερινής οικογένειας είναι η συντροφικότητα των συζύγων, ο διάλογος, η

επικοινωνία, η αλληλεξάρτηση, χωρίς βέβαια να παραμελείται και η αμοιβαία ανατροφή των παιδιών.

Οι ανάγκες και οι απαιτήσεις της σημερινής καταναλωτικής κοινωνίας ανάγκασαν τη γυναίκα να "βγει" από το σπίτι και την οδήγησαν στο εργασιακό περιβάλλον. Έτσι, και η σύζυγος είναι σε θέση να προσφέρει τα ίδια με τον άντρα μέσα στο σπίτι, ενώ παράλληλα διαταράσσεται η μέχρι τώρα υπάρχουσα ισορροπία της εξουσίας-εξάρτησης από τον άνδρα. Εξάλλου, στα ζευγάρια όπου και οι δύο σύζυγοι εργάζονται, οι ρόλοι τους είναι σαφώς περισσότερο ισότιμοι από ό,τι σε οικογένειες όπου η σύζυγος δεν εργάζεται.

Έντονο φαινόμενο της εποχής μας, όπως προαναφέρθηκε, είναι η αστικοποίηση. Πολλά άτομα της υπαίθρου εγκαταλείπουν τον τόπο τους και εγκαθίστανται στις πόλεις γιατί ελπίζουν να βρουν κάποια διέξοδο στην απασχόληση ή στην ανεργία τους. Λόγω όμως της μεγάλης συσσώρευσης ατόμων, η ανεύρεση εργασίας θεωρείται αρκετά δύσκολη υπόθεση, ενώ παράλληλα παρατηρείται έντονη υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

Η υποβάθμιση του περιβάλλοντος οφείλεται κατά κύριο λόγο στην αλόγιστη οικοπεδοποίηση του εδάφους. Έτσι, μεγάλες εκτάσεις γης καταστρέφονται προκειμένου να δημιουργηθούν καινούρια οικόπεδα, με σκοπό την αποκατάσταση των νεοεισερχόμενων στον αστικό χώρο. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι σημερινές πόλεις να αποτελούνται από συνεχόμενες πολυκατοικίες, ενώ ταυτόχρονα να απουσιάζει κάθε μορφή ακάλυπτου χώρου (πάρκα, παιδικές χαρές κ.ά.). Τα όρια των πόλεων συνεχώς αυξάνονται και καλύτερες συνθήκες υπάρχουν, προς το παρόν, μόνο στα προάστια όπου οι άνθρωποι έχουν τη δυνατότητα να βρίσκονται πιο κοντά στη φύση.

Εξαιτίας όμως της μεγάλης συγκέντρωσης ατόμων στην πόλη με σκοπό ανεύρεσης εργασίας, η προσφορά εργασίας είναι πολύ μικρότερη από τη ζήτηση. Έτσι παρατηρούνται πολλά προβλήματα στις συνθήκες εργασίας, όπως λόγου χάρη τα χαμηλά ημερομίσθια, η υπερωριακή απασχόληση χωρίς αμοιβή, καθώς και συνθήκες που ευνοούν την ύπαρξη πολλών εργατικών ατυχημάτων.

Για τα εργατικά ατυχήματα που συμβαίνουν καθημερινά υπεύθυνοι είναι τόσο οι εργοδότες, όσο και οι εργαζόμενοι. Οι εργοδότες γιατί πολλές φορές αποφεύγουν να

εφαρμόσουν τα μέτρα ασφαλείας στον εργασιακό χώρο λόγω κόστους και οι εργαζόμενοι γιατί τα παραμελούν.

Ωστόσο, σήμερα οι εργαζόμενοι στον αστικό χώρο έχουν τη δυνατότητα να γίνουν μέλη σε διάφορες συνδικαλιστικές οργανώσεις, μέσω των οποίων διασφαλίζονται κάποια από τα βασικά δικαιώματά τους. Μέσω του διαπραγματευτικού κυρίως ρόλου των συνδικαλιστικών οργανώσεων και μέσα από μακροχρόνιους αγώνες, οι εργαζόμενοι στον αστικό χώρο κατάφεραν να ικανοποιήσουν πολλά από τα δικαιώματά τους.

3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

3.1 Σκοπός της έρευνας και διαδικασία επιλογής του δείγματος

Η παρούσα έρευνα πραγματοποιήθηκε κατά το διάστημα 1.11.1997 έως 5.12.1997 στο δήμο της Λάρισας. Κύριος στόχος της έρευνας ήταν η διερεύνηση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας στον αστικό χώρο και συγκεκριμένα στο δήμο της Λάρισας. Τα στοιχεία της έρευνας συγκεντρώθηκαν με ερωτηματολόγια που μοιράστηκαν στους κατοίκους του δήμου της Λάρισας.

Προτιμήθηκε το ερωτηματολόγιο, γιατί αυτό αποτελεί το κύριο εργαλείο της εμπειρικής έρευνας και το βασικό μέσο πρόσβασης προς το αντικείμενο της έρευνας για να προκύψουν τελικά οι επιθυμητές πληροφορίες. Η σημασία του ερωτηματολογίου στην εμπειρική έρευνα προκύπτει από το γεγονός ότι, στα περισσότερα ερευνητικά προγράμματα, χρησιμοποιούν το ερωτηματολόγιο ως εργαλείο για την επιτόπια έρευνα.

Το ερωτηματολόγιο για να μπορέσει να ανταποκριθεί στο στόχο της έρευνας χωρίστηκε σε οκτώ ενότητες:

Η πρώτη ενότητα αναφέρεται στα γενικά χαρακτηριστικά του δείγματος. Συγκεκριμένα οι ερωτήσεις της ενότητας αυτής αφορούν στο φύλο, στην ηλικία, στο επίπεδο εκπαίδευσης, στη θρησκεία, καθώς επίσης στον τόπο καταγωγής των ερωτηθέντων. Μέσα από την ενότητα αυτή γίνεται επίσης μία προσπάθεια να εξακριβωθεί ο ακριβής λόγος μετακίνησης των ερωτωμένων από τον τόπο καταγωγής τους προς το αστικό κέντρο.

Η δεύτερη ενότητα αναφέρεται στα οικογενειακά χαρακτηριστικά του δείγματος. Η ενότητα αυτή επικεντρώνει το ενδιαφέρον στην οικογενειακή κατάσταση του ερωτωμένου, στην ύπαρξη ή όχι παιδιών, στο επάγγελμα, στο μηνιαίο εισόδημα, καθώς και στον αριθμό των μελών που διαμένουν στο σπίτι. Σκοπός της ενότητας αυτής είναι να δοθεί μία πληρέστερη εικόνα των ατόμων που συνθέτουν το αστικό κέντρο.

Η τρίτη ενότητα αναφέρεται στην κατοικία. Οι ερωτήσεις αφορούν το είδος της κατοικίας, στην περιοχή, στην επιφάνεια και στους χώρους που διαθέτει, στη

θέρμανση, καθώς και στον υλικό εξοπλισμό της. Σκοπός της ενότητας αυτής είναι να αποσαφηνιστεί όσο γίνεται περισσότερο η στάθμη του υλικού εξοπλισμού των ατόμων των αστικών κέντρων, είτε αυτή αφορά στην κατοικία είτε τον εξοπλισμό της.

Η τέταρτη ενότητα αφορά στην εκμετάλλευση του ελεύθερου χρόνου και στη διασκέδαση. Το ενδιαφέρον στην ενότητα αυτή επικεντρώνεται σε δύο σημεία:

- Στη συχνότητα εξόδου από το σπίτι με ή χωρίς τα παιδιά.
- Στον τρόπο με τον οποίο προτιμά να διασκεδάζει ο αστός.

Μέσα από αυτές τις ερωτήσεις διαπιστώνεται πόσο δεμένη είναι ακόμη η οικογένεια, πόσο το καθημερινό άγχος και η ρουτίνα την οδηγούν στη διασκέδαση και στην απομάκρυνση από την πόλη, αλλά συγχρόνως αποτελούν και ένα δείκτη των υλικών προϋποθέσεων για την ικανοποίηση αυτής της ανάγκης.

Η πέμπτη ενότητα αφορά στις διατροφικές συνήθειες των αστών. Οι ερωτήσεις αναφέρονται στα είδη των τροφίμων που καταναλώνουν καθημερινά, στον αριθμό των γευμάτων τους, καθώς και στην ύπαρξη ή όχι της συνήθειας να τρώει όλη οικογένεια μαζί. Σκοπός της ενότητας αυτής είναι να διαπιστωθεί κατά πόσο τηρούνται οι παραδοσιακές συνήθειες, αλλά και κατά πόσο η οικογένεια προτιμά το σπιτικό και όχι το "έτοιμο" και "γρήγορο" φαγητό.

Η έκτη ενότητα αναφέρεται στην κυκλοφοριακή κατάσταση, που επικρατεί στο αστικό κέντρο. Είναι βέβαια αρκετά γνωστό ότι στο κέντρο της πόλης είναι πολύ δύσκολο να μετακινηθεί κανείς, ιδιαίτερα σε ώρες αιχμής.

Η έβδομη ενότητα αναφέρεται στον τομέα της εργασίας στον αστικό χώρο. Η ενότητα αυτή περιλαμβάνει ερωτήσεις που αφορούν τόσο στον τρόπο μετακίνησης στη δουλειά, όσο και στις συνθήκες που επικρατούν στον εργασιακό χώρο.

Η όγδοη και τελευταία ενότητα του ερωτηματολογίου, αναφέρεται στα μέτρα ασφαλείας που ισχύουν στο χώρο εργασίας. Όπως σε όλους σχεδόν είναι γνωστό, πολλές φορές δεν τηρούνται ή άλλες φορές δεν υπάρχουν τα απαραίτητα μέτρα ασφαλείας, με αποτέλεσμα να προκαλούνται ατυχήματα μερικά από τα οποία είναι θανατηφόρα.

Τα βασικά ερωτήματα για τα οποία γίνεται προσπάθεια να απαντηθούν διεξοδικά μέσα από την έρευνα αυτή έχουν ως εξής:

- Ποια είναι τα γενικά χαρακτηριστικά των κατοίκων των πόλεων.
- Πως διαμορφώνεται ο χώρος κατοικίας τους και οι ανέσεις που προσφέρει ο χώρος αυτός στους κατοίκους των πόλεων.
- Ποια είναι η καθημερινή κατανομή του χρόνου τους και ποιος είναι ο χρόνος που αφιερώνουν στον εαυτό τους.
- Πόσο επηρεάζει το περιβάλλον στο οποίο ζουν και εργάζονται τους.
- Ποιες είναι οι συνθήκες που βιώνουν καθημερινά στο χώρο εργασίας τους.
- Πόσο κινδυνεύει η υγεία τους στον εργασιακό τους χώρο.

Εξετάζεται ακόμα η αλήθεια των ακόλουθων υποθέσεων:

- Το είδος του επαγγέλματος επηρεάζει τα εργατικά ατυχήματα.
- Το ύψος του ευρύτερου οικογενειακού εισοδήματος οδηγεί σε επαγγέλματα ιδιαίτερα επικίνδυνα.
- Οι άνδρες έχουν περισσότερα εργατικά ατυχήματα.
- Το επίπεδο της μόρφωσης προσδιορίζει την επικινδυνότητα της εργασίας.
- Το ύψος του εισοδήματος επηρεάζει την ψυχαγωγία.
- Το κινητό τηλέφωνο είναι ένδειξη υψηλών εισοδημάτων.

Ο πληθυσμός τον οποίο καλύπτει η έρευνα εντάσσεται στα πλαίσια του δήμου της Λάρισας. Πρώτο βήμα, μετά την επιλογή της περιοχής έρευνας, ήταν ο καθορισμός του δείγματος, ως αντιπροσωπευτικού για τη διεξαγωγή της έρευνας. Έτσι, αποφασίστηκε να μοιραστούν 100 ερωτηματολόγια, με τυχαία στρωματοποιημένη δειγματοληψία. Με τη βοήθεια ενός χάρτη, στον οποίο απεικονίζονται όλες τις συνοικίες του δήμου Λάρισας, έγινε μία προσπάθεια να δοθεί σε κάθε συνοικία ίσος αριθμός ερωτηματολογίων, λαμβάνοντας βέβαια υπόψη το πληθυσμιακό βάρος της περιοχής.

Στη συνέχεια καθορίστηκε ο πληθυσμός της έρευνας, ποιοι δηλαδή θα έπαιρναν μέρος σε αυτή:

- Η βασική μονάδα της έρευνας ήταν η αστική οικογένεια. Ως μέλη της οικογένειας αυτής θεωρούνται όλοι οι συγγενείς οι οποίοι διαμένουν στο ίδιο σπίτι με την οικογένεια.
- Όλοι οι ερωτώμενοι ήταν ηλικίας από 20 - 60 ετών.
- Όλοι οι ερωτώμενοι ανήκαν στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό.

3.2 Επεξεργασία των στοιχείων του ερωτηματολογίου

Η επεξεργασία του ερωτηματολογίου έγινε με τη βοήθεια του λογισμικού στατιστικής επεξεργασίας SAS. Γίνεται προσπάθεια να υπολογιστεί ο βαθμός συσχέτισης ανάμεσα στις σχετικές μεταβλητές. Συγκεκριμένα, χρησιμοποιείται η πιθανότητα p -value, προκειμένου να ερμηνευτούν οι μεταβλητές, παρατηρώντας με το τεστ χ^2 αν η H_0 είναι αληθής.

4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

4.1 Γενικά χαρακτηριστικά του δείγματος

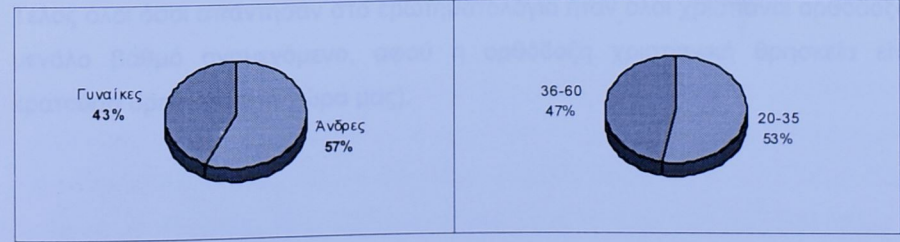
Ο πληθυσμός, τον οποίο καλύπτει αυτή η έρευνα, εντάσσεται στο Δήμο της Λάρισας. Η Λάρισα συγκαταλέγεται μεταξύ των έξι μεγαλύτερων πόλεων της χώρας, εκείνων που αριθμούν περισσότερους από 100.000 κατοίκους. Κατά την περίοδο 1951-1991 ο πληθυσμός της σχεδόν τριπλασιάστηκε, και με την έννοια αυτή αποτελεί σε μεγάλο βαθμό δημιούργημα της μεταπολεμικής περιόδου. Καθ’ όλη τη διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου παρουσίασε ρυθμούς πληθυσμιακής αύξησης σημαντικά ανώτερους από τις υπόλοιπες πόλεις συγκρίσιμου μεγέθους, και ήταν η μόνη που σημείωσε κατά τις δύο πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες ποσοστό αύξησης ανάλογο με των δύο μεγαλύτερων αστικών κέντρων.

Κύριος στόχος αυτής της εργασίας είναι η μελέτη και παρουσίαση των τρόπων βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας στο δήμο της Λάρισας. Για τη συγκέντρωση των πληροφοριών καταρτίθηκε ένα ερωτηματολόγιο, το οποίο περιλάμβανε 83 ερωτήσεις. Στο ερωτηματολόγιο αυτό απάντησαν 100 άτομα.

4.1.1 Γενικές πληροφορίες

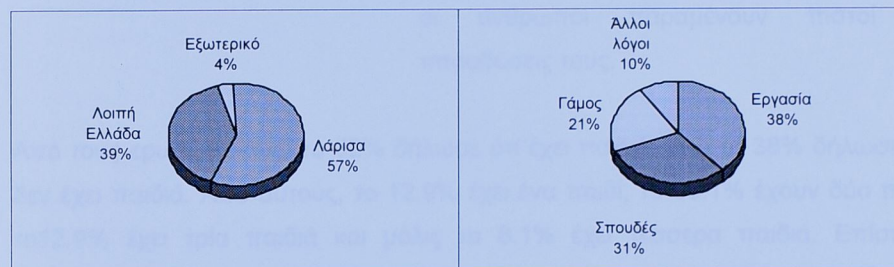
Στο τμήμα αυτό του ερωτηματολογίου οι ερωτήσεις αφορούν στη γενική εικόνα των ερωτωμένων δηλαδή τα στοιχεία που λαμβάνονται είναι σχετικά με το φύλο, τον τόπο γέννησης, το επίπεδο σπουδών, το θρήσκευμα. Σύμφωνα με τα στοιχεία που προέκυψαν από την επεξεργασία των στοιχείων, από τους ερωτηθέντες το 57% ήταν άνδρες ενώ το 43% ήταν γυναίκες. Από τα άτομα αυτά το 53% ήταν 20 - 35 ετών ενώ το 47% ήταν 36 - 60 ετών. Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι το ερωτηματολόγιο συμπλήρωσαν άτομα που είναι οικονομικά ενεργά, για αυτό και η ηλικία τους κυμαίνεται από 20 έως 60 ετών.

Διάγραμμα 4.1 Φύλο και ηλικία ερωτώμενων

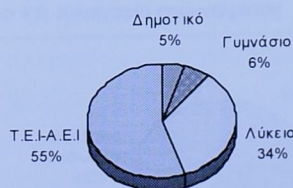
Παρατηρείται επίσης ότι το 4% των ερωτηθέντων έχει γεννηθεί στο εξωτερικό, ενώ το 96% έχει γεννηθεί στην Ελλάδα. Παρ' όλα αυτά όμως, το 98% έχει μεγαλώσει στην Ελλάδα και μόνο το 2% στο εξωτερικό. Από αυτούς, το 61% δήλωσαν ότι μεγάλωσαν στη Λάρισα και το 39% σε κάποιο άλλο μέρος. Οι λόγοι που τους οδήγησαν στη Λάρισα ποικίλουν και έτσι το 37.2% απάντησε ότι ήρθε στη Λάρισα για λόγους εργασίας, το 30.2% για λόγους σπουδών, το 20.9% για λόγους οικογενειακής αποκατάστασης και το 11.6% για διάφορους άλλους λόγους.

Διάγραμμα 4.2: Τόπος γέννησης και λόγοι μετακίνησης στη Λάρισα

Σχετικά με την εκπαίδευσή τους, μόνο το 5% έχει τελειώσει το δημοτικό, ενώ τα ποσοστά των αποφοίτων γυμνασίου και Λυκείου ανέρχονται σε 6% και 34%, αντίστοιχα. Επίσης, το 55% δήλωσε ότι έχει μόρφωση τεχνολογικής και πανεπιστημιακής εκπαίδευσης. Τέλος, ήταν εντελώς τυχαίο το γεγονός ότι κανένας από τους ερωτώμενους δεν έχει κάνει μεταπτυχιακές σπουδές, αφού από στοιχεία της ΕΣΥΕ και σύμφωνα με την απογραφή του 1991 προκύπτει πως 256 άτομα του Δήμου Λάρισας έχουν κάνει μεταπτυχιακά. Ωστόσο από τα άτομα που έχουν

Διάγραμμα 4.3: Επίπεδο εκπαίδευσης

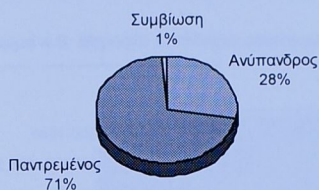
σπουδάσει, το 77.6% απάντησε πως το επάγγελμα που εξασκούν τα άτομα αυτά σχετίζεται με τις σπουδές τους, ενώ το 22.4% απάντησε πως δεν υπάρχει καμία σχέση μεταξύ σπουδών και επαγγέλματος.

Τέλος όλοι όσοι απάντησαν στο ερωτηματολόγιο ήταν όλοι χριστιανοί ορθόδοξοι (σε μεγάλο βαθμό αναμενόμενο, αφού η ορθόδοξη χριστιανική θρησκεία είναι η κρατούσα θρησκεία στη χώρα μας).

4.1.2 Οικογενειακά χαρακτηριστικά

Σχετικά με την οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων, το 71% ήταν παντρεμένοι

Διάγραμμα 4.4: Οικογενειακή κατάσταση

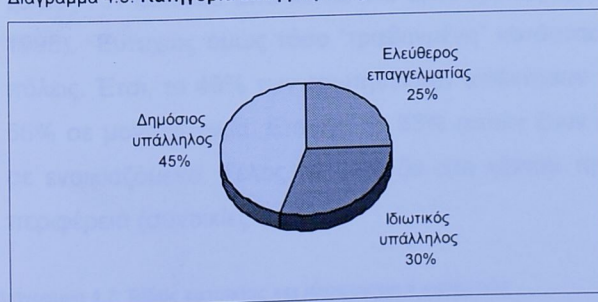

ενώ το 28% ήταν άτομα ανύπαντρα που διαβίωναν με την οικογένειά τους ή ζούσαν μόνοι τους. Υπάρχει και ένα μικρό ποσοστό ελεύθερης συμβίωσης, που αποτελεί το 1%, δείκτης που δείχνει ότι στις επαρχιακές πόλεις δίδεται ακόμη μεγάλη βαρύτητα στο γάμο και ότι οι άνθρωποι παραμένουν πιστοί στις παραδόσεις τους.

Από τους ερωτώμενους, το 62% δήλωσε ότι έχει παιδιά, ενώ το 38% δήλωσε πως δεν έχει παιδιά. Από αυτούς, το 12.9% έχει ένα παιδί, το 66.1% έχουν δύο παιδιά, το 12.9% έχει τρία παιδιά και μόλις το 8.1% έχει τέσσερα παιδιά. Επίσης, οι ερωτώμενοι σε ποσοστό 37.5%, δήλωσαν πως εκτός από τους ίδιους στο ίδιο σπίτι συγκατοικούν το πολύ μέχρι και δύο επιπλέον μέλη, ενώ το 62.5% δήλωσαν πως συγκατοικούν άλλα τρία μέχρι πέντε άτομα.

Όσον αφορά το επάγγελμα, οι ερωτηθέντες σε ποσοστό 25%, δήλωσαν ελεύθεροι επαγγελματίες, το 30% ιδιωτικοί υπάλληλοι και το 45% δημόσιοι υπάλληλοι. Αποτελεί ωστόσο γεγονός, με βάση και τις διάφορες έρευνες που πραγματοποιήθηκαν, πως στην πόλη της Λάρισας υπάρχει σχεδόν το μεγαλύτερο ποσοστό δημοσίων υπαλλήλων.

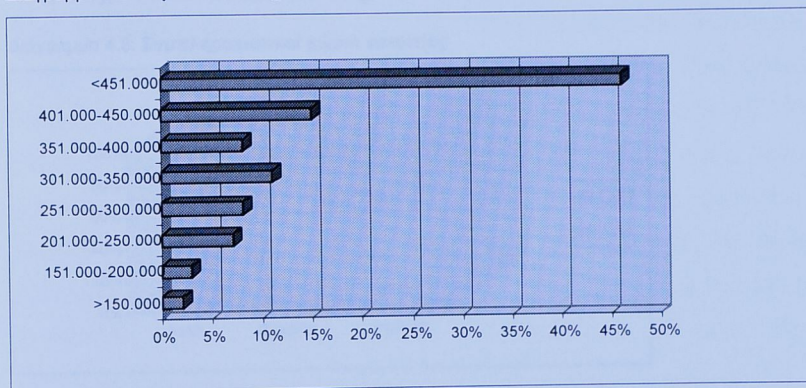
Διάγραμμα 4.5: Κατηγορία επαγγέλματος

Τέλος, στην ερώτηση που αναφέρεται στο ύψος του μηνιαίου εισοδήματος της οικογένειας, το 2% απάντησε πως το εισόδημα ανέρχεται μέχρι 150.000 δραχμές, το 3% μέχρι 200.000 δραχμές, το 8% μέχρι 300.000 δραχμές, το 11% μέχρι 350.000 δραχμές, το 8% μέχρι 400.000 δραχμές και τέλος το 46% από 450.000 δραχμές και άνω. Είναι λοιπόν αρκετά μεγάλο το ύψος του εισοδήματος γεγονός που δείχνει

πως και οι συνθήκες διαβίωσης θα πρέπει να είναι καλές. Το μεγάλο ύψος του εισοδήματος οφείλεται κατά ένα μεγάλο ποσοστό στο ότι η Λάρισα είναι μία πεδινή και αρκετά εύφορη πόλη και αυτό έχει ως αποτέλεσμα να ενισχύονται ακόμη περισσότερο τα εισοδήματα των κατοίκων της.

Διάγραμμα 4.6: Μηνιαίο εισόδημα νοικοκυριού

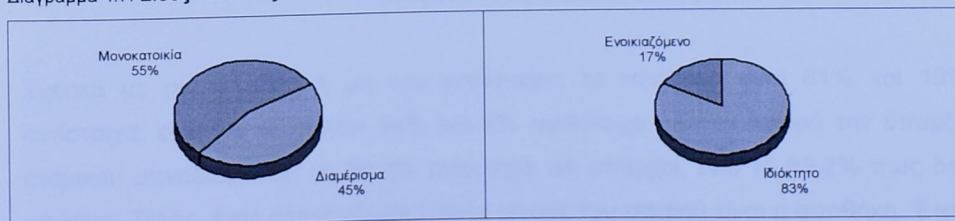

4.1.3 Κατοικία

Η κατοικία είναι κάτι πολύ περισσότερο από ένας κτιστός χώρος, ένα οικοδόμημα, διότι είναι στενότερα συνδεδεμένη με τον παράγοντα "άνθρωπος". Είναι ο χώρος που εκτυλίσσεται η καθημερινή ζωή των ανθρώπων, χώρος δημιουργίας, αγάπης, συντροφικότητας, αλλά και χώρος συγκρούσεων και αντιθέσεων. Γι αυτό, από όποια πλευρά και αν την εξετάσουμε, πάντα "φίλτρο" της θα είναι ο άνθρωπος.

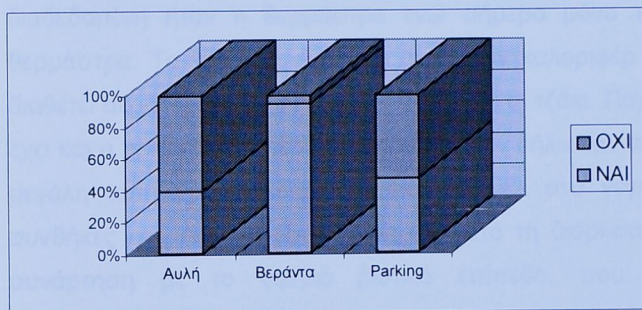
Τα τελευταία πενήντα χρόνια ως κατοικία έφτασε να θεωρείται κατά κύριο λόγο το διαμέρισμα σε πολυκατοικία, ενώ τη θέση της αυλής πήρε ο λεγόμενος "ακάλυπτος χώρος". Η κατοικία από κοινωνικό έγινε εμπορευματικό αγαθό. (Γεωργιτισογιάννης, 1995). Ευτυχώς όμως τόσο "τραβηγμένη" κατάσταση δεν επικρατεί σε επαρχιακές πόλεις. Έτσι, το 45% των ερωτηθέντων απάντησαν πως ζουν σε διαμέρισμα και το 55% σε μονοκατοικία. Επίσης, το 83% αυτών ζουν σε ιδιόκτητο σπίτι, ενώ το 17% σε ενοικιαζόμενο. Τέλος το 44% ζει στο κέντρο της πόλης ενώ το 56% ζει στην περιφέρεια (συνοικίες της).

Διάγραμμα 4.7: Είδος κατοικίας και ιδιοκτησιακό καθεστώς

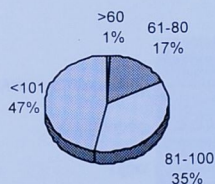

Όσον αφορά τις εξωτερικές ανέσεις του σπιτιού, το 40% απάντησε πως έχει αυλή, ενώ το 60% πως δεν έχει. Το 95% ζει σε σπίτι με βεράντες και μόνο το 5% δεν έχει. Τέλος το 47% έχει προσωπικό parking για το αυτοκίνητό του, ενώ το 53% δεν έχει και από αυτούς που έχουν parking το 52.1% έχει ανοιχτό τύπο parking και το 47.9% έχει κλειστό τύπο parking.

Διάγραμμα 4.8: Συμπληρωματικοί χώροι κατοικίας

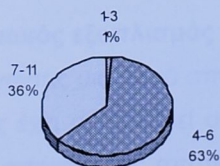
Διάγραμμα 4.9: Επιφάνεια κατοικίας

Η κατοικία εκφράζει άμεσα τους ανθρώπους που ζουν σ' αυτή. Σήμερα ο κάθε άνθρωπος θέλει να ζει άνετα μέσα στο σπίτι του και όνειρό του είναι να αποκτήσει ένα "μεγάλο σπίτι". Στην ερώτηση "ποια είναι η συνολική επιφάνεια του σπιτιού σας" απάντησαν: 1% ότι είναι μέχρι 40m², 17% από 60 - 80 m², 35% από 81 - 100 m² και το 47% από 101 m²

και άνω. Τα άνετα σπίτια στο δήμο της Λάρισας είναι συνέπεια των υψηλών εισοδημάτων που παρατηρούνται.

Διάγραμμα 4.10: Αριθμός δωματίων

Όσον αφορά τον αριθμό των δωματίων, το 1% απάντησε πως έχει 1 - 3 δωμάτια, το 63% 4-6 δωμάτια και το 36%, 7 - 11 δωμάτια. Θα πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι στον αριθμό των δωματίων συμπεριλαμβάνονται όλα τα δωμάτια που τυχόν υπάρχουν στο σπίτι. Έτσι όλοι διέθεταν κουζίνα, λουτρό και υπνοδωμάτιο.

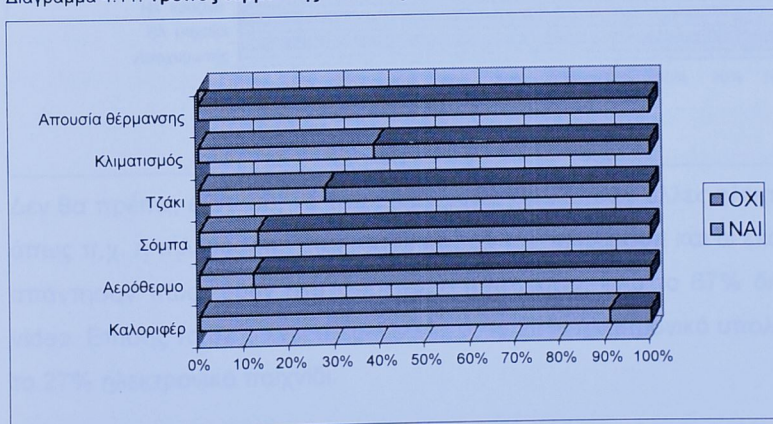
Σχετικά με την ύπαρξη ή μη του καθιστικού, το ποσοστό είναι 81% και 19% αντίστοιχα, ενώ για το σαλόνι 94% και 6% αντίστοιχα. Όσον αφορά την ύπαρξη ατομικού υπνοδωματίου το 36.8% απάντησε ότι υπάρχει, ενώ το 63.2% πως δεν υπάρχει. Τέλος, ένας άλλος εξυπηρετικός χώρος του σπιτιού είναι η αποθήκη. Έτσι,

το 58% απάντησαν πως το σπίτι τους διαθέτει αποθήκη, ενώ το 42% δεν διαθέτει. Όλοι όσοι ερωτήθηκαν ήταν ευχαριστημένοι με την ύδρευση του σπιτιού τους, ενώ όσον αφορά την αποχέτευση το 91% απάντησαν πως δεν έχουν κανένα πρόβλημα και μόνο το 9% εξέφρασε παράπονα.

Ποιοι παράγοντες επηρεάζουν την κατανάλωση;

Πολύ σημαντικό ρόλο κατέχει και η θέρμανση του σπιτιού. Παλιότερα περισσότερο διαδεδομένη ήταν η θερμάστρα ενώ σήμερα μόνο το 13% δήλωσε πως έχει θερμάστρα. Τα πιο πολλά σπίτια διαθέτουν καλοριφέρ (ποσοστό 91%). Ένα 12% διαθέτει αερόθερμο, ενώ ένα 28% διαθέτει και τζάκι. Παράλληλα, μεγάλη εξάπλωση έχει και η χρήση κλιματιστικού αφού το 39% δήλωσαν πως έχουν στο σπίτι τους. Η μεγάλη αυτή χρήση κλιματιστικού οφείλεται στο γεγονός ότι οι κλιματολογικές συνθήκες στη Λάρισα είναι δύσκολες κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, ιδίως σε συνάρτηση με το υψηλό βιοτικό επίπεδο, που επιτρέπει πιο αυξημένες καταναλώσεις.

Διάγραμμα 4.11: Τρόπος θέρμανσης κατοικίας

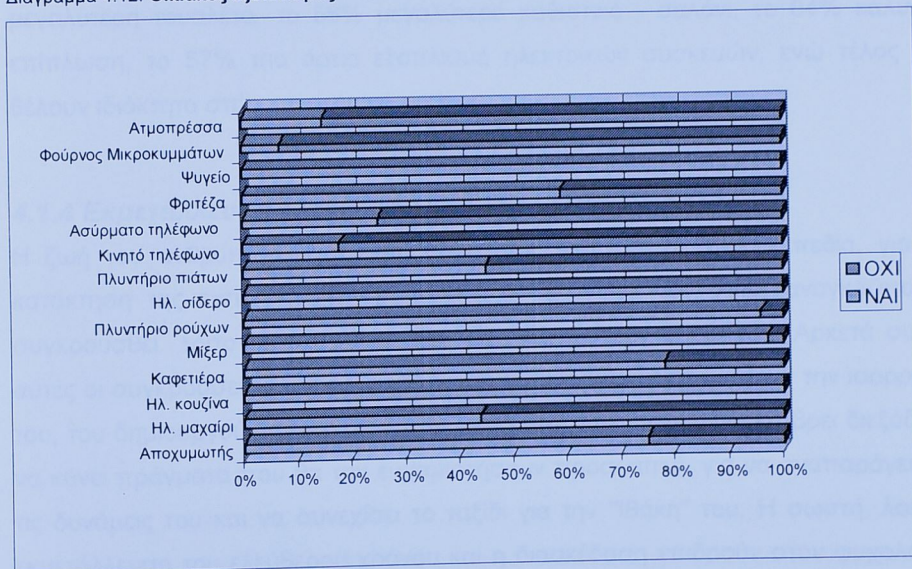
Οικιακός εξοπλισμός

Ρίχνοντας μια ματιά στην κοινωνία μας εύκολα θα μπορούσε κανείς να παρατηρήσει πως έχει μεταβληθεί σε μία "κοινωνία κατανάλωσης". Αυτή η καταναλωτική μανία της εποχής μας αποτελεί ένα καινούργιο χαρακτηριστικό στην κοινωνική εξέλιξη, πολύ διαφορετικό από την "ευζωία" που χαρακτήριζε τις παλαιότερες κοινωνίες. Αιτία του φαινομένου αυτού είναι πρώτα από όλα η τεχνολογική εξέλιξη, που σήμανε τη μαζική παραγωγή προϊόντων, τα οποία και πρέπει να καταναλώνονται, για να διατηρούνται σε λειτουργία οι μοχλοί στήριξης της κοινωνίας σύγχρονου τύπου.

Ένας τρόπος για να διαπιστωθεί το μέγεθος της κατανάλωσης ενός πληθυσμού, είναι να καταμετρηθεί ο αριθμός κατοχής ηλεκτρικών συσκευών. Έτσι, από τους

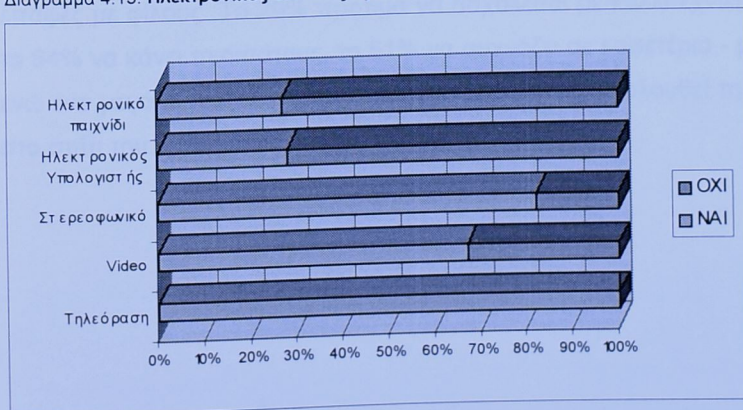
εκατό ερωτηθέντες, το 75% απάντησε πως έχει αποχυμωτή, το 44% ηλεκτρικό μαχαίρι, το 78% καφετιέρα, το 97% μίξερ, το 96% πλυντήριο ρούχων, το 45% πλυντήριο πιάτων, το 18% κινητό τηλέφωνο, το 59% φριτέζα, το 7% φούρνο μικροκυμάτων και το 15% ατμοπρέσα. Επίσης, όλοι απάντησαν πως διαθέτουν ηλεκτρική κουζίνα, ηλεκτρικό σίδερο και ψυγείο.

Διάγραμμα 4.12: Οικιακός εξοπλισμός

Δεν θα πρέπει, ωστόσο, να παραβλέπονται και κάποιες άλλες ηλεκτρικές συσκευές, όπως π.χ. η τηλεόραση. Έτσι, όσον αφορά την τηλεόραση και οι εκατό ερωτηθέντες απάντησαν πως έχουν στο σπίτι τους τηλεόραση, ενώ το 67% δήλωσε πως έχει video. Επίσης το 82% έχει στερεοφωνικό, το 28% ηλεκτρονικό υπολογιστή και τέλος το 27% ηλεκτρονικό παιχνίδι.

Διάγραμμα 4.13: Ηλεκτρονικός οικιακός εξοπλισμός

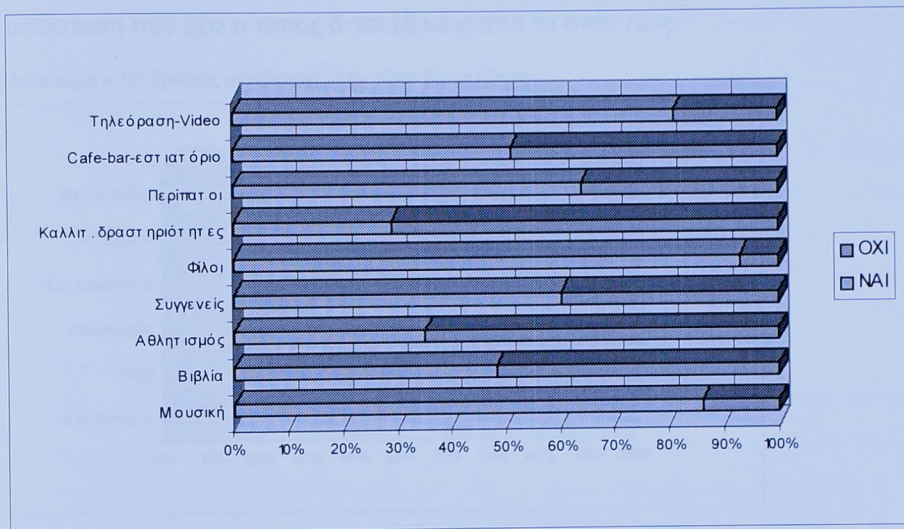
Ο άνθρωπος ωστόσο ποτέ δεν υπήρξε ευχαριστημένος με όσα έχει πετύχει και πάντα επεδίωκε το καλύτερο. Αυτό γίνεται ακόμη πιο έντονο σήμερα, όπου ο άνθρωπος ζητά ακόμη πιο έντονα αλλά και επίμονα το καλύτερο. Έτσι, το 77% δήλωσε πως θα προτιμούσε μεγαλύτερη αυλή - βεράντα στο σπίτι του, ενώ το 61.2% πως θα προτιμούσε μεγαλύτερα παιδικά υπνοδωμάτια και 59% μεγαλύτερα υπνοδωμάτια. Παράλληλα, το 60% προτιμά μεγαλύτερη κουζίνα, το 57% μεγαλύτερη τουαλέτα, το 56% μεγαλύτερο καθιστικό - σαλόνι, το 64% καλύτερη επίπλωση, το 57% πιο άρτιο εξοπλισμό ηλεκτρικών συσκευών, ενώ τέλος όλοι θέλουν ιδιόκτητο σπίτι και ατομικό parking.

4.1.4 Εκμετάλλευση ελεύθερου χρόνου - Διασκέδαση

Η ζωή του ανθρώπου είναι ένας αδιάκοπος αγώνας, σε πολλά πεδία, για την κατάκτηση της ευτυχίας. Πολλές φορές, στον αγώνα του αυτό, αναγκάζεται να συγκρουσθεί τόσο με τον εαυτό του, όσο και με τους γύρω του. Αρκετά συχνά, αυτές οι συγκρούσεις και η κούραση που τις συνοδεύει, διαταράσσουν την ισορροπία του, του δημιουργούν άγχος και ζητάει μέσα από την ψυχαγωγία να βρει διεξόδους, να κάνει πράγματα που θα τον ευχαριστήσουν προσωπικά, για να αναπαράγει έτσι τις δυνάμεις του και να συνεχίσει το ταξίδι για την "Ιθάκη" του. Η σωστή, λοιπόν, εκμετάλλευση του ελεύθερου χρόνου και η διασκέδαση επιδρούν στον ψυχολογικό κόσμο του ανθρώπου και αποτελούν αναγκαίο μέσο για την επιβίωση και την κατάκτηση της ζωής του. (Γουσγούνης, 1990)

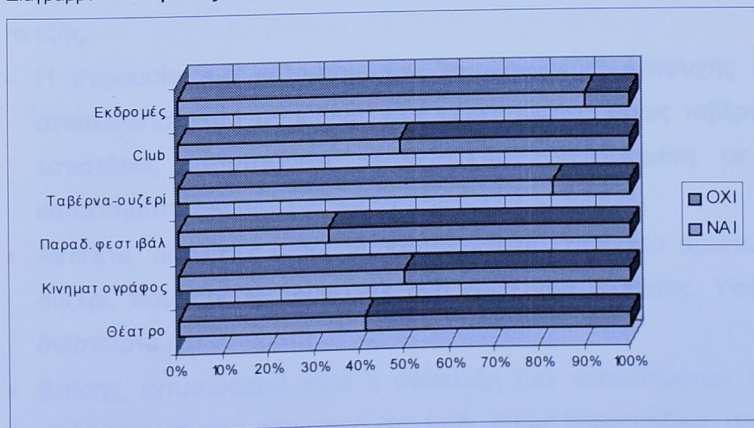
Έτσι, όσο αφορά την εκμετάλλευση του ελεύθερου χρόνου το 86% απάντησε πως του αρέσει να ακούει μουσική, το 48% να διαβάζει βιβλία, το 35% να ασχολείται με τον αθλητισμό, το 75% να προσπαθεί να διατηρεί επαφές με συγγενείς και το 93% επαφές με φίλους. Το 29% προτιμά να ασχολείται με καλλιτεχνικές δραστηριότητες, το 64% να κάνει περιπάτους, το 51% να συχνάζει σε καφετέρια - μπαρ – εστιατόριο, ενώ ένα μεγάλο ποσοστό, το 81% συνηθίζει να παρακολουθεί τηλεόραση και video στο σπίτι του.

Διάγραμμα 4.14: Εκμετάλλευση ελεύθερου χρόνου

Όσον αφορά, ωστόσο, τη διασκέδαση, το 41% δήλωσε ότι προτιμά το θέατρο, το 50% τον κινηματογράφο, το 33% τα παραδοσιακά φεστιβάλ, το 83% τα βέρνα - ουζερί, το 49% τα club και τέλος το 90% τις εκδρομές. Στην ερώτηση πόσο συχνά διασκεδάζουν ανά μήνα, το 68% απάντησε πως διασκεδάζει μέχρι πέντε φορές, το 15% από 6-10 φορές, το 6% 11-15 φορές και τέλος το 11% από 16 και πάνω. Επίσης, όλοι όσοι έχουν παιδιά δήλωσαν πως παίρνουν μαζί τους το πολύ μέχρι 5 φορές, όταν βγαίνουν για διασκέδαση.

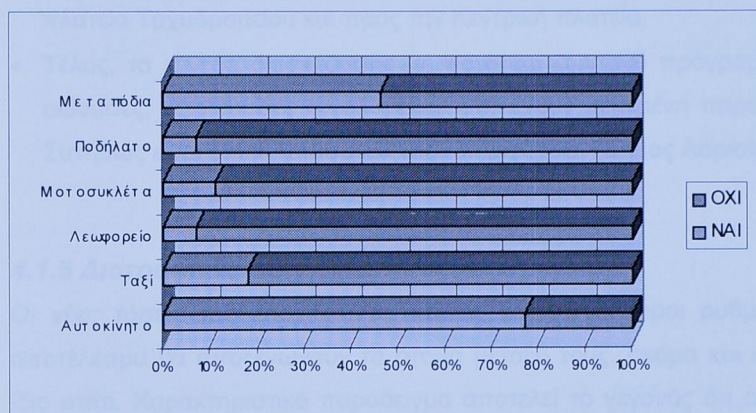
Διάγραμμα 4.15: Τρόπος διασκέδασης

Πολύ σημαντικό ρόλο παίζει και ο τρόπος μετάβασης στον τόπο διασκέδασης. Το 77% δήλωσε πως χρησιμοποιεί αυτοκίνητο, το 18% ταξί, το 7% ποδήλατο και το 46% πηγαίνει με τα πόδια. Όπως φαίνεται και από τα παραπάνω ποσοστά, οι ερωτηθέντες έδωσαν περισσότερες από μία απαντήσεις και αυτό οφείλεται στο ότι ο

τρόπος μετάβασης τους ποικίλει ανάλογα με το είδος της διασκέδασης και την απόσταση που έχει ο τόπος διασκέδασης από το σπίτι τους.

Διάγραμμα 4.16: Τρόπος μετάβασης στον τόπο διασκέδασης

Παρά το γεγονός ότι η Λάρισα, όπως βέβαια είναι γνωστό, προσφέρει ποικιλότροπη διασκέδαση, εν τούτοις, το 53% δήλωσε πως θα προτιμούσε και άλλους τρόπους εκμετάλλευσης του ελεύθερου χρόνου. Επίσης, το 64% επιθυμεί πιο συχνή διασκέδαση και το 66.7% πιο συχνή έξοδο με τα παιδιά. Τέλος, μόνο το 37% δήλωσε πως επιθυμεί πιο άνετο τρόπο μετάβασης στον τόπο διασκέδασης.

Σύμφωνα με στοιχεία του δήμου Λάρισας, που αφορούν αποκλειστικά στο κέντρο της πόλης, διαπιστώθηκε πως η κατασκευή πεζοδρόμων συνέβαλε στην ανάπτυξη του τομέα αναψυχής. Η αναλυτική καταγραφή των σχετικών καταστημάτων δηλώνει τα εξής:

- Η παρουσία των καταστημάτων "οικογενειακής" αναψυχής και εκείνων που αποτείνονται κατά παράδοση στις μέσες ηλικίες, όπως ταβέρνες, ψητοπωλεία, εστιατόρια, πατσατζήδικα, είναι σχετικά περιορισμένη σε 42 διάσπαρτα καταστήματα.
- Αντίθετα, οι ηλικίες αυτές υποστηρίζουν τη λειτουργία αρκετών καφενείων και ουζερί, που προσφέρουν μεζέ αντί κανονικού γεύματος. Υπάρχουν 82 τέτοια διάσπαρτα καταστήματα.
- Επίσης, εντυπωσιακή είναι η ανάπτυξη των καταστημάτων που προσφέρουν απλά και γρήγορα φαγώσιμα στο πόδι, όπως τυροπιτάδικα, σουβλατζήδικα, fast-food κλπ. Υπάρχουν 94 καταστήματα αυτού του είδους διάσπαρτα σε όλο το κέντρο και αποτείνονται σε όλες τις ηλικίες.
- Την εντονότερη παρουσία έχουν τα καφέ-μπαρ, που λειτουργούν το πρωί με καφέ και το βράδυ με ποτό, καθώς και τα μπαράκια που λειτουργούν μόνο

βραδυνές ώρες με ποτό. Αποτελούν το ένα τέταρτο του συνόλου των καταστημάτων αναψυχής. Υπάρχουν και διεσπαρμένα στην περιοχή, εμφανίζουν όμως και μία σαφή συγκέντρωση στην πεζοδρομημένη ζώνη, κυρίως στην πλατεία Ταχυδρομείου και προς την Κεντρική πλατεία.

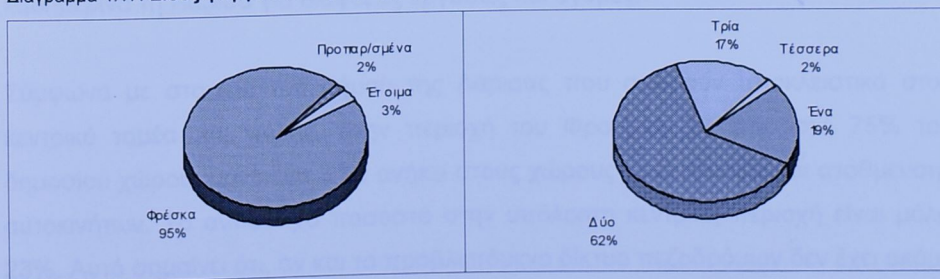
- Τέλος, τα κέντρα διασκέδασης με ποτό και ζωντανό πρόγραμμα, οι λέσχες, οι αίθουσες, οι αίθουσες ξενοδοχείων κλπ έχουν μειωμένη παρουσία στο κέντρο. Συνήθως είναι διασκορπισμένα στην περιφέρεια. (Δήμος Λάρισας, 1997)

4.1.5 Διατροφικές συνήθειες

Οι νέες τάσεις της εποχής μας, καθώς και οι γρήγοροι ρυθμοί της έχουν ως αποτέλεσμα να αποξενώνουν τα άτομα μεταξύ τους, ακόμα και αν αυτά ζουν στο ίδιο σπίτι. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το γεγονός ότι ακόμα και η "ιερή" ώρα του φαγητού που αποτελούσε στιγμή συνάντησης και επικοινωνίας της οικογένειας έπαψε πια να υφίσταται στις σύγχρονες οικογένειες, που τα πολυάσχολα μέλη της δεν μπορούν να συγχρονίσουν τις δραστηριότητές τους. Το φαινόμενο αυτό βέβαια συναντάται αρκετά συχνά και στη Λάρισα, αφού το 59.4% δήλωσε πως καθημερινά τρώει όλη η οικογένεια μαζί, ενώ το 87.5% κυρίως την Κυριακή.

Όσον αφορά την κατανάλωση τροφίμων οι περισσότεροι, δηλαδή το 95%, δήλωσαν πως καταναλώνουν φρέσκα τρόφιμα, το 2% προπαρασκευασμένα και το 3% έτοιμα. Παρ' όλα αυτά το 42% θα προτιμούσε μεγαλύτερη κατανάλωση φρέσκων προϊόντων. Μεγάλη ποικιλία παρουσίασε ο αριθμός των γευμάτων που τρώει ο καθένας. Οι περισσότεροι (62%) απάντησαν πως τρώνε δύο γεύματα ημερησίως, το 19% ένα γεύμα, το 17% τρία και το 2% 4 γεύματα.

Διάγραμμα 4.17: Είδος φαγητού και αριθμός γευμάτων

Είναι βέβαια, αρκετά σημαντικό το γεγονός ότι μέχρι σήμερα, στις επαρχίες και ιδιαίτερα στη Λάρισα δεν είναι πολύ μεγάλη η προτίμηση του έτοιμου φαγητού ως

κύριου γεύματος. Έτσι, το 91% δήλωσε πως τρώει περισσότερο σπιτικό φαγητό και το 88% των ερωτηθέντων δήλωσε επίσης πως η τροφή τους, κατά τη γνώμη τους, είναι πλούσια σε θρεπτικά συστατικά. Ωστόσο, το 91% των ερωτηθέντων συμφώνησε με τη γενικότερη άποψη που επικρατεί, ότι δηλαδή οι σημερινές διατροφικές συνήθειες των ανθρώπων δεν είναι σωστές. Το 84% πιστεύει πως αυτές θα μπορούσαν να βελτιωθούν μέσω του σχολείου, το 98% μέσω της οικογένειας, το 79% με τη βοήθεια ενημερωτικών σεμιναρίων, το 35% με τη διαφήμιση, ενώ το 48% υποστηρίζει πως είναι αναγκαίο να βρεθούν και να εφαρμοστούν και άλλοι τρόποι και μέσα για τη βελτίωση της διατροφής.

4.1.6 Κυκλοφοριακή κατάσταση

Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα η Αθήνα είναι το κυκλοφοριακό. Το πρόβλημα αυτό όμως άρχισε να επεκτείνεται και στις μικρότερες επαρχιακές πόλεις, όπως άλλωστε και στη Λάρισα. Με την άποψη αυτή δηλαδή με το αν η Λάρισα αντιμετωπίζει προβλήματα κυκλοφορίας συμφώνησε το 90% των ερωτηθέντων. Αποτέλεσμα της μεγάλης κυκλοφορίας είναι η ύπαρξη καυσαερίων, όπου το 77% των ερωτηθέντων δηλώνει έντονη δυσαρέσκεια για την επικρατούσα κατάσταση. Το 86% πιστεύει πως το πρόβλημα θα μπορούσε να περιοριστεί κάπως, αν υπήρχαν περισσότεροι ακάλυπτοι χώροι όπως πάρκα, παιδικές χαρές κλπ.

Το 88% δηλώνει πως αντιμετωπίζει πρόβλημα πρόσβασης στο κέντρο της Λάρισας. Πράγματι σε ώρες αιχμής, η κατάσταση είναι πολύ δύσκολη και είναι σχεδόν αδύνατη η κυκλοφορία με το αυτοκίνητο. Πολύ σημαντικό ρόλο γι αυτή την κατάσταση που επικρατεί, παίζει και το γεγονός ότι γύρω από τη Λάρισα υπάρχουν πολλές κοινότητες αλλά και κωμοπόλεις οι κάτοικοι των οποίων επισκέπτονται καθημερινά τη Λάρισα για διάφορες εργασίες και αγορές.

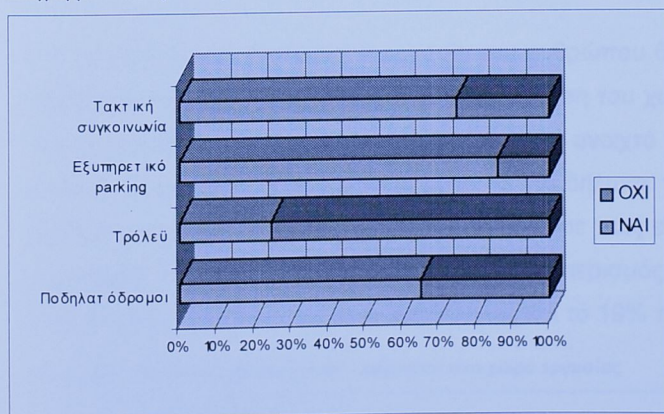
Σύμφωνα με στοιχεία του δήμου της Λάρισας που αφορούν αποκλειστικά στον κεντρικό τομέα της πόλης, στην περιοχή του Φρουρίου με ποσοστό 75% του δημοσίου χώρου, μόνο ένα 30% ανήκει στους χώρους κυκλοφορίας και στάθμευσης αυτοκινήτων. Το αντίστοιχο ποσοστό στην υπόλοιπη κεντρική περιοχή είναι μόλις 23%. Αυτό σημαίνει ότι, αν και το προβλεπόμενο δίκτυο πεζοδρόμων δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί, το ποσοστό των χώρων κυκλοφορίας αυτοκινήτων έχει συμπιεστεί κάτω από το 25%, που προέβλεπε για την κεντρική πολεοδομική ενότητα το Γενικό

Πολεοδομικό Σχέδιο και το οποίο συντάσσεται συνήθως στις ελληνικές πόλεις με παρόμοιο προς τη Λάρισα μέγεθος και χαρακτήρα.

Η συμπίεση αυτή, θετική και επιθυμητή καταρχήν, δεν έχει συνοδευτεί προς το παρόν από ανάλογη οργάνωση και προώθηση των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς και των υποδομών που θα επέτρεπαν μετακινήσεις με ποδήλατο σε ευρεία κλίμακα. Το αποτέλεσμα είναι ότι η περιοχή του Φρουρίου, έχοντας ακόμη σημαντικά διαθέσιμα οδικό δίκτυο και περιορισμένη "εσωτερική" ζήτηση, λειτουργεί σήμερα ολόκληρη ως ένα μεγάλο "parking", για την κάλυψη των αναγκών του ευρύτερου κέντρου.

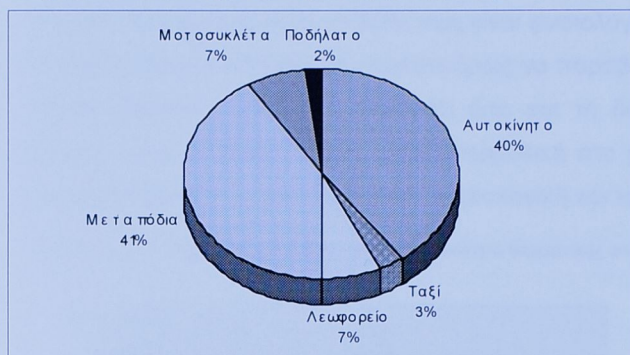
Παρ' όλα αυτά, οι κάτοικοι της Λάρισας υποστηρίζουν πως η κατάσταση μπορεί να βελτιωθεί. Το 65% ζητά ποδηλατοδρόμους, έτσι ώστε να μπορούν να κινηθούν πιο εύκολα με το ποδήλατο. Το 27% δήλωσε πως μία λύση στο πρόβλημα των καυσασερίων θα μπορούσε να είναι και η χρήση των τρόλεϋ. Το πρόβλημα όμως μπορεί να λυθεί με δύο κυρίως τρόπους, με πιο εξυπηρετικό "parking" με το οποίο συμφώνησε το 86% των ερωτηθέντων και με πιο τακτική και εξυπηρετική συγκοινωνία, με το οποίο συμφώνησε το 75% των ερωτηθέντων.

Διάγραμμα 4.18: Τρόποι βελτίωσης κυκλοφοριακών συνθηκών

Στην ερώτηση "ποιο είναι το μέσο που χρησιμοποιείται για να πάτε καθημερινά στη δουλειά σας" το 40% δήλωσε αυτοκίνητο, το 3% ταξί, το 7% λεωφορείο, το 7% μοτοσυκλέτα, το 2% ποδήλατο και το 41% πηγαίνει με τα πόδια. Από αυτούς που πάνε με τα πόδια, μόνο το 24% εξυπηρετείται από τους πεζοδρόμους.

Διάγραμμα 4.19: Τρόπος μετάβασης στο χώρο εργασίας

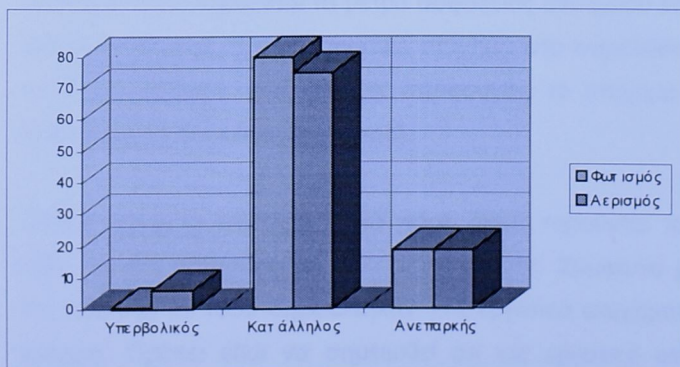

4.1.7 Εργασία

Δεν υπάρχει άνθρωπος που να μην εργάζεται δεν υπάρχει ζωή χωρίς εργασία. Είναι ευδιάκριτη παντού η παρουσία της. Φαίνεται πως η εργασία βρίσκεται μέσα στη φύση του ανθρώπου και πως αποτελεί τη φυσιολογική κατάσταση της ύπαρξής του, αφού η κατασκευή και η οργάνωσή του δείχνουν καθαρά την αναγκαιότητά της. Με την εργασία αποκτά τα αναγκαία εφόδια για τη συντήρησή του. (Κουτρουμάνου, 1987)

Για να είναι όμως αποδοτική η εργασία του ανθρώπου θα πρέπει να υφίστανται και ορισμένες προϋποθέσεις όπως π.χ. η κατάσταση του χώρου εργασίας. Έτσι το 8% των ερωτηθέντων δήλωσαν πως εργάζονται σε ανοιχτό χώρο, ενώ οι υπόλοιποι σε κλειστό. Όσον αφορά το φωτισμό μόνο το 1% δήλωσε πως ο φωτισμός στο χώρο εργασίας είναι υπερβολικός, ενώ το 80% δήλωσε πως είναι κατάλληλος και το 19% ανεπαρκής. Επίσης, το 6% δήλωσε πως ο αερισμός στο χώρο εργασίας είναι υπερβολικός, το 75% πως είναι κατάλληλος και το 19% πως είναι ανεπαρκής.

Διάγραμμα 4.20: Ποιότητα φωτισμού - αερισμού στο χώρο εργασίας

Πολύ σημαντικό ρόλο παίζει και η θέρμανση στο χώρο εργασίας. Έτσι, το 3% δήλωσε πως είναι αρκετή, το 55% πως είναι φυσιολογική, το 23% μικρή και τέλος το 9% πως είναι ανύπαρκτη. Δεν πρέπει όμως να παραβλέπεται και η ηχορρύπανση, η οποία επηρεάζει τόσο την απόδοση όσο και τη διάθεση για εργασία. Το 14% δήλωσε πως η ηχορρύπανση είναι υπερβολική στο χώρο εργασίας τους. Το 35% πως είναι αρκετή, το 43% πως είναι φυσιολογική και το 8% πως είναι μικρή.

Διάγραμμα 4.21: Επίπεδο ηχορρύπανσης και ποιότητα θέρμανσης στο χώρο εργασίας

Από έρευνες που έγιναν έχει αποδειχθεί πως πολύ σημαντικό ρόλο παίζει και ο αριθμός των ατόμων που εργάζονται στον ίδιο χώρο. Η απόδοση και η παραγωγικότητα εξαρτάται άμεσα από τις σχέσεις μεταξύ των εργαζομένων, καθώς και μεταξύ εργαζομένων και εργοδοτών. Στην παρούσα έρευνα το 46% απάντησε πως εργάζεται μαζί με άλλα το πολύ πέντε άτομα, το 17% με 6-10 άτομα, το 4% με 11-15 άτομα και τέλος το 33% με 16 άτομα και πάνω.

4.1.8 Μέτρα ασφαλείας στο χώρο εργασίας

Σήμερα, πολύ συχνά ακούμε στην τηλεόραση και στο ραδιόφωνο αλλά και διαβάζουμε στις εφημερίδες για εργατικά ατυχήματα. Το 82% των ερωτηθέντων απάντησε πως τηρούνται τα μέτρα ασφαλείας στο χώρο εργασίας. Ωστόσο, το 15% δήλωσε πως είχε κάποιο εργατικό ατύχημα στο παρελθόν. Από το ποσοστό αυτό, το 76.2% δήλωσε πως θα είχε αποφευχθεί το ατύχημα αν τηρούνταν τα μέτρα ασφαλείας τη συγκεκριμένη στιγμή.

Τίθεται όμως το ερώτημα, κατά πόσο όμως τηρούνται τα μέτρα ασφαλείας, όταν κάθε χρόνο σημειώνονται αρκετά ατυχήματα. Σύμφωνα με στοιχεία από το δήμο της Λάρισας το 1996 σημειώθηκαν 175 εργατικά ατυχήματα. Από αυτά τα 19 ήταν τροχαία. Πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι ως εργατικό ατύχημα θεωρείται και το εργατικό ατύχημα που μπορεί να συμβεί στον καθένα κατά την ώρα που πηγαίνει ή

επιστρέφει από τη δουλειά του. Από τα 175 ατυχήματα που συνέβησαν, τα 10 ήταν θανατηφόρα. Ωστόσο, το 1997 παρουσιάζεται μία μικρή μείωση των ατυχημάτων. Έτσι σημειώθηκαν ατυχήματα από τα οποία τα 14 ήταν τροχαία. Τα θανατηφόρα ατυχήματα το 1997 ήταν 9.

Το 65% των ερωτηθέντων δηλώνει με μεγάλη βεβαιότητα πως υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να του συμβεί εργατικό ατύχημα στο μέλλον, αν και το 81% υποστηρίζει πως τηρεί τα μέτρα ασφαλείας. Σημαντικό επίσης είναι το γεγονός ότι μόνο το 20% απάντησε πως απουσίασε από την εργασία τους λόγω ασθένειας που προκλήθηκε από αυτή, παρ' όλο που το 58% δήλωσε πως η υγεία του επηρεάζεται από την εργασία του. Σημαντικό επίσης είναι το στοιχείο ότι το 43% των ερωτηθέντων δήλωσε πως είναι ικανοποιημένο από την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη του κλάδου του.

Ωράριο

Καθοριστικό ρόλο στην απόδοση των εργαζομένων διαδραματίζει και το ωράριο της εργασίας τους. Το 25% το χαρακτηρίζει υπερβολικό, το 72% φυσιολογικό και το 3% ελλιπές. Από όλους όμως τους ερωτηθέντες μόνο το 19% δήλωσε πως είναι ικανοποιημένο από την αμοιβή της εργασίας του. Αξίζει να σημειωθεί όμως ότι τόσο μεταξύ των εργαζομένων όσο και μεταξύ των εργαζομένων και εργοδοτών παρατηρούνται διάφορες προστριβές. Το 21% των ερωτηθέντων τις χαρακτήρισε τις εργασιακές σχέσεις πολύ καλές, ενώ το 60% καλές, το 17% μέτριες, το 19% άσχημες και τέλος το 1% ανύπαρκτες.

Παράλληλα, και η υπερωριακή απασχόληση ανησυχεί τους εργαζομένους και συνήθως οι περισσότεροι προτιμούν κάτι πιο σταθερό. Παρ' όλα αυτά, το 29% δήλωσε πως η υπερωριακή απασχόληση είναι υπερβολική, το 32% πως είναι φυσιολογική και το 39% πως είναι μέτρια έως ανύπαρκτη.

Ανάλογα με το είδος του επαγγέλματος απαντάται αρκετά συχνά στους χώρους εργασίας και κυλικείο. Έτσι, το 47% δήλωσε πως υπάρχει κυλικείο, αλλά από αυτό μόνο το 30.6% δήλωσε πως είναι ικανοποιημένο από τα προϊόντα του κυλικείου.

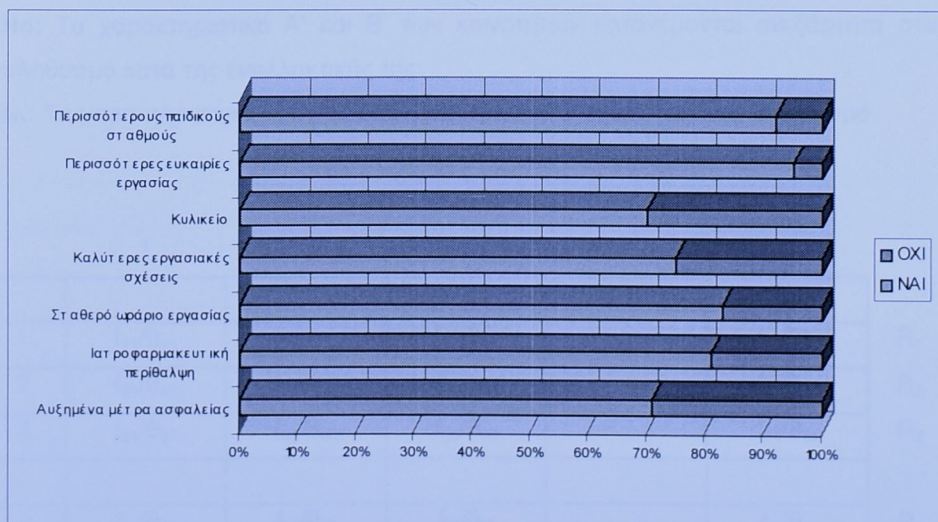
Επίσης μεγάλο πρόβλημα αντιμετωπίζουν και αυτοί που πηγαίνουν συνήθως στην εργασία τους με το αυτοκίνητο, αφού πολλές φορές δεν υπάρχει χώρος για να σταθμεύσουν. Έτσι, μόνο το 37.1% δήλωσε πως υπάρχει "parking" στον εργασιακό χώρο.

Σήμερα, που οι απαιτήσεις είναι πολλές και η γυναίκα αναγκάζεται να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στο χώρο εργασίας, όλο και περισσότερο είναι απαραίτητοι οι παιδικοί σταθμοί. Ωστόσο, οι κάτοικοι της Λάρισας εμφανίζονται σ' αυτόν τον τομέα δυσαρεστημένοι, αφού μόνο το 41.3% αυτών που έχουν παιδιά έχει τη δυνατότητα να εξυπηρετηθεί από κάποιο παιδικό σταθμό της περιοχής του.

Παρ' όλα αυτά τα προβλήματα, που υπάρχουν όσον αφορά τον τομέα της εργασίας, οι ερωτηθέντες πιστεύουν πως υφίστανται οι δυνατότητες τα προβλήματα αυτά να λυθούν. Έτσι, το 60% προτιμά καλύτερο αερισμό, το 49% καλύτερο φωτισμό, το 71% λιγότερη ηχορύπανση, το 59% περισσότερη θέρμανση και το 40% λιγότερα άτομα στον ίδιο χώρο εργασίας. Παράλληλα το 71% ζητά πιο αυξημένα μέτρα ασφαλείας και το 81% καλύτερη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη.

Μεγάλη σημασία δίνεται επίσης στο να είναι σταθερό το ωράριο εργασίας. Έτσι το 83% ζητά σταθερό ωράριο. Επίσης, το 75% ζητά καλύτερες εργασιακές σχέσεις και το 70% να υπάρχει κυλικείο στο χώρο εργασίας. Πράγματι, η ύπαρξη κυλικείου στο χώρο εργασίας αποτελεί αρκετά σημαντικό παράγοντα βελτίωσης της απόδοσης των εργαζομένων. Τέλος, το 95% ζητά περισσότερες ευκαιρίες εργασίας στους δημότες της Λάρισας και το 92% περισσότερους παιδικούς σταθμούς.

Διάγραμμα 4.22: Τομείς βελτίωσης εργασιακών συνθηκών

4.2 Θεωρητικό μοντέλο ανάλυσης

Για την επεξεργασία των πρωτογενών στοιχείων απαιτήθηκε η αναζήτηση και η επιλογή του καταλλήλου θεωρητικού μοντέλου, ώστε να αναλυθούν τα στοιχεία.

Τα βήματα που έπρεπε να ακολουθηθούν με σκοπό τη διερεύνηση της σχέσης μεταξύ των χαρακτηριστικών των αστικών κέντρων ήταν τα εξής:

- Παρουσίαση του προβλήματος (του αντικειμένου της έρευνας).
- Ανάλυση της φύσης των μεταβλητών.
- Ποιος είναι ο στατιστικός έλεγχος.
- Ποια υπόθεση θα ελεγχθεί (H_0).
- Ποια θα είναι η εναλλακτική υπόθεση (H_1).
- Ποια η τιμή της στατιστικής που προέκυψε από τον έλεγχο.
- Ποια είναι η πιθανότητα της τιμής αυτής.
- Συμπέρασμα για την υπόθεση (H_0).

Η μορφή του ερωτηματολογίου και η ύπαρξη ποιοτικών μεταβλητών (variables measured on a nominal scale) υπέδειξε την επιλογή του ελέγχου για τη διερεύνηση της ανεξαρτησίας ή της εξάρτησης των χαρακτηριστικών των αστικών περιοχών.

Στην συγκεκριμένη έρευνα χρησιμοποιήθηκε ο έλεγχος (χ^2) για να ελεγχθεί η υπόθεση.

H_0 : Τα χαρακτηριστικά A' και B' των κοινοτήτων κατανέμονται ανεξάρτητα στον πληθυσμό κατά της εναλλακτικής της:

H_1 : Τα χαρακτηριστικά A' και B' δεν κατανέμονται ανεξάρτητα στον πληθυσμό.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ B'

	1	2	3	C	
1.	f_{11}/θ_{11}	f_{12}/θ_{12}	f_{13}/θ_{13}	f_{1c}/θ_{1c}	R_1
2.	f_{21}/θ_{21}	f_{22}/θ_{22}	f_{23}/θ_{23}	f_{2c}/θ_{2c}	R_2
3.	f_{31}/θ_{31}	f_{32}/θ_{32}	f_{33}/θ_{33}	f_{3c}/θ_{3c}	R_3
	:	:	:	:	
r	f_{r1}/θ_{r1}	f_{r2}/θ_{r2}	f_{r3}/θ_{r3}	f_{rc}/θ_{rc}	R_c
	C_1	C_2	C_3	C_r	

Αν η fig είναι η παρατηρούμενη συχνότητα στο δείγμα μεγέθους N για τον συνδυασμό (ig) των δύο χαρακτηριστικών και $\Theta_{ig} = \frac{R_i C_g}{N}$ (1) η αναμενόμενη συχνότητα για τον ίδιο συνδυασμό των χαρακτηριστικών, τότε υπολογίζεται το άθροισμα:

$$\chi^2 = \frac{\sum_i \times \sum_g \times \frac{(fig - \Theta_{ig})^2}{\Theta_{ig}}}{Df} \quad (2)$$

όπου $Df = (r-1)(c-1)$ και r και c είναι ο αριθμός των γραμμών και των στηλών του πίνακα συχνοτήτων.

Η τιμή της ποσότητας χ^2 που υπολογίζεται από τη (2) συγκρίνεται με τη θεωρητική τιμή της κατανομής $\chi^2(r-1)(c-1)$, η οποία αντιστοιχεί στο επίπεδο σημαντικότητας α .

Η υπόθεση που ελέγχεται είναι η:

- H_0 : τα A' και B' χαρακτηριστικά των κοινοτήτων κατανέμονται ανεξάρτητα στον πληθυσμό κατά της εναλλακτικής της υπόθεσης.
- H_1 : τα χαρακτηριστικά A' και B' δεν κατανέμονται ανεξάρτητα στον πληθυσμό.

Αν $\chi^2 > \chi^2(r-1)(c-1)$, τότε απορρίπτουμε την H_0 και δεχόμαστε την H_1 . Αν $\chi^2 < \chi^2(r-1)(c-1)$ δεν μπορούμε να απορρίψουμε την H_0 σε επίπεδο σημαντικότητας $(1-\alpha)$ 100%.

Στα ίδια συμπεράσματα οδηγεί η χρησιμοποίηση της πιθανότητας (p -value). Αν η τιμή της πιθανότητας (p -value) είναι μεγαλύτερη από 0.05 ή 5%, τότε γίνεται δεκτή η υπόθεση H_0 , ενώ στην αντίθετη περίπτωση γίνεται δεκτή η εναλλακτική της H_1 .

Πριν από την εφαρμογή του παραπάνω μοντέλου είναι απαραίτητο να εξεταστούν ορισμένοι παράγοντες, ώστε να ελεγχθεί η αξιοπιστία του. Οι σπουδαιότεροι από αυτούς είναι:

- Ο έλεγχος χ^2 με περισσότερους από 1 βαθμούς ελευθερίας είναι αξιόπιστος, αν όλες οι αναμενόμενες συχνότητες $\Theta_{ig} > 1$ και αν μόνο για λιγότερο από 20% από αυτές ισχύει $\Theta_{ig} < 5$.

- Στην περίπτωση που οι αναμενόμενες συχνότητες Θ_{ij} είναι μικρότερες από 5, γίνεται ενοποίηση των αντιστοίχων γραμμών ή στηλών του πίνακα διπλής εισόδου, έτσι ώστε $\Theta_{ij} > 1$ ή $\Theta_{ij} < 0.5$ στην περίπτωση που έχουμε βαθμούς ελευθερίας περισσότερους από 20.

4.2.1 Διερεύνηση των συσχετίσεων μεταξύ των μεταβλητών

Αρχικά έγινε προσπάθεια να διερευνηθεί κατά πόσο το επίπεδο συντελεί στην ύπαρξη εργατικού ατυχήματος. Η στατιστική χ^2 έλαβε την τιμή των 2.208. Η πιθανότητα να παρατηρηθεί η τιμή αυτή είναι 0.530. Επομένως γίνεται δεκτή η H_0 όπου το επίπεδο της εκπαίδευσης δεν συσχετίζεται με την ύπαρξη εργατικού ατυχήματος. Αυτό γίνεται ακόμη περισσότερο κατανοητό αν παρατηρήσουμε διάφορες στατιστικές ατυχημάτων όπου διαπιστώνεται ότι στα διάφορα επίπεδα εκπαίδευσης απαντώνται περισσότερα ή λιγότερα εργατικά ατυχήματα.

Σημαντικό όμως ενδιαφέρον φαίνεται να υπάρχει μεταξύ του εισοδήματος και του τζακιού, καθώς και του air-codition που συχνά διαθέτουν τα σπίτια των Λαρισαίων. Από τις συσχετίσεις που έγιναν, βρέθηκαν πως οι στατιστικές χ^2 είχαν τιμές 8.842 και 5.064 για το τζάκι και το air-codition αντίστοιχα. Η πιθανότητα να παρατηρηθούν αυτές οι τιμές είναι 0.264 και 0.652 αντίστοιχα. Έτσι δεχόμαστε την H_0 ότι δηλαδή το ύψος του εισοδήματος δεν αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την ύπαρξη τζακιού και air-codition. Η ευρεία χρησιμοποίηση του air-codition οφείλεται κατά μεγάλο ποσοστό στις άσχημες και ανυπόφορες κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν στη Λάρισα, ιδιαίτερα κατά την περίοδο του καλοκαιριού.

Ο υπερκαταναλωτισμός αποτελεί φαινόμενο της εποχής μας. Στο φαινόμενο αυτό οδήγησε η αύξηση των οικογενειακών εισοδημάτων. Παρατηρώντας τις μεταβλητές "εισόδημα" με "κινητό" και "ασύρματο" τηλέφωνο, βλέπουμε πως οι στατιστικές χ^2 έχουν τιμές 3.941 και 1.751 αντίστοιχα. Η πιθανότητες να παρατηρηθούν οι τιμές αυτές είναι 0.787 και 0.972 αντίστοιχα. Έτσι δεχόμαστε την H_0 ότι δηλαδή δεν υπάρχει συσχέτιση τόσο μεταξύ εισοδήματος και κινητού όσο και μεταξύ του εισοδήματος και του ασύρματου τηλεφώνου. Παρατηρούμε λοιπόν πως και σε αυτή την περίπτωση το ύψος του εισοδήματος δεν έπαιξε καθοριστικό ρόλο για την απόκτηση των υλικών αγαθών.

Επίσης θα πρέπει να εξετάσουμε κατά πόσο το ύψος του εισοδήματος επηρεάζει τη μηνιαία έξοδο για διασκέδαση. Η στατιστική χ^2 έχει τιμή 16.780 και η πιθανότητα να

παρατηρηθεί η τιμή αυτή είναι 0.724. Έτσι γίνεται δεκτή η H_0 , δηλαδή δεν υπάρχει συσχέτιση μεταξύ του εισοδήματος και της εξόδου για διασκέδαση.

Βλέπουμε λοιπόν πως και η συχνότητα της εξόδου για διασκέδαση δεν συσχετίζεται και δεν εξαρτάται άμεσα από το ύψος του εισοδήματος. Αυτό συμβαίνει γιατί, κυρίως σήμερα, οι άνθρωποι ζουν μέσα σ' ένα έντονο καθημερινό άγχος και ανεξάρτητα από το ύψος του εισοδήματός, μόλις βρουν την κατάλληλη ευκαιρία καταφεύγουν στη διασκέδαση.

Τέλος διερευνήθηκε η υπόθεση H_0 : "η απόκτηση video και computer δεν εξαρτώνται από το ύψος του εισοδήματος". Οι στατιστικές χ^2 έλαβαν την τιμή 15.339 και 14.745 αντίστοιχα. Η πιθανότητα να παρατηρηθούν οι τιμές αυτές είναι 0.032 για το video και 0.039 για το computer. Επομένως, απορρίπτεται η H_0 και γίνεται δεκτή η H_1 , όπου η απόκτηση video και computer εξαρτάται άμεσα από το ύψος του εισοδήματος. Συμπεραίνουμε λοιπόν, πως ενώ για κάποιους τα αγαθά αυτά θεωρούνται απαραίτητα, παρ' όλα αυτά το εισόδημά τους θα παίξει καθοριστικό ρόλο για την απόκτησή τους ή όχι.

Η τιμή που έλαβε η χ^2 και η πιθανότητα να παρατηρηθεί αυτή η τιμή παρουσιάζεται στον πίνακα 4.1 που ακολουθεί.

Πίνακας 4.1: Τιμές της στατιστικής χ^2

Μεταβλητές	Μεταβλητές	Τιμή που έλαβε η χ^2 (value)	Πιθανότητα να παρατηρηθεί η τιμή (f)
JOB	ACCIDENT	2.344	0.310
MONEY	ACCIDENT	6.470	0.480
MONEY	AIR-CODITION	5.064	0.652
MONEY	MOBILE	3.941	0.787
MONEY	NOWIRE	1.751	0.972
MONEY	OFTEN	16.780	0.724
MONEY	VIDEO	15.339	0.032
MONEY	COMPUTER	14.745	0.039

4.3 Γενικός σχολιασμός

Από τα γενικά χαρακτηριστικά των νοικοκυριών παρατηρήθηκε ότι το 71% είναι παντρεμένοι και το 66.1% έχουν ήδη δύο παιδιά, ενώ παράλληλα το εισόδημα των περισσότερων εμφανίζεται ικανοποιητικό. Διαπιστώνεται λοιπόν ότι στη Λάρισα τα χαρακτηριστικά της κάθε οικογένειας δεν είναι πολύ διαφορετικά από άλλες πόλεις συγκρίσιμου μεγέθους.

Σε ότι αφορά τις στεγαστικές συνθήκες, παρατηρήθηκε αυξημένο ποσοστό ιδιοκατοίκησης, συμβατό πάντως, με τον εθνικό μέσο όρο (πάνω από 75%). Αυτό που προκαλεί εντύπωση είναι το υψηλό ποσοστό μονοκατοικιών (πάνω από 50%), γεγονός που αποδίδεται τόσο στην ιδιαιτερότητα της πόλης (έλλειψη συνεκτικού πυρήνα) όσο και στην τυχαία υπερεκπροσώπηση περικεντρικών συνοικιών στην έρευνα πεδίου. Αξίζει να σημειωθεί ότι η απόκτηση μιας “ευρύχωρης” κατοικίας είναι επιθυμία όλων των ανθρώπων και όταν η επιθυμία αυτή πραγματοποιηθεί, τότε ο στόχος τους γίνεται ο πλήρης εξοπλισμός της. Η όσο το δυνατό μεγαλύτερη ικανοποίηση αυτών δίνει την αίσθηση της ασφάλειας ενώ παράλληλα αποτελεί κριτήριο κοινωνικής ανέλιξης και καταξίωσης.

Σε σχέση με τις διατροφικές συνήθειες, τα ποσοστά των απαντήσεων στις αντίστοιχες ερωτήσεις είναι τέτοια που δημιουργούν την εικόνα ότι ορισμένες από τις παλιές συνήθειες της οικογένειας διατηρούνται ακόμη και σήμερα. Έτσι, πολλοί είναι αυτοί που έχουν τη συνήθεια να τρώει όλη η οικογένεια μαζί και κυρίως σπιτικό φαγητό. Επίσης, πολλοί είναι και αυτοί, οι οποίοι παρά τα δεικνυόμενα προϊόντα που προβάλλονται καθημερινά και τα οποία αρκετά συχνά είναι ανθυγιεινά, συνεχίζουν να προτιμούν τα φρέσκα και εποχικά προϊόντα φροντίζοντας τη διατροφή αλλά παράλληλα και την υγεία τους. Άλλωστε σήμερα, οι κίνδυνοι που απειλούν την υγεία των ανθρώπων είναι πολλοί γι αυτό καλό είναι να δείχνεται η απαραίτητη προσοχή της διατροφής.

Αναφορικά με τις κυκλοφοριακές συνθήκες στην πόλη της Λάρισας, εκφράστηκε απο τους ερωτωμένους ότι υπάρχει σοβαρό πρόβλημα μετακινήσεων προς και από το κέντρο της πόλης, ιδιαίτερα σε ώρες αιχμής. Βέβαια, παρουσιάστηκε το εξής οξύμωρο σχήμα: ενώ η συντριπτική πλειοψηφία εκφράζει παράπονα και φαίνεται δυσαρεστημένη με την υπάρχουσα κατάσταση, εξακολουθεί να χρησιμοποιεί το ΙΧ επιβατικό αυτοκίνητο για τις ενδοαστικές μετακινήσεις. Το γεγονός αυτό δημιουργεί

βάσιμες υπόνοιες για το χαμηλό επίπεδο προσφερόμενων υπηρεσιών από τα μέσα μαζικής μετακίνησης.

Σε ότι αφορά τις εργασιακές συνθήκες, παρατηρήθηκε μεγάλη ανασφάλεια από την πλευρά των εργαζομένων. Η διαπίστωση αυτή συνδέεται με τη μεγάλη συγκέντρωση του πληθυσμού στην πόλη, με αποτέλεσμα, η εξεύρεση εργασίας είναι αρκετά δύσκολη, αλλά και οι συνθήκες εργασίας να μην είναι ιδιαίτερα ευνοϊκές λόγω της μεγάλης ζήτησης.

Όπως είναι βέβαια γνωστό και στον τομέα της εργασίας εκφράζονται δυσaráσκείες, οι οποίες προσανατολίζονται προς μία κυρίως κατεύθυνση, αυτή που αφορά τις συνθήκες που επικρατούν στο χώρο εργασίας. Η βελτίωση των συνθηκών εργασίας είναι κοινή απαίτηση όλων, χωρίς τελικά ο καθένας χωριστά να προσφέρει κάτι γι αυτό το σκοπό. Είναι υποχρέωση όλων να συνειδητοποιήσουν πως δεν επαρκεί η διατύπωση των αιτημάτων από τους εργαζομένους για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας, αλλά απαιτείται η ενεργοποίηση των ίδιων των εργαζομένων προς την κατεύθυνση της βελτίωσης του εργασιακού περιβάλλοντος.

Πολύ σημαντικό επίσης είναι το γεγονός ότι δεν υπάρχει ιατροφαρμακευτική περίθαλψη κατά κλάδο εργασίας, έτσι ώστε να εκφράζονται δυσaráσκείες. Και σε αυτόν τον τομέα, υπεύθυνοι είναι οι ίδιοι οι εργαζόμενοι. Από έρευνες που έχουν γίνει έχει διαπιστωθεί πως τα περισσότερα εργατικά ατυχήματα προκαλούνται από αμέλεια των ίδιων των εργαζομένων. Επομένως, δεν είναι δυνατόν να υπάρχουν μόνο απαιτήσεις, αλλά θα πρέπει ο καθένας να συμβάλλει με τον τρόπο του για τη βελτίωση της υπάρχουσας κατάστασης όχι μόνο για το δικό του όφελος αλλά και για το καλό των επόμενων γενεών.

Ως γενική παρατήρηση, σε σχέση με την αποτελεσματικότητα και την αξιοπιστία της επιτόπιας έρευνας διατυπώνονται οι εξής διαπιστώσεις:

- η έκταση του συγκεκριμένου ερωτηματολογίου είναι ιδιαίτερα μεγάλη, με αποτέλεσμα να υπάρχουν δυσκολίες στη συμπλήρωσή του από τους ερωτώμενους, επίσης,
- η εγκυρότητα ορισμένων απαντήσεων, όπως αυτή που αφορά στο εισόδημα, είναι αμφισβητούμενη, λόγω της γενικής διστακτικότητας με την οποία αντιμετωπίζεται οποιοδήποτε ερωτηματολόγιο, όπου ο ερωτώμενος έχει την υποψία ότι η συλλογή στοιχείων ενδέχεται να χρησιμοποιηθεί εναντίον του.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Όπως αναφέρθηκε στο δεύτερο κεφάλαιο, το “κατοικείν” αντιπροσωπεύει την έμφυτη ανάγκη του ανθρώπου να παγιώσει τη συνέχειά του, να εξασφαλίσει τη μονιμότητα της παρουσίας του στο χώρο και στο χρόνο. Στις πρωτόγονες κοινωνίες ο οίκος αποτελούσε εκτός από το υλικό περίβλημα (προστασία και ασφάλεια της οικογένειας) και αυτόνομη οικονομική μονάδα, που εξυπηρετούσε παράλληλα και παραγωγικές δραστηριότητες. Στις σύγχρονες κοινωνίες, με τον καταμερισμό της εργασίας και τη δημιουργία της αγοράς, η κατοικία αποχωρίζεται σταδιακά από τις παραγωγικές λειτουργίες που διαδραματίζονται πλέον έξω από αυτήν. (L. Leontidou 1990)

Από την ανάλυση των στοιχείων του ερωτηματολογίου, σε ό,τι αφορά το καθεστώς ενοίκησης, προκύπτει ότι το 80% των ερωτηθέντων μένει σε ιδιόκτητο σπίτι και περίπου το 55% σε μονοκατοικία. Επίσης, προκύπτει ότι οι ερωτηθέντες διαμένουν σε σπίτια άνω των 80m² σε ποσοστό 82% γεγονός που σημαίνει ότι τα νοικοκυριά τουλάχιστον στον αστικό χώρο επενδύουν μεγάλο ποσοστό του οικογενειακού κεφαλαίου στην κατοικία. Η παρατήρηση αυτή ενισχύεται από τη διαπίστωση του υψηλού επιπέδου οικιακού εξοπλισμού που διαθέτουν. Τα αποτελέσματα αυτά επιβεβαιώνουν τη γενική εντύπωση του υψηλού ποσοστού ιδιοκατοίκησης τόσο για την πόλη της Λάρισας όσο και για τα υπόλοιπα ελληνικά αστικά κέντρα. Σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η Λάρισα έχει δυνατότητες οικιστικής επέκτασης δημιουργούν ευνοϊκές προϋποθέσεις όχι μόνο για τη σημερινή πραγματικότητα, αλλά και για το μέλλον. Για να διατηρηθεί όμως αυτή η κατάσταση, θα πρέπει οι πολεοδομικές διατάξεις να θέσουν όρους, ώστε να διατηρηθεί η χαμηλή πυκνότητα και να υπάρχουν οι προϋποθέσεις για μη αυθαίρετη δόμηση. (Θ. Χαλούτας 1992)

Ο δομημένος χώρος χρησιμοποιείται ως πλαίσιο αναφοράς στις περισσότερες κοινωνικές δραστηριότητες. Ωστόσο, ο οργανωμένος-ανθρωπογενής χώρος δεν ενώνει μόνο. Διαμορφώνει επίσης ένα διαχωριστικό πλαίσιο, που εκδηλώνεται σε τρία κυρίως επίπεδα:

- το άτομο βρίσκεται αποκομμένο από το φυσικό περιβάλλον, ιδιαίτερα στις τεχνολογικά ανεπτυγμένες κοινωνίες,
- οι ανθρώπινες κοινωνίες διατηρούν μεταξύ τους μία σχετική αυτονομία, καθώς συγκεντρώνονται σε συγκεκριμένα οικιστικά σύνολα, που στο καθένα αναπτύσσονται ιδιαίτερες κοινωνικές δραστηριότητες,

- τα επιμέρους άτομα είναι μεταξύ τους απομονωμένα στα οικεία τους οικιστικά κελύφη, περιορίζοντας την επικοινωνία με τα υπόλοιπα άτομα στο ελάχιστο δυνατό.

Προκύπτει έτσι ότι ο αστικός χώρος είναι πεδίο αντίρροπων δυνάμεων κοινωνικής δραστηριότητας (κοινωνική εσωστρέφεια - εξωστρέφεια). (Νικολαΐδου Σ. 1993)

Αυτό φαίνεται ανάγλυφα στον τρόπο εκμετάλλευσης του ελεύθερου χρόνου και της διασκέδασης. Η ανάγκη για επικοινωνία είναι φανερή από τις απαντήσεις των ερωτωμένων, όπου προτιμούν την επαφή με φίλους, τις εκδρομές και τη διασκέδαση σε μέρη όπου είναι δυνατή η συζήτηση. Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι η συχνότητα διασκέδασης δεν είναι ιδιαίτερα μεγάλη αφού οι περισσότεροι απάντησαν ότι διασκεδάζουν κατά μέσο όρο μία φορά την εβδομάδα, ενώ είναι σαφές ότι θα προτιμούσαν να διασκεδάζουν συχνότερα.

Η κυριαρχία του αυτοκινήτου στον αστικό χώρο με την παράλληλη υποπροσφορά υπηρεσιών μαζικής μετακίνησης, συντείνουν στην υποβάθμιση των κυκλοφοριακών συνθηκών. Αυτή είναι μία γενικότερη παρατήρηση για τα έξι μεγάλα αστικά κέντρα της Ελλάδας. Πιο συγκεκριμένα στην πόλη της Λάρισας στο 90% των ερωτηθέντων διαπιστώνεται η ύπαρξη κυκλοφοριακού προβλήματος στο κέντρο της πόλης, με παράλληλη υποβάθμιση της ποιότητας του περιβάλλοντος λόγω της ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Παρότι όμως είναι ευρέως αποδεκτό, από του κατοίκους της Λάρισας, ότι η χρήση του αυτοκινήτου στις ενδοαστικές μετακινήσεις επιβαρύνει τις κυκλοφοριακές συνθήκες, εντούτοις, το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών (πάνω από 70%) χρησιμοποιεί το ιδιωτικής χρήσης αυτοκίνητο τόσο για τις μετακινήσεις για τη διασκέδαση-αναψυχή, όσο και για την εργασία σε μικρότερο πάντως βαθμό, κυρίως λόγω των μικρών αποστάσεων και της δομής της απασχόλησης (τριτογενείς δραστηριότητες στο κέντρο της πόλης).

Για τη βελτίωση των κυκλοφοριακών συνθηκών δεν προτείνονται εξεζητημένες λύσεις. Επαναλαμβάνονται δηλαδή τα γνωστά αιτήματα των κατοίκων όλων των αστικών κέντρων. Έτσι, η εξασφάλιση χώρων στάθμευσης και η συχνότερη δρομολόγηση μαζικών μέσων μετακίνησης θεωρούνται ως οι επικρατέστερες προτάσεις για την επίλυση του κυκλοφοριακού προβλήματος. Πρέπει όμως να προστεθεί ότι απαιτείται ένας γενικότερος επανασχεδιασμός του κυκλοφοριακού συστήματος της πόλης, που ως άξονα θα έχει την αποτροπή χρήσης του αυτοκινήτου στο κέντρο της πόλης, μέσω της ανάπτυξης ενός δικτύου πεζοδρόμων

και ποδηλατοδρόμων, δεδομένου ότι το ανάγλυφο και το μέγεθος της πόλης προσφέρεται για ήπιους τρόπους μετακίνησης. Ήδη, πάντως, είναι διαπιστωμένη η βούληση των δημοτικών αρχών προς αυτήν την κατεύθυνση, αφού από τα μέσα της δεκαετίας του '80 γίνεται προσπάθεια πεζοδρόμησης του πυρήνα του κέντρου της πόλης.

Σε ό,τι αφορά τις διατροφικές συνήθειες, από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων προκύπτει το συμπέρασμα ότι δεν διαπιστώνονται σημαντικά προβλήματα. Διατηρούνται, σε μεγάλο βαθμό, οι παραδοσιακές συνήθειες που σχετίζονται τόσο με τους ισχυρούς οικογενειακούς δεσμούς, όσο και με την κατανάλωση μη προπαρασκευασμένων γευμάτων. Υπάρχει διάχυτη η εντύπωση πως στη συντριπτική πλειονότητα των ερωτηθέντων, παρότι οι ίδιοι θεωρούν ότι ακολουθούν σε γενικές γραμμές σωστό διατροφικό πρότυπο, ανησυχούν και ενστερνίζονται την άποψη ότι ο σύγχρονος τρόπος διατροφής δεν είναι σωστός. Βέβαια εξακολουθεί το οικείο νεοελληνικό φαινόμενο της έλλειψης ικανοποιητικού πρωινού γεύματος.

Για τη βελτίωση των διατροφικών συνηθειών, σύμφωνα και με τις απαντήσεις των ερωτηθέντων, πιστεύεται ότι μέσω της οικογένειας και του εκπαιδευτικού συστήματος, είναι κυρίως δυνατή η μετάδοση σωστών διατροφικών προτύπων. Αυτό, βέβαια προϋποθέτει τη γενικότερη κινητοποίηση των προνοιακών μηχανισμών του κράτους, ώστε να εξασφαλιστεί ένα υψηλό επίπεδο πληροφόρησης, μέσω ενημερωτικών σεμιναρίων στα ενδιαφερόμενα μέλη των νοικοκυριών.

Αν συνδυαστούν τα διατροφικά με τα καταναλωτικά πρότυπα είναι δυνατή η "χαρτογράφηση" των συνηθειών και των προτύπων συμπεριφοράς, ιδιαίτερα στον αστικό χώρο, και να οδηγηθούμε κατ' επέκταση σε σχήματα κοινωνικού διαχωρισμού και αποκλεισμού.

Οι καταναλωτικά πρότυπα των ερωτηθέντων, συνδέονται άμεσα -όπως φάνηκε και από την στατιστική ανάλυση- με το επίπεδο του οικογενειακού εισοδήματος. Παρατηρείται πάντως, ότι, ο βασικός οικιακός εξοπλισμός (κουζίνα, ψυγείο, τηλεόραση) υπάρχει σε όλα τα νοικοκυριά που καταγράφηκαν, δείγμα του βιοτικού επιπέδου στον ελληνικό χώρο.

Ο εργασιακός χώρος αποτελεί τον εξειδικευμένο χώρο της παραγωγικής δραστηριότητας, ο οποίος από τη φύση του απαιτεί συγκεκριμένη οργάνωση, ώστε

οι επιμέρους ατομικές πράξεις να έχουν συγκεκριμένο συνολικό αποτέλεσμα. Η πρόθεση δημιουργίας ενός φιλικότερου εργασιακού χώρου, ως απαραίτητου εργαλείου για την αύξηση της παραγωγικότητας των εργαζομένων, οδηγεί στην πρόταση λύσεων που προτάσσουν την εικόνα ενός "ιδανικού εργασιακού περιβάλλοντος". Όμως, ακόμη και ο πιο ιδανικά σχεδιασμένος και οργανωμένος εργασιακός χώρος δεν παύει να είναι το πλαίσιο ανάπτυξης ανταγωνιστικών εργασιακών σχέσεων.

Πιο συγκεκριμένα, στη πλειοψηφία των ερωτηθέντων (πάνω από 60%) παρατηρείται ότι το εργασιακό περιβάλλον θεωρείται τουλάχιστον ικανοποιητικό, τόσο για το φωτισμό και τον αερισμό, όσο και για τη θέρμανση. Μόνο σε ότι αφορά την ηχορύπανση διαπιστώνονται σχετικά πιο επιβαρυνμένες συνθήκες. Βέβαια θα πρέπει να σημειωθεί στο σημείο αυτό, δεδομένου του μικρού ποσοστού βιομηχανικής απασχόλησης και της έλλειψης μεγάλων καθετοποιημένων μεταποιητικών μονάδων, ότι το πρόβλημα των εργασιακών συνθηκών μετατίθεται στο επίπεδο των εργασιακών σχέσεων. Μέσα από αυτό το πρίσμα ανάλυσης και σύμφωνα με τα αποτελέσματα της επιτόπιας έρευνας, είναι έκδηλη η ανασφάλεια των εργαζομένων όσον αφορά την ύπαρξη και τη σταθερότητα ευκαιριών απασχόλησης μέσα σ' ένα ραγδαία εντεινόμενο πεδίο οικονομικής κινητικότητας. Ταυτόχρονα, διαπιστώνεται η έλλειψη μηχανισμών στήριξης των εργαζομένων στην πρόνοια και στην ασφάλιση. Η απουσία του κράτους πρόνοιας επιτείνει την γενικότερη ασάφεια και ανασφάλεια των εργαζομένων, κυρίως όσων ασκούν εξαρτημένη εργασία (μισθωτοί, συμβοληούντα μέλη).

Συνοψίζοντας, οι συνθήκες διαβίωσης και εργασίας στην πόλη της Λάρισας παρουσιάζονται σε ικανοποιητικό επίπεδο και διαφοροποιούνται λίγο, αλλά σαφώς, από τα υπόλοιπα αστικά κέντρα. Η έντονη αστικοποίηση άργησε να εξελιχθεί και η πόλη δεν γνώρισε φάση έντονη βιομηχανικής ανάπτυξης, με αποτέλεσμα η κυριαρχία των μηχανισμών αγοράς να μην έχει τόσο μεγάλη επίδραση στην κατοικία και τα φαινόμενα αντιπαροχής και άκρατης οικοδόμησης να εμφανιστούν μόνο στο κέντρο της Λάρισας. Τα καταναλωτικά πρότυπα των κατοίκων της πόλης επηρεάζονται άμεσα, όπως είναι φυσικό, από το επίπεδο του εισοδήματος. Παράλληλα, ο ηγεμονικός ρόλος της πόλης στην ευρύτερη περιοχή οδήγησε στην ανάπτυξη τριτογενών δραστηριοτήτων, που κατά τεκμήριο προσφέρουν ικανοποιητικές συνθήκες εργασίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Leontidou L., (1990), *The Mediterranean city in transition*, Cambridge University, Press Cambridge. 6.6 27 - 31
- Αποστολόπουλος Κ., (1995), *Μαθήματα κοινωνιολογίας της οικογένειας*, Αθήνα
- Αραβαντινός Α., Γετίμης Π., Πρωτοψάλτη Γ., Χριστοφιλοπούλου Δ., (1987), *Ανάπλαση προβληματικών περιοχών κατοικίας υψηλών και μέσων πυκνοτήτων*, ΚΕΠΕ, Αθήνα: σσ. 30-50
- Βλοντάκη Π., (1980), *Οικογένεια και εφηβεία στην Ελλάδα και στις Η.Π.Α.*, Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 39-40, Αθήνα: σσ. 267-282.
- Γεώργας Δ., (1986), *Οικογενειακές αξίες των φοιτητών*, Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, ΕΚΚΕ, 61, Αθήνα: σσ. 3-29.
- Γεωργιτισογιάννη Ε., (1995), *Κατοικολογία*, Αθήνα: σσ. 72-74.
- Γουσγούνης Ν., (1990), *Ελεύθερος χρόνος*, Αθήνα: σσ. 215-217.
- Δήμος Λάρισας, (1997), *Διερεύνηση υφιστάμενων χρήσεων γης στον κεντρικό τομέα της πόλης της Λάρισας και προτάσεις πολεοδομικής αναβάθμισης*, Α' Φάση, Λάρισα: σσ. 10-14.
- Δρακάτος Γ., (1993), *Περιγραφική οικονομική Στατιστική*, Παπαζήση, Αθήνα
- Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, (1996), Τόμος 12 & 24, Αθήνα.
- Εμμανουήλ Δ., Βελίδης Σ., Στρουσοπούλου Ε., (1996), *Η στέγαση των χαμηλών εισοδημάτων στην Ελλάδα*, ΔΕΠΟΣ, Αθήνα: σσ. 219-221.
- Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο & Συνεργάτες, (1987), *Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο Λάρισας*, Αθήνα
- ΕΣΥΕ, (1991), *Απογραφή πληθυσμού 1991* (πινακοποιήσεις σε μαγνητικό μέσο).
- Καννελόπουλος Χ., (1991), *Διοίκηση προσωπικού*, Αθήνα: σσ. 314-317.
- Κατοχιανού Μ., (1989), *Το Ελληνικό σύστημα αστικών κέντρων*, ΚΕΠΕ, Αθήνα: σσ. 45-49.
- Κοσκινάς Κ., (1995), *Η πολιτική της εργασίας*, Αθήνα: σσ. 58-66.
- Κουβέλη Α., (1995), *Στεγαστικές συνθήκες στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας. Τυπολογία κατοικίας*, ΕΚΚΕ, Αθήνα: σσ. 106-121.
- Κουτρουμάνου Γ. (1987), *Κοινωνικοί προβληματισμοί*, Αθήνα: σσ. 51-52.
- Λεοντίδου Λ., (1989), *Οι πόλεις της σιωπής*, Πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα ΕΤΒΑ, Αθήνα: σσ. 259-271

- Μαδιανός, (1988), *Υγεία και Ελληνική κοινωνία*, Αθήνα: σσ. 87-115.
- Μαλούτας Θ., (1990), *Αθήνα, κατοικία, οικογένεια. Ανάλυση των μεταπολεμικών πρακτικών στέγασης*, ΕΚΚΕ / Εξάντας, Αθήνα: σσ. 31-39.
- Μαλούτας Θ., (1992), *Κοινωνικός διαχωρισμός*, στο Μαλούτας Θ., Οικονόμου Δ., (επιμ.), *Κοινωνική δομή και πολεοδομική οργάνωση στην Αθήνα*, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη: σσ. 67-140.
- Μαλούτας Θ., (1996β), *Ανισοκατανομή και απομόνωση κοινωνικοεπαγγελματικών ομάδων στις ελληνικές πόλεις. Μεθοδολογική προσέγγιση με τη χρήση δεικτών διαχωρισμού και πολυμεταβλητών ταξινομιών*, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, *Σειρά Ερευνητικών Εργασιών*, 96-01, Βόλος: σσ. 1-15
- Μαλούτας Θ., (1996γ), *Η γεωγραφία της κοινωνικής ανισότητας στις ελληνικές πόλεις. Βασικοί άξονες κοινωνικοεπαγγελματικής διαίρεσης των μεγάλων και μεσαίων αστικών κέντρων*, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, *Σειρά Ερευνητικών Εργασιών*, 96-03, Βόλος: σσ. 10-20
- Μουσούρου Λ., (1985), *Γυναίκα και απασχόληση - Δέκα ζητήματα*, Αθήνα: σσ. 39-47.
- Μουσούρου Λ., (1986), *Γυναικεία απασχόληση και οικογένεια στην Ελλάδα και αλλού*, Αθήνα: σσ. 69-131.
- Μουσούρου Λ., (1987), *Κοινωνιολογία της οικογένειας και του γάμου*, Αθήνα: σσ. 147-156.
- Μουσούρου Λ., (1989), *Κοινωνιολογία της οικογένειας*, Αθήνα: σσ. 23-36.
- Νικολαΐδου Σ., (1993), *Η κοινωνική οργάνωση του αστικού χώρου*, Παπαζήση, Αθήνα: σσ. 128-135 & 257-259
- Νομαρχία Λάρισας / Κ.Ε.Π.Ε.Κ., *Στατιστικά εργατικών ατυχημάτων*, Λάρισα.
- Ξηροτύρη - Κουφίδου Σ., (1991), *Διοίκηση προσωπικού*, Θεσσαλονίκη: σσ. 90-101.
- Ξηροτύρη - Κουφίδου Σ., (1991), *Διοίκηση ανθρωπίνων πόρων*, Θεσσαλονίκη: σσ. 85-100.
- Οικονόμου Δ., (1987), *Η στεγαστική πολιτική στη μεταπολεμική Ελλάδα*, *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 64: σσ 56-129.
- Οικονόμου Δ., (1988), *Σύστημα γης και κατοικίας στη μεταπολεμική Ελλάδα*, Μαλούτας Θ., Οικονόμου Δ., *Προβλήματα ανάπτυξης του κράτους πρόνοιας στην Ελλάδα*, Εξάντας, Αθήνα.

- Παγκάκης Γρ., (1996), *Στοιχεία μεθοδολογίας επιστημονικής έρευνας*, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα
- Παπαϊωάννου Κ., (1994), *Ελληνική οικογένεια*, Κοινωνική εργασία, Τεύχος 35ο, Αθήνα: σσ 145-150.
- Περιοδικό "ΗΩΣ", (1966), Λάρισα.
- Περιοδικό "Θεσσαλικά χρονικά", (1881 - 1931), επιλεγμένα τεύχη, Λάρισα.
- Περιοδικό "Χρονικό Λάρισας", (1963 - 1965), επιλεγμένα τεύχη, Λάρισα.
- Πετρινιώτης Ξ., (1985), *Κράτος και εργασιακές σχέσεις - Η πολιτική οικονομία των εργασιακών σχέσεων*, Αθήνα: σσ. 15-17.
- Πετρινιώτης Ξ., (1992), *Αγορές εργασίας - Οικονομικές θεωρίες και έρευνες*, Αθήνα: σσ. 235-243.
- Συμεωνίδου Χ. (1989), *Η σύγκρουση των ρόλων της μητρότητας και της γυναικείας απασχόλησης*, Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα: σσ. 142-148.
- Συμεωνίδου Χ., (1995), *Η οικογένεια στην Αθήνα: οικογενειακά πρότυπα και συζυγικές πρακτικές*, Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, ΕΚΚΕ, Αθήνα: σσ. 105-116.
- Σωμαράς Χ., (1997), Κοινωνική διαίρεση στη Λάρισα. Κοινωνικοεπαγγελματική μορφολογία του τόπου κατοικίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, *Σειρά Ερευνητικών Εργασιών*, 97-13, Βόλος: σσ. 1-20.
- Τσουγιόπουλος Γ., (1984), *Το Ελληνικό αστικό κέντρο*, ΕΚΚΕ, Αθήνα: σσ. 31-52.
- Τσουκαλάς Κ., (1987), *Κράτος, κοινωνία, εργασία στη μεταπολεμική Ελλάδα*, Θεμέλιο, Αθήνα: σσ. 64-77.
- Τσουρέας Ε. (1990). *Θέματα σύγχρονου προβληματισμού*, Αθήνα: σσ. 17-22.
- Φέτση Α., (1991), *Θεωρίες της διανομής του προσωπικού εισοδήματος από εργασία*, Αθήνα: σσ. 7-17.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Μελέτη και παρουσίασης τρόπων βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης
και εργασίας στο Δήμο Λάρισας

Περιοχή διεξαγωγής της έρευνας:.....

Νο ερωτηματολογίου:.....

Ημερομηνία: Ημ..... Μήνας..... Έτος..... Ημερ. εβδομάδας.....

Το ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε πλήρως:.....

Ναι	1
Όχι	2

Α. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

1. Φύλο:

Ανδρας	1
Γυναίκα	2

2. Ηλικία:

3. Γεννηθήκατε στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό;

Στην Ελλάδα	1
Στο εξωτερικό	2

4. Μεγαλώσατε στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό;

Στην Ελλάδα	1
Στο εξωτερικό	2

5. Μεγαλώσατε στη Λάρισα ή σε άλλο μέρος;

Λάρισα	1
Άλλο μέρος	2

6. Σε ποιο μέρος του εξωτερικού μεγαλώσατε;

Γερμανία	1
Αμερική	2
Αυστραλία	3
Καναδάς	4
Άλλο	5

7. Σε περίπτωση που δεν έχετε γεννηθεί στο Δήμο της Λάρισας, σε ποιά ηλικία ήρθατε σε αυτόν;

.....

8. Ποιοί ήταν οι λόγοι αυτής της μετακίνησής σας;

Εργασία	1
Σπουδές	2
Γάμος	3
Παιδιά	4
Χαμηλό κόστος ζωής	5
Άλλοι λόγοι	6

9. Μέχρι ποιο σχολικό έτος φοιτήσατε;

Δημοτικό	1	Αριθμός ετών φοίτησης	
Γυμνάσιο	2	Αριθμός ετών φοίτησης	
Λύκειο	3	Αριθμός ετών φοίτησης	
Πανεπιστήμιο	4	Αριθμός ετών φοίτησης	

10. Έχετε κάνει μεταπτυχιακές σπουδές;

Ναι	1
Όχι	2

11. Σε περίπτωση που έχετε σπουδάσει, οι σπουδές σας σχετίζονται με το επάγγελμά σας;

.....

Ναι	1
Όχι	2

12. Σε ποió θρήσκειμα ανήκετε;

Χριστιανός Ορθόδοξος	1
Ρωμαιοκαθολικός	2
Μωαμεθανός	3
Προτεστάντης	4
Άλλο	5

Β. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

13. Ποιά είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;

Ανύπανδρος/η	1
Παντρεμένος/η	2
Χήρος/α	3
Διαζευγμένος/η	4
Εν διαστάσει	5
Συμβίωση	6

14. α) Έχετε παιδιά;

Ναι	1
Όχι	2

β) Πόσα παιδιά έχετε;

15. Ποιό είναι το επάγγελμά σας;

Ελεύθερος επαγγελματίας	1
Ιδιωτικός υπάλληλος	2
Δημόσιος υπάλληλος	3
Οικιακή απασχόληση	4
Συνταξιούχος	5
Άλλο	6

16. Σε ποιο επίπεδο κυμαίνεται περίπου το διαθέσιμο μηνιαίο εισόδημα της οικογένειάς σας;

.....

> 150.000	1
150.000 έως 200.000	2
201.000 έως 250.000	3
251.000 έως 300.000	4
301.000 έως 350.000	5
351.000 έως 400.000	6
401.000 έως 450.000	7
< 451.000	8

17. Παρακαλώ να αναφέρετε όλους τους ανθρώπους που ζουν στο σπίτι σας, τη σχέση τους μαζί σας, το φύλο, την ηλικία και την οικογενειακή τους κατάσταση.

	Σχέση με ερωτώμενο	Φύλο	Ηλικία	Οικογενειακή κατάσταση
N1				
N2				
N3				
N4				
N5				
N6				

Σχέση με ερωτώμενο
κατάσταση

1. Σύζυγος
2. Παιδί
3. Αδελφός
4. Γονείς
5. Νύφη
6. Γαμπρός
7. Παππούς / γιαγιά
8. Εγγόνια

Φύλο

1. Άνδρας
2. Γυναίκα

Οικογενειακή

1. Παντρεμένος/η
2. Ανύπανδρος/η
3. Διαζευγμένος/η
4. Χήρος/α
5. Συμβίωση
6. Εν διαστάσει

Γ. ΚΑΤΟΙΚΙΑ

18. Μένετε σε διαμέρισμα ή σε μονοκατοικία;

Διαμέρισμα	1
Μονοκατοικία	2

19. Κατοικείτε σε δικό σας σπίτι;

Ναι	1
Όχι	2

20. Το σπίτι σας βρίσκεται στο κέντρο της πόλης ή στην περιφέρεια;

Κέντρο	1
Περιφέρεια	2

21. Το σπίτι σας διαθέτει αυλή;

Ναι	1
Όχι	2

22. Το σπίτι σας διαθέτει βεράντες;

Ναι	1
Όχι	2

23. Έχετε προσωπικό parking για το αυτοκίνητό σας;

Ναι	1
Όχι	2

24. Το parking σας είναι ανοιχτό ή κλειστό;

Ανοιχτό	1
Κλειστό	2

25. Ποιά είναι η συνολική επιφάνεια του σπιτιού σας;

26. Πόσα δωμάτια έχει το σπίτι σας;

27. Διαθέτει το σπίτι σας;

(αν ναι: 1, αν όχι:2)

Κουζίνα		
Καθιστικό		
Σαλόνι		
Λουτρό		
Υπνοδωμάτια		
Αποθήκη		

28. Κάθε παιδί έχει το δικό του υπνοδωμάτιο;

Ναι	1
Όχι	2

29. Πιστεύετε ότι τηρούνται οι σωστοί κανόνες αποχέτευσης στο σπίτι σας;

Ναι	1
Όχι	2

30. Η ύδρευση στο σπίτι σας γίνεται κανονικά;

Ναι	1
Όχι	2

31. Ποιό είναι το μέσο θέρμανσης του σπιτιού σας;

(αν ναι: 1, αν όχι: 2)

Καλοριφέρ	
Αερόθερμο	
Σόμπα	
Τζάκι	
Δεν υπάρχει	

32. Έχετε κλιματισμό;

Ναι	1
Όχι	2

33. Ποιές από τις παρακάτω ηλεκτρικές οικιακές συσκευές διαθέτετε;

(αν ναι: 1, αν όχι: 2)

Αποχυμωτής		Πλυντήριο πιάτων	
Ηλεκτρικό μαχαίρι		Κινητό τηλέφωνο	
Ηλεκτρική κουζίνα		Ασύρματο τηλέφωνο	
Καφετιέρα		Φριτέζα	
Μίξερ		Ψυγείο	
Πλυντήριο ρούχων		Φούρνο μικροκυμάτων	
Σίδερο		Ατμοπρέσσα	

34. Ποιές από τις παρακάτω συσκευές υπάρχουν στο σπίτι σας;

(αν ναι: 1, αν όχι: 2)

Τηλεόραση	
Video	
Στερεοφωνικό	
Ηλεκτρονικός υπολογιστής	
Ηλεκτρονικό παιχνίδι	

35. Θα προτιμούσατε το σπίτι σας να έχει

(αν ναι: 1, αν όχι: 2)

Μεγαλύτερη αυλή - βεράντα	
Μεγαλύτερα παιδικά δωμάτια	
Μεγαλύτερα υπνοδωμάτια	
Μεγαλύτερη κουζίνα	
Μεγαλύτερη τουαλέτα	
Μεγαλύτερο καθιστικό - σαλόνι	
Καλύτερη επίπλωση	
Πιο άρτιο εξοπλισμό ηλεκτρικών συσκευών	
Ατομικό parking αυτοκινήτου	
Ιδιόκτητο σπίτι	

Δ. ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΧΡΟΝΟΥ - ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗ

36. Πώς προτιμάτε να περνάτε τον ελεύθερο χρόνο σας;

(αν ναι: 1, αν όχι: 2)

Ακούγοντας μουσική	
Διαβάζοντας βιβλία	
Με τον αθλητισμό	
Επαφές με συγγενείς	
Επαφές με φίλους	
Καλλιτεχνικές δραστηριότητες	
Περίπατοι	
Καφετέρια - μπαρ - εστιατόριο	
Τηλεόραση - video	

37. Ποιούς τρόπους διασκέδασης προτιμάτε;

(αν ναι: 1, αν όχι: 2)

Θέατρο	
Κινηματογράφο	
Παραδοσιακά φεστιβάλ	
Ταβέρνα - ουζερί	
Club	
Εκδρομές	

38. Πόσο συχνά διασκεδάζετε ανά μήνα;

39. Πόσο συχνά παίρνεται μαζί σας και τα παιδιά ανά μήνα;

40. Ποιός είναι ο τρόπος μετάβασής σας στον τόπο διασκέδασης;

(αν ναι: 1, αν όχι: 2)

Ιδιωτικό αυτοκίνητο		Ποδήλατο	
Ταξί		Με τα πόδια	
Λεωφορείο		Άλλο	
Μοτοσυκλέτα			

41. Θα προτιμούσατε:

(αν ναι: 1, αν όχι: 2)

Άλλους τρόπους διασκέδασης	
Άλλους τρόπους εκμετάλλευσης του ελεύθερου χρόνου	
Πιο συχνή διασκέδαση	
Πιο συχνή έξοδο με τα παιδιά σας	
Πιο άνετο τρόπο μετάβασης στον τόπο διασκέδασης	

Ε. ΔΙΑΤΡΟΦΙΚΕΣ ΣΥΝΗΘΕΙΕΣ

42. Διατηρείτε τη συνήθεια να τρώει όλη η οικογένεια μαζί;

α) καθημερινά:

Ναι	1
Όχι	2

β) Κυρίως την Κυριακή:

Ναι	1
Όχι	2

43. Ποιά ήδη τροφίμων καταναλώνετε περισσότερο στο σπίτι σας;

Φρέσκα	1
Κατεψυγμένα	2
Κονσέρβες	3
Προπαρασκευασμένα	4
Έτοιμα	5
Μη εποχικά	6

44. Θα προτιμούσατε μεγαλύτερη κατανάλωση:

Φρέσκων προϊόντων	1
Προπαρασκευασμένων προϊόντων	2
Εποχικών προϊόντων	3
Κατεψυγμένων προϊόντων	4

45. Πόσο γεύματα τρώτε την ημέρα;

Ένα γεύμα	1
Δύο γεύματα	2
Τρία γεύματα	3
Τέσσερα γεύματα	4
Πέντε γεύματα	5
Περισσότερα γεύματα	6

46. Καθημερινά τρώτε περισσότερο σπιτικό από ότι έτοιμο φαγητό;

Ναι	1
Όχι	2

47. Πιστεύετε ότι η διατροφή σας είναι πλούσια σε θρεπτικά συστατικά;

Ναι	1
Όχι	2

48. Πιστεύετε πως οι σημερινές διατροφικές συνήθειες των ανθρώπων είναι σωστές;

Ναι	1
Όχι	2

49. Πως νομίζετε πως αυτές θα μπορούσαν να βελτιωθούν;

(αν ναι: 1, αν όχι: 2)

Με σωστή καθοδήγηση των παιδιών στο σχολείο	
Με σωστή καθοδήγηση των παιδιών από την οικογένεια	
Με ενημερωτικά σεμινάρια	
Με τη διαφήμιση	
Με άλλους τρόπους	

ΣΤ. ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

50. Θεωρείτε πως υπάρχει κυκλοφοριακό πρόβλημα στην πόλη της Λάρισας;

Ναι	1
Όχι	2

51. Πιστεύετε πως υπάρχει πρόβλημα καυσαερίων;

Ναι	1
Όχι	2

52. Θα προτιμούσατε περισσότερους ακόλυπτους χώρους (πράσινο, πλατείες, παιδικές χαρές, πάρκα, πεζόδρομους) στη Λάρισα;

Ναι	1
Όχι	2

53. Πιστεύετε πως υπάρχει πρόβλημα πρόσβασης στο κέντρο της Λάρισας;

Ναι	1
Όχι	2

54. Θεωρείτε αναγκαία τη βελτίωση των μέσων κυκλοφορίας με:
(αν ναι: 1, αν όχι: 2)

Ποδηλατόδρομους	
Τρόλεϋ	
Εξυπηρετικό parking	
Πιο τακτική συγκοινωνία	

Ζ. ΕΡΓΑΣΙΑ

55. Πιστεύετε πως υπάρχει πρόβλημα αστυφιλίας στη Λάρισα;

Ναι	1
Όχι	2

56. Θεωρείτε πως υπάρχει πρόβλημα εύρεσης εργασίας στους δημότες της Λάρισας;

Ναι	1
Όχι	2

57. Ποιό από τα παρακάτω μεταφορικά μέσα χρησιμοποιείτε περισσότερο για να πάτε καθημερινά στην εργασία σας;

Ιδιωτικό αυτοκίνητο	1
Ταξί	2
Λεωφορείο	3
Μοτοσυκλέτα	4
Ποδήλατο	5
Με τα πόδια	6

58. Για να μεταβείτε στο χώρο εργασίας σας, εξυπηρετείστε από πεζόδρομους;

Ναι	1
Όχι	2

59. Εργάζεστε σε ανοιχτό ή κλειστό χώρο;

Ανοιχτός χώρος	1
Κλειστός χώρος	2

60. Σε περίπτωση που εργάζεστε σε κλειστό χώρο, ο φωτισμός θεωρείτε ότι είναι:

Υπερβολικός	1
Κατάλληλος	2
Ανεπαρκής	3

61. Επίσης ο αερισμός θεωρείτε ότι είναι:

Υπερβολικός	1
Κατάλληλος	2
Ανεπαρκής	3

62. Πόσα άτομα εργάζεστε μαζί στον ίδιο χώρο;

63. Η ηχορύπανση στο χώρο εργασίας σας είναι:

Υπερβολική	1
Αρκετή	2
Φυσιολογική	3
Μικρή	4

64. Η θέρμανση στο χώρο εργασίας σας είναι:

Υπερβολική	1
Αρκετή	2
Φυσιολογική	3
Μικρή	4
Ανύπαρκτη	5

Η. ΜΕΤΡΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

65. Λαμβάνονται τα απαραίτητα μέτρα ασφαλείας στο χώρο εργασίας σας;

Ναι	1
Όχι	2

66. Είχατε μέχρι τώρα εργατικό ατύχημα;

Ναι	1
Όχι	2

67. Πιστεύετε πως θα είχε αποφευχθεί το ατύχημα αν τηρούνταν τα μέτρα ασφαλείας;

Ναι	1
Όχι	2

68. Πιστεύετε πως υπάρχει η πιθανότητα να έχετε εργατικό ατύχημα στο μέλλον;

Ναι	1
Όχι	2

69. Εσείς ο ίδιος τηρείτε τα μέτρα ασφάλειας στον εργασιακό σας χώρο;

Ναι	1
Όχι	2

70. Απουσιάζατε ποτέ από την εργασία σας λόγω ασθένειας που προκλήθηκε από αυτή;

Ναι	1
Όχι	2

71. Βλέπετε να επηρεάζετε η υγεία σας από τις συνθήκες εργασίας σας;

Ναι	1
Όχι	2

72. Είστε ευχαριστημένος από την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη του κλάδου σας;

Ναι	1
Όχι	2

73. Πως χαρακτηρίζετε το ωράριο εργασίας σας;

Υπερβολικό	1
Φυσιολογικό	2
Ελλιπές	3

74. Είστε ευχαριστημένος από το ύψος της αμοιβής σας σε σχέση με τις ώρες εργασίας σας;

Ναι	1
Όχι	2

75. Πως θα μπορούσατε να χαρακτηρίσετε τις εργασιακές σας σχέσεις;

Πολύ καλές	1
Καλές	2
Μέτριες	3
Άσχημες	4
Ανύπαρκτες	5

76. Πως χαρακτηρίζετε την υπερωριακή σας απασχόληση ή την απασχόλησή σας κατά τη διάρκεια αργιών και εορτών;

Υπερβολική	1
Φυσιολογική	2
Μέτρια	3

77. Ο χώρος εργασίας σας διαθέτει κυλικείο;

Ναι	1
Όχι	2

78. Θεωρείτε τα προϊόντα του κυλικείου σας κατάλληλα για τη διατροφή σας στο χώρο εργασίας;

Ναι	1
Όχι	2

79. Σε περίπτωση που έχετε δικό σας αυτοκίνητο υπάρχει επαρκής χώρος στάθμευσης για το αυτοκίνητό σας στη δουλειά σας;

Ναι	1
Όχι	2

80. Εξυπηρετείστε από κάποιο παιδικό σταθμό στη γειτονιά σας;

Ναι	1
Όχι	2

81. Θα προτιμούσατε στο χώρο εργασίας σας:

(αν ναι: 1, αν όχι: 2)

Καλύτερο αερισμό	
Καλύτερο φωτισμό	
Λιγότερη ηχορύπανση	
Περισσότερη θέρμανση	
Λιγότερα άτομα στον ίδιο χώρο εργασίας	

82. Θα προτιμούσατε:

(αν ναι: 1, αν όχι: 2)

Πιο αυξημένα μέτρα ασφάλειας στο χώρο εργασίας	
Καλύτερη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη	

83. Θα προτιμούσατε:

(αν ναι: 1, αν όχι: 2)

Σταθερό ωράριο εργασίας	
Καλύτερες εργασιακές σχέσεις	
Να υπάρχει κυλικείο	
Περισσότερες ευκαιρίες εργασίας στους δημότες της Λάρισας	
Περισσότερους παιδικούς σταθμούς στο Δήμο της Λάρισας	

ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ

Α. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

α/α	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ
1	Φύλο	SEX
2	Ηλικία	AGE
3	Γεννηθήκατε στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό;	BORN
4	Μεγαλώσατε στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό;	PLACE 1
5	Μεγαλώσατε στη Λάρισα ή σε άλλο μέρος;	PLACE 2
6	Σε ποιο μέρος του εξωτερικού μεγαλώσατε;	PLACE 3
7	Σε περίπτωση που δεν έχετε γεννηθεί στο Δήμο Λάρισας, σε ποια ηλικία ήρθατε σε αυτόν;	CAME
8	Ποιοι ήταν οι λόγοι αυτής της μετακίνησης;	REASONS
9	Μέχρι ποιο φυσικό έτος φοιτήσατε;	SCHOOL
10	Έχετε κάνει μεταπτυχιακές σπουδές;	EXTRA
11	Σε περίπτωση που έχετε σπουδάσει, οι σπουδές σας σχετίζονται με το επάγγελμά σας;	STUDIES
12	Σε ποιο θρήσκευμα ανήκετε;	RELEGION

Β. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

α/α	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ
1	Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;	FAMILY
2	Έχετε παιδιά;	CHILD
	Πόσα έχετε;	NUMBER
3	Ποιο είναι το επάγγελμά σας;	JOB
4	Σε ποιο επίπεδο κυμαίνεται περίπου το διαθέσιμο μηνιαίο εισόδημα της οικογένειας;	MONEY
5	Αναφέρατε όλους τους ανθρώπους που ζουν στο σπίτι σας, τη σχέση τους μαζί σας, το φύλο, την ηλικία και την οικογενειακή κατάσταση.	FAMILY NR

Γ. ΚΑΤΟΙΚΙΑ

α/α	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ
1	Μένετε σε διαμέρισμα ή σε μονοκατοικία;	HOUSE
2	Κατοικείτε σε δικό σας σπίτι;	OWN
3	Το σπίτι σας βρίσκεται στο κέντρο ή στην περιφέρεια της πόλης;	WHERE
4	Το σπίτι σας διαθέτει αυλή;	YARD
5	Το σπίτι σας διαθέτει βεράντες;	BALCONY
6	Έχετε προσωπικό "parking" για το αυτοκίνητό σας;	PARKING
7	Το "parking" σας είναι ανοιχτό;	TYPE
8	Ποια είναι η συνολική επιφάνεια του σπιτιού σας;	SURFACE
9	Πόσα δωμάτια έχει το σπίτι σας;	ROOMS
10	Διαθέτει το σπίτι σας:	
	Κουζίνα	KITCHEN
	Καθιστικό	LIVING
	Σαλόνι	PARLOR
	Λουτρό	BATH
	Υπνοδωμάτια	SLEEP
	Αποθήκη	STORE
11	Κάθε παιδί έχει το δικό του υπνοδωμάτιο;	EACH
12	Πιστεύετε ότι τηρούνται οι σωστοί κανόνες αποχέτευσης στο σπίτι σας;	DITCH
13	Η ύδρευση στο σπίτι σας γίνεται κανονικά;	WATER
14	Ποιο είναι το μέσο θέρμανσης του σπιτιού σας;	
	Καλοριφέρ	KALORIF
	Αερόθερμο	AIRTHERM
	Σόμπα	STOVE
	Τζάκι	FIREPLACE
	Δεν υπάρχει	NO
15	Έχετε κλιματισμό;	AIRCONDIT
16	Ποιες από τις παρακάτω ηλεκτρικές συσκευές διαθέτετε;	
	Αποχυμωτής	JUISE
	Ηλεκτρικό μαχαίρι	KNIFE
	Ηλεκτρική κουζίνα	COOK
	Καφετιέρα	COFEE
	Μίξερ	MIXER
	Πλυντήριο ρούχων	CLOTHES
	Σίδερο (ηλεκτρικό)	IRONPRES
	Πλυντήριο πιάτων	DISHES

	Κινητό τηλέφωνο	MOBILE
	Ασύρματο τηλέφωνο	HOWIRE
	Φριτέζα	FRY-PAN
	Ψυγείο	FREEZER
	Φούρνο μικροκυμμάτων	OVEN
	Ατμοπρέσσα	STEEMPRS
17	Ποιες από τις παρακάτω συσκευές υπάρχουν στο σπίτι;	
	Τηλεόραση	TELE
	Video	VIDEO
	Στερεοφωνικό	HI-FI
	Ηλεκτρονικός υπολογιστής	COMPUTER
	Ηλεκτρονικό παιχνίδι	TVGAME
18	Θα προτιμούσατε το σπίτι σας να έχει:	
	Μεγαλύτερη αυλή - βεράντα	YARD 2
	Μεγαλύτερα παιδικά δωμάτια	CHIROOM
	Μεγαλύτερα υπνοδωμάτια	SLEEP 2
	Μεγαλύτερη κουζίνα	KITCHEN 2
	Μεγαλύτερη τουαλέτα	BATH 2
	Μεγαλύτερο καθιστικό - σαλόνι	LIVING 2
	Καλύτερη επίπλωση	FURNITUR
	Πιο άρτιο εξοπλισμό ηλεκτρικών συσκευών	BETTER
	Ατομικό "parking" αυτοκινήτου	PARKING 2
	Ιδιόκτητο σπίτι	OWN 2

Δ. ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΧΡΟΝΟΥ - ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗ

α/α	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ
1	Πως προτιμάτε να περνάτε τον ελεύθερο χρόνο σας;	
	Ακούγοντας μουσική	MUSIC
	Διαβάζοντας βιβλία	BOOKS
	Με τον αθλητισμό	SPORTS
	Επαφές με συγγενείς	RELATIVES
	Επαφές με φίλους	FRIENDS
	Καλλιτεχνικές δραστηριότητες	ART
	Περίπατοι	WALK
	Καφετέρια - μπαρ - εστιατόριο	BAR
	Τηλεόραση - video	TELE 2
	Ποιους τρόπους διασκέδασης προτιμάτε;	
	Θέατρο	THEATER
	Κινηματογράφος	CINEMA
	Παραδοσιακά φεστιβάλ	FESTIVAL
	Ταβέρνα - ουζερί	TAVERNY
	Club	CLUB
	Εκδρομές	EXCURSIO
	Πόσο συχνά διασκεδάσετε το μήνα;	OFTEN
	Πόσο συχνά παίρνετε μαζί σας και τα παιδιά ανά μήνα;	OFTEN 2
	Ποιος είναι ο τρόπος μετάβασης στον τόπο διασκέδασης;	
	Ιδιωτικό αυτοκίνητο	CAR
	Ταξί	TAXI
	Λεωφορείο	BUS
	Μοτοσυκλέτα	MOTO
	Ποδήλατο	BICYCLE
	Με τα πόδια	FEET
	Θα προτιμούσατε:	
	Άλλους τρόπους διασκέδασης	OTHER +
	Άλλους τρόπους εκμετάλλευσης του ελεύθερου χρόνου	OTHER 2
	Πιο συχνή διασκέδαση	MORE +
	Πιο συχνή έξοδο με τα παιδιά σας	MORE 2+
	Πιο άνετο τρόπο μετάβασης στον τόπο διασκέδασης	COMFORT +

Ε. ΔΙΑΤΡΟΦΙΚΕΣ ΣΥΝΗΘΕΙΕΣ

α/α	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ
1	Διατηρείτε τη συνήθεια να τρώει όλη η οικογένεια μαζί; Καθημερινά Κυρίως την Κυριακή	DAILY + SUNDAY +
2	Ποια ήδη τροφίμων καταναλώνετε περισσότερο;	FOOD
3	Θα προτιμούσατε μεγαλύτερη κατανάλωση	PREFER +
4	Πόσα γεύματα τρώτε την ημέρα;	DINNER +
5	Καθημερινά τρώτε περισσότερο σπιτικό από ό,τι έτοιμο φαγητό;	COOKED +
6	Πιστεύετε ότι η διατροφή σας είναι πλούσια σε θρεπτικά συστατικά;	NUTRITIV +
7	Πιστεύετε πως οι σημερινές διατροφικές συνήθειες των ανθρώπων είναι σωστές;	CORRECT
8	Πως νομίζετε πως αυτές θα μπορούσαν να βελτιωθούν; Με σωστή καθοδήγηση των παιδιών στο σχολείο Με σωστή καθοδήγηση των παιδιών από την οικογένεια Με ενημερωτικά σεμινάρια Με τη διαφήμιση Με άλλους τρόπους	SCHOOL 2 PARENTS INFORM PUBLICIT OTHERWAY

ΣΤ. ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

α/α	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ
1	Θεωρείτε πως υπάρχει κυκλοφοριακό πρόβλημα στην πόλη της Λάρισας;	TRAFFIC
2	Πιστεύετε πως υπάρχει πρόβλημα καυσαερίων;	POLLUTION
3	Θα προτιμούσατε περισσότερους ακάλυπτους χώρους (πράσινο, πλατείες, πάρκα) στη Λάρισα;	UNCOVERED
4	Πιστεύετε πως υπάρχει πρόβλημα πρόσβασης στο κέντρο της Λάρισας;	INVATION
5	Θεωρείτε αναγκαία τη βελτίωση των μέσων κυκλοφορίας; Με ποδηλατόδρομους Με τρόλεϊ Με εξυπηρετικό parking Με πιο τακτική συγκοινωνία	BIKEWAY TROLLEY PARKING 3 TACTICAL

Ζ. ΕΡΓΑΣΙΑ

α/α	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ
1	Πιστεύετε πως υπάρχει πρόβλημα αστυφιλίας στη Λάρισα;	CONCENTRATION
2	Θεωρείτε πως υπάρχει πρόβλημα εύρεσης εργασίας στους δημότες της Λάρισας;	WORK
3	Ποιο από τα παρακάτω μεταφορικά μέσα χρησιμοποιείτε περισσότερο για να πάτε καθημερινά στην εργασία σας;	TRAMWAY
4	Για να μεταβείτε στο χώρο εργασίας σας, εξυπηρετείστε από πεζοδρόμους;	HIBER
5	Εργάζεστε σε ανοιχτό ή κλειστό χώρο;	WHERE 2
6	Σε περίπτωση που εργάζεστε σε κλειστό χώρο, ο φωτισμός θεωρείτε ότι είναι:	LIGHT
7	Επίσης ο αερισμός θεωρείτε ότι είναι:	AIR
8	Πόσα άτομα εργάζεστε μαζί στον ίδιο χώρο;	PEOPLE
9	Η ηχορρύπανση στο χώρο εργασίας σας είναι:	NOISE
10	Η θέρμανση στο χώρο εργασίας σας είναι:	WARM

Η. ΜΕΤΡΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

α/α	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ
1	Λαμβάνονται τα απαραίτητα μέτρα ασφαλείας στο χώρο εργασίας σας;	SAFETY
2	Είχατε μέχρι τώρα εργατικό ατύχημα;	ACCIDENT
3	Πιστεύετε πως θα είχε αποφευχθεί το ατύχημα αν τηρούνταν τα μέτρα ασφαλείας;	AVOID
4	Πιστεύετε πως υπάρχει η πιθανότητα να έχετε εργατικό ατύχημα στο μέλλον;	POSSIBLE
5	Εσείς ο ίδιος τηρείτε τα μέτρα ασφαλείας στον εργασιακό σας χώρο;	YOU
6	Απουσιάσατε ποτέ από την εργασία σας λόγω ασθένειας που προκλήθηκε από αυτή;	ABSENT
7	Βλέπετε να επηρεάζεται η υγεία σας από τις συνθήκες εργασίας σας;	HEALTH
8	Είστε ευχαριστημένος από την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη του κλάδου σας;	MEDICINE
9		ORARIUM
10	Είστε ευχαριστημένος από το ύψος της αμοιβής σας σε σχέση με τις ώρες εργασίας σας;	REWARD

11	Πως θα μπορούσατε να χαρακτηρίσετε τις εργασιακές σας σχέσεις;	WORKRELA(TION)
12	Πως χαρακτηρίζετε την υπερωριακή σας απασχόληση ή την απασχόλησή σας κατά τη διάρκεια αργιών και εορτών;	OVERTIME
13	Ο χώρος εργασίας σας διαθέτει κυλικείο;	BUFFET
14	Θεωρείτε τα προϊόντα του κυλικείου σας κατάλληλα για τη διατροφή σας στο χώρο εργασίας;	PROPER
15	Σε περίπτωση που έχετε δικό σας αυτοκίνητο υπάρχει επαρκής χώρος στάθμευσης για το αυτοκίνητό σας στη δουλειά σας;	WORK-PARK
16	Εξυπηρετείστε από κάποιο παιδικό σταθμό στη γειτονιά;	SCHOOL 3
17	Θα προτιμούσατε στο χώρο εργασίας σας:	
	Καλύτερο φωτισμό	AIR 2
	Καλύτερο αερισμό	LIGHT 2
	Λιγότερη ηχορρύπανση	NOISE 2
	Περισσότερη θέρμανση	WARM 2
	Λιγότερα άτομα στον ίδιο χώρο εργασίας	PEOPLE 2
18	Θα προτιμούσατε:	
	Πιο αυξημένα μέτρα ασφαλείας στο χώρο εργασίας	MORE SAFE
	Καλύτερη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη	MEDICINE 2
19	Θα προτιμούσατε:	
	Σταθερό ωράριο εργασίας	ORARIU 2
	Καλύτερες εργασιακές σχέσεις	WORK REL 2
	Να υπάρχει κυλικείο	BUFFET 2
	Περισσότερες ευκαιρίες εργασίας στους δημότες Λάρισας	CHANCE
	Περισσότερους παιδικούς σταθμούς στο δήμο Λάρισας	SCHOOL

ΠΙΝΑΚΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Α. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Πίνακας 1: Φύλλο ερωτηθέντων

	Άτομα	Ποσοστό
Σύνολο	100	100%
Άνδρες	57	57%
Γυναίκες	43	43%

Πίνακας 2: Ηλικία ερωτηθέντων

Ηλικία	Άτομα	Ποσοστό
20 - 35	53	53%
36 - 60	47	47%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 3: Τόπος Γέννησης

Τόπος	Άτομα	Ποσοστό
Ελλάδα	96	96%
Εξωτερικό	4	4%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 4: Μεγαλώσατε στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό

Μέρος	Άτομα	Ποσοστό
Ελλάδα	98	98%
Εξωτερικό	2	2%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 5: Μεγαλώσατε στη Λάρισα ή σε άλλο μέρος

Μέρος	Άτομα	Ποσοστό
Λάρισα	61	61%
Άλλο μέρος	39	39%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 6: Σε ποιο μέρος του εξωτερικού μεγαλώσατε

Χώρα	Άτομα	Ποσοστό
Γερμανία	3	75%
Άλλο μέρος	1	25%
Σύνολο	4	100%

Πίνακας 7: Σε περίπτωση που δεν έχετε γεννηθεί στο Δ. Λάρισας, σε ποια ηλικία ήρθατε σ' αυτόν

Ηλικία	Άτομα	Ποσοστό
1 - 10	9	21,4%
11 - 20	21	50%
21 - 30	11	26%
31 - 60	1	2,4%
Σύνολο	42	100%

Πίνακας 8: Λόγοι μετακίνησης

Λόγοι	Άτομα	Ποσοστό
Εργασία	16	37,2%
Σπουδές	13	30,2%
Γάμος	9	20,9%
Άλλοι λόγοι	4	11,6%
Σύνολο	42	100%

Πίνακας 9: Επίπεδο εκπαίδευσης

	Άτομα	Ποσοστό
Δημοτικό	5	5%
Γυμνάσιο	6	6%
Λύκειο	34	34%
Πανεπιστήμιο	55	55%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 10: Σχέση σπουδών με το επάγγελμα

	Άτομα	Ποσοστό
Ναι	45	77,6%
Όχι	13	22,4%
Σύνολο	58	100%

Β. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Πίνακας 1: Οικογενειακή κατάσταση

	Άτομα	Ποσοστό
Ανύπανδρος	28	28%
Παντρεμένος	71	71%
Συμβίωση	1	1%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 2: Ύπαρξη παιδιών

	Άτομα	Ποσοστό
Ναι	62	62%
Όχι	38	38%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 3: Αριθμός παιδιών

Αριθ. παιδιών	Άτομα	Ποσοστό
1	8	12,9%
2	41	66,1%
3	8	12,9%
4	5	8,1%
Σύνολο	62	100%

Πίνακας 4: Επαγγελματική κατηγορία

Επάγγελμα	Άτομα	Ποσοστό
Ελεύθερος επαγγελματίας	25	25%
Ιδιωτικός υπάλληλος	30	30%
Δημόσιος υπάλληλος	45	45%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 5: Αριθμός υπολοίπων μελών οικογένειας

Αριθμός	Άτομα	Ποσοστά
0 - 2	36	37,5%
3 - 5	60	62,5%
Σύνολο	96	100%

Πίνακας 6: Επίπεδο εισοδήματος ερωτηθέντων

Εισόδημα	Άτομα	Ποσοστά
> 150.000	2	2%
151.000 - 200.000	3	3%
201.000 - 250.000	7	7%
251.000 - 300.000	8	8%
301.000 - 350.000	11	11%
351.000 - 400.000	8	8%
401.000 - 450.000	15	15%
< 451.000	46	46%
Σύνολο	100	100%

Γ. ΚΑΤΟΙΚΙΑ

Πίνακας 1: Είδος κατοικίας

Είδος κατοικίας	Άτομα	Ποσοστά
Διαμέρισμα	45	45%
Μονοκατοικία	55	55%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 2: Καθεστώς ιδιοκτησίας

Ιδιόκτητο σπίτι	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	83	83%
Όχι	17	17%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 3: Περιοχή κατοικίας

Περιοχή	Άτομα	Ποσοστά
Κέντρο	44	44%
Περιφέρεια	56	56%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 4: Ύπαρξη αυλής

Ύπαρξη αυλής	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	40	40%
Όχι	60	60%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 5: Ύπαρξη βεράντας

Ύπαρξη βεράντας	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	95	95%
Όχι	5	5%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 6: Προσωπικό parking

Προσωπικό parking	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	47	47%
Όχι	53	53%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 7: Τύπος parking

Τύπος	Άτομα	Ποσοστά
Ανοιχτό	25	52,1%
Κλειστό	23	47,9%
Σύνολο	7	100%

Πίνακας 8: Επιφάνεια σπιτιού

Εισόδημα	Άτομα	Ποσοστά
> 40 m ²	1	1%
61 - 80 m ²	17	17%
81 - 100 m ²	35	35%
< 100 m ²	47	47%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 9: Αριθμός δωματίων

Αριθμός	Άτομα	Ποσοστά
1 - 3	1	1%
4 - 6	63	63%
7 - 11	36	36%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 10: Δωμάτια του σπιτιού

Είδος δωματίων	Άτομα			Ποσοστό		
	Ναι	Όχι	Σύνολ.	Ναι	Όχι	Σύνολ.
Κουζίνα	100	0	100	100%	100%	100%
Καθιστικό	81	19	100	81%	19%	100%
Σαλόνι	94	6	100	94%	6%	100%
Λουτρό	100	0	100	100%	0%	100%
Υπνοδωμάτια	100	0	100	100%	0%	100%
Αποθήκη	58	42	100	58%	42%	100%
Ατομικό παιδικό υπνοδωμάτιο	32	55	87	36,8%	63,2%	100%

Πίνακας 11: Κατάσταση αποχέτευσης

Σωστή απόχτευση	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	91	91%
Όχι	9	9%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 12: Κατάσταση ύδρευσης

Σωστή ύδρευση	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	100	100%
Όχι	0	0%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 13: Μέσο θέρμανσης

Μέσο θέρμανσης	Άτομα			Ποσοστό		
	Ναι	Όχι	Σύνολ.	Ναι	Όχι	Σύνολ.
Καλοριφέρ	91	9	100	91%	9%	100%
Αερόθερμο	12	88	100	12%	88%	100%
Σόμπα	13	87	100	13%	87%	100%
Τζάκι	28	72	100	28%	72%	100%
Κλιματισμός	39	61	100	39%	61%	100%

Πίνακας 14: Ηλεκτρικές οικιακές συσκευές

Ηλεκτρικές συσκευές	Άτομα			Ποσοστό		
	Ναι	Όχι	Σύνολ.	Ναι	Όχι	Σύνολ.
Αποχυμωτής	75	25	100	75%	25%	100%
Ηλεκτρικό μαχαίρι	44	56	100	44%	56%	100%
Ηλεκτρική κουζίνα	100	0	100	100%	0%	100%
Καφετιέρα	78	22	100	78%	22%	100%
Μίξερ	97	3	100	97%	3%	100%
Πλυντήριο ρούχων	96	4	100	96%	4%	100%
Σίδερο	100	0	100	100%	0%	100%
Πλυντήριο πιάτων	45	55	100	45%	55%	100%
Κινητό τηλέφωνο	18	82	100	18%	82%	100%
Ασύρματο τηλέφωνο	25	75	100	25%	75%	100%
Φριτέζα	59	41	100	59%	41%	100%
Ψυγείο	100	0	100	100%	0%	100%
Φούρνος μικροκυμάτων	7	93	100	7%	93%	100%
Ατμοπρέσσα	15	85	100	15%	85%	100%
Τηλεόραση	100	0	100	100%	0%	100%
Video	67	33	100	67%	33%	100%
Στερεοφωνικό	82	18	100	82%	18%	100%
Ηλεκτρονικός υπολογιστής	28	72	100	28%	72%	100%
Ηλεκτρονικό παιχνίδι	27	73	100	27%	73%	100%

Πίνακας 15: Θα προτιμούσατε να έχει το σπίτι σας

	Άτομα			Ποσοστό		
	Ναι	Όχι	Σύνολ.	Ναι	Όχι	Σύνολ.
Μεγαλύτερη αυλή - βεράντα	77	23	100	77%	23%	100%
Μεγαλύτερα παιδικά δωμάτια	60	38	100	60%	38%	100%
Μεγαλύτερα υπνοδωμάτια	59	41	100	59%	41%	100%
Μεγαλύτερη κουζίνα	60	40	100	60%	40%	100%
Μεγαλύτερη τουαλέτα	57	43	100	57%	43%	100%
Μεγαλύτερο καθιστικό - σαλόνι	56	44	100	56%	44%	100%
Καλύτερη επίπλωση	64	36	100	64%	36%	100%
Αρτιότερο εξοπλισμό ηλεκτ. συσκευών	57	43	100	57%	43%	100%
Ατομικό parking	100	0	100	100%	0%	100%
Ιδιόκτητο σπίτι	100	0	100	100%	0%	100%

Δ. ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΧΡΟΝΟΥ - ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗ

Πίνακας 1: Πως προτιμάτε να περνάτε τον ελεύθερο χρόνο σας;

	Άτομα			Ποσοστό		
	Ναι	Όχι	Σύνολ.	Ναι	Όχι	Σύνολ.
Ακούγοντας μουσική	86	14	100	86%	14%	100%
Διαβάζοντας βιβλία	48	52	100	48%	52%	100%
Αθλητισμός	35	65	100	35%	65%	100%
Επαφές με συγγενείς	60	40	100	60%	40%	100%
Επαφές με φίλους	93	7	100	93%	7%	100%
Καλλιτεχνικές δραστηριότητες	29	71	100	29%	71%	100%
Περίπατοι	64	36	100	64%	36%	100%
Καφετέρια - μπαρ - εστιατόριο	51	49	100	51%	49%	100%
Τηλεόραση - Video	81	19	100	81%	19%	100%

Πίνακας 2: Τρόποι διασκέδασης

Τρόπος διασκέδασης	Άτομα			Ποσοστό		
	Ναι	Όχι	Σύνολ.	Ναι	Όχι	Σύνολ.
Θέατρο	41	59	100	41%	59%	100%
Κινηματογράφο	50	50	100	50%	50%	100%
Παραδοσιακά φεστιβάλ	33	67	100	33%	67%	100%
Ταβέρνα - ουζερί	83	17	100	83%	17%	100%
Club	49	51	100	49%	51%	100%
Εκδρομές	90	10	100	90%	10%	100%

Πίνακας 3: Συχνότητα διασκέδασης ανά μήνα

Συχνότητα ανά μήνα	Άτομα	Ποσοστά
0 - 15	68	68%
6 - 10	15	15%
11 - 15	6	6%
16 - 30	11	11%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 4: Τρόπος μετάβασης στον τόπο διασκέδασης

Τρόπος μετάβασης	Άτομα			Ποσοστό		
	Ναι	Όχι	Σύνολ.	Ναι	Όχι	Σύνολ.
Αυτοκίνητο	77	23	100	77%	23%	100%
Ταξί	18	82	100	18%	82%	100%
Λεοφωρείο	7	93	100	7%	93%	100%
Μοτοσυκλέτα	11	89	100	11%	89%	100%
Ποδήλατο	7	93	100	7%	93%	100%
Με τα πόδια	46	54	100	46%	54%	100%

Πίνακας 5: Θα προτιμούσατε

Τρόπος διασκέδασης	Άτομα			Ποσοστό		
	Ναι	Όχι	Σύνολ.	Ναι	Όχι	Σύνολ.
Άλλο τρόπο διασκέδασης	53	47	100	53%	47%	100%
Διαφορετική εκμετάλλευση ελευθ. χρόνου	66	34	100	66%	34%	100%
Πιο συχνή διασκέδαση	64	36	100	64%	36%	100%
Πιο συχνή έξοδο με τα παιδιά	46	23	69	66,7%	33,3%	100%
Πιο άνετη μετάβαση στο χώρο διασκέδαση	37	63	100	37%	63%	100%

Ε. ΔΙΑΤΡΟΦΙΚΕΣ ΣΥΝΗΘΕΙΕΣ

Πίνακας 1: Τρώει καθημερινά μαζί όλη η οικογένεια;

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	57	59,4%
Όχι	39	40,6%
Σύνολο	96	100%

Πίνακας 2: Η οικογένεια τρώει μαζί κυρίως την Κυριακή;

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	84	87,5%
Όχι	12	12,5%
Σύνολο	96	100%

Πίνακας 3: Κατανάλωση τροφίμων

	Άτομα	Ποσοστά
Φρέσκα	95	95%
Κατεψυγμένα	2	2%
Έτοιμα	3	3%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 4: Προτίμηση στην κατανάλωση τροφίμων

	Άτομα	Ποσοστά
Φρέσκα	95	95%
Εποχικά	2	2%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 5: Αριθμός γευμάτων ανά ημέρα

Αριθμός γευμάτων	Άτομα	Ποσοστά
1	19	19%
2	62	62%
3	17	17%
4	2	2%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 6: Περισσότερο σπιτικό από ό,τι έτοιμο φαγητό

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	91	91%
Όχι	9	9%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 7: Διατροφή πλούσια σε θρεπτικά συστατικά;

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	88	88%
Όχι	12	12%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 8: Είναι σωστή η διατροφή των ανθρώπων;

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	9	9%
Όχι	91	91%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 9: Βελτίωση συνθηκών διατροφής

	Άτομα			Ποσοστό		
	Ναι	Όχι	Σύνολ.	Ναι	Όχι	Σύνολ.
Καθοδήγηση παιδιών στο σχολείο	84	16	100	84%	16%	100%
Καθοδήγηση παιδιών από οικογένεια	98	2	100	98%	2%	100%
Ενημερωτικά σεμινάρια	79	21	100	79%	21%	100%
Με τη διαφήμιση	35	65	69	35%	65%	100%
Με άλλους τρόπους	48	52	100	48%	52%	100%

ΣΤ. ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Πίνακας 1: Υπάρχει κυκλοφοριακό πρόβλημα στη Λάρισα;

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	90	90%
Όχι	10	10%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 2: Υπάρχει πρόβλημα καυσαερίων στη Λάρισα;

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	77	77%
Όχι	23	23%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 3: Περισσότεροι ακάλυπτοι χώροι

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	86	86%
Όχι	14	14%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 4: Πρόβλημα πρόσβασης στο κέντρο της Λάρισας;

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	88	88%
Όχι	12	12%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 5: Βελτίωση των μέσων κυκλοφορίας

	Άτομα			Ποσοστό		
	Ναι	Όχι	Σύνολ.	Ναι	Όχι	Σύνολ.
Με ποδηλατόδρομους	65	35	100	65%	35%	100%
Με τρόλεϋ	27	73	100	27%	73%	100%
Πιο εξυπηρετικό parking	86	14	100	86%	14%	100%
Πιο τακτική συγκοινωνία	75	25	100	75%	25%	100%

Ζ. ΕΡΓΑΣΙΑ

Πίνακας 1: Πρόβλημα αστυφιλίας στη Λάρισα

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	91	91%
Όχι	9	9%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 2: Πρόβλημα εύρεσης εργασίας στους δημότες

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	96	96%
Όχι	4	4%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 3: Μεταφορικό μέσο για μετάβαση στο χώρο εργασίας

	Άτομα	Ποσοστά
Αυτοκίνητο	96	96%
Ταξί	4	4%
Λεωφορείο	7	7%
Μοτοσυκλέτα	7	7%
Ποδήλατο	2	2%
Με τα πόδια	41	41%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 4: Εξυπηρέτηση από πεζοδρόμους

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	24	24%
Όχι	76	76%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 5: Εργασία σε:

	Άτομα	Ποσοστά
Ανοιχτό χώρο	8	8%
Κλειστό χώρο	92	92%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 6: Ο φωτισμός στο χώρο εργασίας

	Άτομα	Ποσοστά
Υπερβολικός	1	1%
Κατάλληλος	80	80%
Ανεπαρκής	19	19%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 7: Ο αερισμός στο χώρο εργασίας

	Άτομα	Ποσοστά
Υπερβολικός	6	6%
Κατάλληλος	75	75%
Ανεπαρκής	19	19%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 8: Άτομα που εργάζονται στον ίδιο χώρο

Αριθμός ατόμων	Άτομα	Ποσοστά
0 - 5	6	6%
6 - 10	75	75%
11 - 15	19	19%
16 - 100	100	100%

Πίνακας 9: Η ηχορρύπανση στο χώρο εργασίας

	Άτομα	Ποσοστά
Υπερβολική	14	14%
Αρκετή	35	35%
Φυσιολογική	43	43%
Μικρή	8	8%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 10: Η θέρμανση στο χώρο εργασίας

	Άτομα	Ποσοστά
Υπερβολική	3	3%
Αρκετή	10	10%
Φυσιολογική	55	55%
Μικρή	23	23%
Ανύπαρκτη	9	9%
Σύνολο	100	100%

Η. ΜΕΤΡΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Πίνακας 1: Μέτρα ασφαλείας στο χώρο εργασίας

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	82	88%
Όχι	18	18%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 2: Ύπαρξη εργατικού ατυχήματος

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	15	15%
Όχι	85	85%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 3: Αποφυγή ατυχήματος αν τηρούνταν τα μέτρα ασφαλείας

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	16	76,2%
Όχι	5	23,8%
Σύνολο	21	100%

Πίνακας 4: Πιθανότητα να συμβεί στο μέλλον ατύχημα

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	65	65%
Όχι	35	35%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 5: Εσείς τηρείται τα μέτρα ασφαλείας

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	81	81%
Όχι	19	19%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 6: Απουσία λόγω ασθένειας που προκλήθηκε από αυτή

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	20	20%
Όχι	80	80%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 7: Επηρεάζεται η υγεία από την εργασία

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	65	65%
Όχι	35	35%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 8: Ικανοποιητική ιατροφαρμακευτική περίθαλψη

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	43	43%
Όχι	57	57%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 9: Ωράριο εργασίας

	Άτομα	Ποσοστά
Υπερβολικό	25	25%
Φυσιολογικό	72	72%
Ελλιπές	3	3%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 10: Ικανοποιητική αμοιβή για την εργασία

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	19	19%
Όχι	81	81%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 11: Επηρεάζεται η υγεία από την εργασία

	Άτομα	Ποσοστά
Πολύ καλές	21	21%
Καλές	60	60%
Μέτριες	17	17%
Άσχημες	1	1%
Ανύπαρκτες	1	1%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 12: Υπερβολική απασχόληση

	Άτομα	Ποσοστά
Υπερβολική	29	29%
Φυσιολογική	32	32%
Μέτρια	39	39%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 13: Ύπαρξη κυλικείου στο χώρο εργασίας

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	47	47%
Όχι	53	53%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 14: Καταλληλότητα προϊόντων κυλικείου

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	15	30,6%
Όχι	34	69,4%
Σύνολο	49	100%

Πίνακας 15: Ύπαρξη “parking” στο χώρο εργασίας

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	33	37,1%
Όχι	56	62,9%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 16: Εξυπηρέτηση από παιδικό σταθμό

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	26	41,3%
Όχι	37	58,7%
Σύνολο	63	100%

Πίνακας 17: Καλύτερος αερισμός

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	60	60%
Όχι	40	40%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 18: Καλύτερος φωτισμός

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	49	49%
Όχι	51	51%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 19: Λιγότερη ηχορρύπανση

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	71	71%
Όχι	29	29%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 20: Περισσότερη θέρμανση

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	65	65%
Όχι	35	35%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 21: Λιγότερα άτομα στο χώρο εργασίας

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	40	40%
Όχι	60	60%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 22: Αυξημένα μέτρα ασφαλείας

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	71	71%
Όχι	29	29%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 23: Καλύτερη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	81	81%
Όχι/0	19	19%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 24: Σταθερό ωράριο εργασίας

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	83	83%
Όχι	17	17%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 25: Καλύτερες εργασιακές σχέσεις

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	75	75%
Όχι	25	25%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 26: Κυλικείο

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	70	70%
Όχι	30	30%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 27: Περισσότερες ευκαιρίες εργασίας στο Δήμο Λάρισας

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	95	95%
Όχι	5	5%
Σύνολο	100	100%

Πίνακας 28: Περισσότεροι παιδικοί σταθμοί

	Άτομα	Ποσοστά
Ναι	92	92%
Όχι	8	8%
Σύνολο	100	100%

ΚΕΛΕΥΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΠΤΥ
ΧΟΥ ΤΡΟΠΕΝ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ... ΚΑΡ
Α. Καραβάνια
613.509
4954

5179 3025

**ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ**

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Υπηρεσίας Χαροκόπειου Παν/μίου.957705

* 5 1 7 9 *

HU

